

ANTRASIS LEIDIMAS

C 14481

3. 291558

Išleido knygų leidykla TERRA, finansuojama Vydūno Fon-
do Komiteto. Spaudė M. Morkūno spaustuvė. Tiražas —
500 egzempliorių.
1954 m.

Vydūnas

kyg twitina, kad tē kartā būvot parstēpti, kas labai gūstārgai
veidkēri. P dīdī apvālet akmuu pirānīnē šuētāz i gūcēt kauli.
Tuvāz tūgīnāz labīkai. Būvot tēi kartāz dāpānām vā dābāt
gūstāz hūmīnāz vāktu. P dīctōriai, kurēz gūgtēz mēkēli.
x. Sānēdīgā, vā mōz tē vāktuē dīdētāz id mēkām, kad gūstē
pōdēzi x p, kēdāmāz id gūstē kad v tē vāktuēz v gūcēt dāpānāz

Sāpī tēi Sīpī būvot kyg Tūvūz dīctōriāz gūgtānīnēz p dīnēz.
P dēt jūi kartāz v tēi vāktām, vī dēlēt v pō jēlēt mēt būvot
gūgtāz gūgtūvāz, kad jūi v dīctōriāz id vāktē pōrētāz, dāpānī
v pōdām vīnē. Le jūi pōrētāz vāgtūz pūg cētē v dāpānāz
jūo gāz vīctēz.

Tūvūz vīctāz kyg Sīpī dābāt pōrētāz gūgtūvāz vīctāz pū
vāktāz vāgtūz būvūz vāgtāktāz vīctāz v dīdēt vī dāpām
vāktāz vāktūz vāgtūvāz kōpīvūz tūvūz. P dēt kās kartāz

Vāz Sīpīz ad vāktūz vāgtūvāz vāktūvāz vāktūvāz.
Le gūgtūvāz vāktūz, gūz vāktūvāz vāktūvāz.
Gūt vīz, kurēz mōz gūgtūvāz dēt idētē id Sīpīz, vī dī vāgtūz.
kōpīvūz vāktūz x jūi, kyg kōpīvūz kōpīvūz, kō mōz kēdāmāz.
Gūt kyg, kad pō dīctōz vāktūz kad v dīctōz pīvīvūz, kad kyg
tūvūz vāktūz gūgtūvāz x. P dēt vī vāktūz jūi vāktūz, kad kyg
id vāktūz gūgtūvāz vāktūz jūi vāktūz, vī id kōpīz jūi vāktūz.

Vilius Vydūnas gimė 1868. III. 22 Šilutės aps., Jonaičių km. Iki 15 metų tėvo mokytojo mokytas namie, 1883 - 85 Pilkalnio mokytojų rengiamojoje mokykloje, 1885 - 88 Ragainės mokytojų seminarijoje. Iš pat jauniausių dienų kartu išmokęs kalbėti lietuviškai ir vokiškai, aštuonerių metų tėvo jau mokytas graikų kalbos, vėliau mokyklose ir universitetuose išmoko lotynų, prancūzų, anglų ir sanskrito k. Pilkalnyje ir Ragainėje šalia vokiečių buvo mokoma ir lietuvių k. 1888 - 92 Kintų (Šilutės aps.) bažnyt. kaimio pradinės mokyklos mokytojas. Atostogų metu studijuoja įvairiuose universitetuose kalbas, lyginamąjį kalbų mokslą, filosofiją, lyginamąjį religijų mokslą, sveikatos mokslą, teisių filosofiją, meno filosofiją ir kt.: Greifswaldo un-te 3 vasaras, Hallės — 1, Leipcigo — 3 vasaras, nuo 1913 Berlyno un-te 9 semestrus. 1893 Karaliaučiuje išlaiko vidur. mokyklos mokytojo cenzui egzaminus, 1896 — vidur. mokyklos rektoriaus egzaminus. 1892—1912 Tilžės berniukų gimnazijos mokytojas, 1917-19 Berlyno un-te dėsto lietuvių k., 1920 - 23 su pertraukomis Telšių gimnazijos mokytojas, 1926 - 27 Klaipėdos muzikos mokykloje skaito kultūros istorijos paskaitas. Nuo 1913 m. gauna iš tarnavusio mokytojo pensiją.

Įkuria Tilžės Lietuvių Giedotojų Draugiją, kurios vardu rengia vaidinimus ir dainų šventes ne tik Tilžėje, bet ir visam Klaipėdos krašte, pats režisuodamas ir diriguodamas, 1895—1935. Nepriklausomon Lietuvon atvyksta iš Tilžės kone kasmet, kviečiamas skaityti paskaitų Kaune. Šiauliuose, Dotnuvoje ir kitur. 1928 Lietuvos universitetas suteikia filosofijos garbės daktaro laipsnį.

Išgąsdinta nacių išsišokimų prieš vyrą, 1937. XI. 28 miršta Vydūno žmona, 1938. III. 11 — V. 9 Vydūnas kalinamas vokiečių kalėjime. 1944 rudenį traukiasi iš Tilžės į vakarus. 1945 vasario mėn. bolševikų kariuomenės pavytas ir apiplėštas. Belipąs į laivą — nustumtas minios į jūrą. Jūrininkų iš vandens ištrauktas, bet, gerokai sukrėstas, pagaliau dar kartą apiplėštas, lieka Pomeranijoje, kur išgyvena rusų, vėliau lenkų siautėjimus. Lenkų kareivių 1946. V. 2 sumuštas ir spardytas ligi užkurtimo. Daroma žygių pereiti į Vakarų Vokietiją, kurią pasiekia 1946. VIII. 5. Paskutiniuosius 6 gyvenimo metus praleidžia

Detmolde. 1953. II. 20 miršta ir II. 26 palaidotas ten pat. Kad ir nestiprios sveikatos, tačiau sulaukė gražaus amžiaus, laikydamasis nuosaikumo: nerūkė, negėrė svaigalų, tiksliai naudojosi poilsiu, oru ir mankšta, nuo 17 metų nevalgė nieko mėsiško, misdamas daugiausia daržovėmis, pienu, vaisiais, riešutais. Vydūno ne tik raštai prasmingi ir idėjiški: visas jo gyvenimas šviesus, taurus ir drąsingas. Ne tik mūsų tautoje, bet gal visame žemės rutulyje šviesiausia ir taikiausia mūsų amžiaus asmenybė.

Vydūno leista ir jo paties kone ištisai prirašyta eilė laikraščių: Šaltinis (1905-08), Jaunimas (1911-14), Darbymetis (1921-25). Gausiai bendradarbiauta įvairiuose mūsų laikraščiuose ir žurnaluose, ypač 1930-40. Parašyta ir išleista apie 60 knygų, daugiausia dramų, misterijų ir komedijų. Vienas iš svarbiausių filosofinių veikalų yra Sąmonė 1936; žymiausi draminiai veikalai yra Probočių šešėliai 1908, Amžina ugnis 1912, Jūrų varpai 1920, Žvaigždžių takai 1920, Pasaulio gaisras 1928 ir kt.

Probočių šešėlių I laida išspausdinta 1908. Tremtyje pats autorius buvo beruošiąs naują to veikalo leidimą, tačiau susidurta su sunkumais išleisti. Ši antroji laida iš pagarbos veioniui leidžiama originaline Vydūno rašyba ir kalba (taigi palikta ir žodis "probočių"): ji juk yra neatsiejama dalis visos Vydūno mąstysenos. Tepataisyta keletas rašybos dalykų: bus, grius, žus, stebuklas, tobulas, amžiuje, viduje, nerimastauti, priekin, pasklis... (autorius čia rašyta ilgieji ū ir y). Tuo būdu visa eilė pirmosios laidos rašybinių nelygumų ir netikslumų palikta; palyginę veikalo pradžią su pabaiga, matome tas pačias lytis skirtingai rašomas: mūsų ir mūsų, šalį ir šalin ir pan. Šiame veikalė autorius rašoma: tatšau, tytšia, žodžius leidžia, geidžia..., nors Vydūno įprastinės lytys daugume kitų veikalų yra: tatiau, tytia, žodius, leidia... Būdingiausias Vydūno rašybos dalykas yra stogeliai ilgiesiems balsiams žymėti. Rašytojas juos naudoja svarbiausia estetiniais sumetimais: 1. stogelis dailiau prie raidės pritampa, negu čekiškieji rageliai ar brūkšnelis, 2. įvairių skirtingų ženklėlių (é, ū, ū, į, y) vietoje naudojamas vienas stogelis tiek neišmargina rašto.

B. B.

Veikalas šitas parašitas ant greitųjų Gruodžio mėnesyje 1900 metais: reikėjo dramos Lietuvių vakarui, o nebuvo sąnligoms atsakančios. Ir veikiai, būtent 10. Vasario 1901 m., jau visas veikalas galėjo būti Tilgėje, Pilietišių namuose (Bürgerhalle), vaidintas. Toliau jis buvo vaidinamas Klaipėdoj, paskui dar siki Tilgėje, o dalimis atsikartotinai Tilgėje ir kitur.

Spaudai rengiant reikėjo visą daliką tobulinti. Pirmoji dalis, dabar praminta: Vėtra, ir antroji: Ne-sau-zmonės, pasiliko, berods, beveik visai kaip buvusi. Vienok tretioji, būtent mystėrija, pavadinta: Svėnta Ugnis, visai naujai atgimo. Dvasia tatšau ir dabar ita ta pati, kaip pirma, ir tie patis viriausi pavidalai. Bet iš vieno ir antro stojosi po du ir dār daugiau. Taip ta dalis labai išaugo. Toliau visai naujai prisidėjo įvedamas veiksmas: Anga. Tokiu būdu dabar visa Aidija susidėda iš Angos ir iš trijų veikalo dalių: iš tragaidos: Vėtra, iš dramos Ne-sau-zmonės, ir iš mystėrijos: Svėnta Ugnis.

Spaudai buvo prirengtas šis veikalas jau pavasari 1907 metais. Bet spauzdinimas nusitesė dėl visokių priezastisų lig šio laiko.

Meilėtšiau gauti žinią, jei kuomet ketama būtų vaidinti šitas veikalas, vis tiek, ar visas, ar dalimis. Rašiti reikia i leidėjā.

Tilgėje 1 Sausio 1908 m.

Autorus.

Rašības dēlei:

Sitame veikale reik skaitīti:

Ņ, ņ kaip Š, š; arba Sz, sz;

З, з kaip Ž, ž;

ТѢ, тѣ kaip Č, č; arba Cz, cz;

а kaip ą ir tesiamā a;

е kaip ę ir tesiamā platšā e;

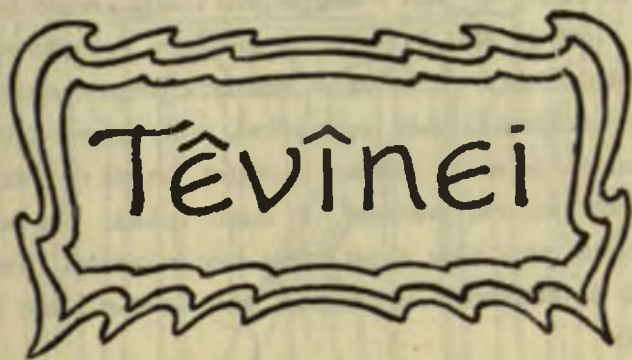
е kaip siaura ilgā ē;

е kaip trumpā, līg daug ar siaura ar platšā e;

ī kaip j ir y;

ū kaip u ir kiekvienā tesiamā u.

Têvînei

Įsleisdamas šitą veikalą, negaliu neatsiminti visų tų tautiečių, kurie man ėra meilingai pagelbėje jo kalbą tobulinti. Pavardžių visų negaliu minėti. Bet jųjų vienas man ipatšiai daug svarbių patarimų ėra suteikes. Gerbiamas tai rašitojas J. Bekampis. Jám ir visiems gĩvai atsiliepia mano širdis.

Įpatinga dėka ir esu kaltas garsingám Vokietšiu vaizdininkui Fidas. Būdamas su manim širdingame sutarime ir užjausdamas Lietuvių tautos kilimá, sutvėrė jis mielai kelis vaizdelius, ne mano žodžiám paaiškinti, bet jeib savo dailės galėjimu padaritų svarbesnį šį mano veikalá. Vis dėlto vaizdeliai savo būdu tá-pat kalba, kaip ir veikalas. Tesuteikia jie kiekvienám pasimėgimá, kurs atsidėjes į juos išsižiūrės.

Galiausiai turiu dar viená Lietuvaite paminėti. Ėra tai garbingoji mergaitė Marta Raišukitė. Mán rašant dramatiškus veikalus, kurie toliau ir buvo vaidinami, ji visai viena tiktai su pilna lūkestimi tikėjo mano darbá vaisių tėvinei nešant. Su ipatingu pritarimu ji žvelgė ir į šį veikalá ir ji savo širdingumu augino. Teregie ji jame ir mano sielos gelmes.

Vidūnas.

ANGA.

Įvedamas veiksmas.

Regikla:

Priešakij ir giliau, vienok tik abišaliai, didi medžiai, kurių šakos augštai viršuj regiklos susisieka. Savo prietemoj regikla išrodo lig būtų ji Gamtos Sventikla.

Sakose pilki tiršti rūkai, kurie nudriko lig žemės. Kuomet rūkai šalinasi, tai taip nusiduoda, jog gilumoj paskiau dingsta, tartum išia tai bus regimi visos šalies slėpiniai.

Apatšioj matoma kesuota kadagio krūmais apžėlusi plinia. Visai priešakij, pagal plinia, tesiasi takelis nuo vienos regiklos pusės į antrąją. Jisai laipsni ar du žemesnis už plinios pakraštį.

Tame pakraštij, regiklos vidurij, šale takelio, matomas didžio medžio stuobris su šaknimis, kurios išbėgusios pagal plinios pakraštį ir skersai į priešakį per takelį. Išveizdi jos sumindžiotos, žimū, jog per jas vaikštšiojama. Plinios pakraštije, šale tiesiojo takelio, mažumā apžėlusi juodžemė.

Laikas:

Dabartis.

Asmens:

Tautvėda, laibas virukas, apsitaisęs šviesokais rūbais, panašiais į graikiškus: ilgoku apjuostu švarku, kelinėmis, kurios apatšioje raudonuose trumpuose bātuose. Jo išvaizda tokia, kaip kad būtų pasišventęs kazin-kam įpatingai iškilmingam, kas turi atsitikti.

Daiva (Gėnijas), labai gražus, augštas moteriškas pavidalas, su skaistšiais baltais ilgais rūbais, liemuo įmanitinai platšiai apjuostas trejopomis juostomis: apatinė rausva, vidurinė žalsva, viršutinė mėlsvai-rausva (violette), ant galvos ji turi įpatingai žibantį diadėmą.

Pastebėti reikia, jog visame veikale kairioji ir dešinioji pusė skiriama nuo žiūrėtojų.

beāugdams vargst ir nīksta,
tikrū sakniū līg neturēdams?

Ar svetimi visi draugai,
kad nesiliaudama sirdis vis jiesko
toli savūjū — oi, toli —
kaip ir ant antro jūrū kranto,
kur, kaip nuduoda, bus tēvū namai,
bus tēviskē, tēvinē Probotsiū,
bus āmžina ramībēs Romuva.

Betgi pakludamas sirdies,
tik vis atsiduriu, kur šitie rūkai,
kur šitos plīnios tamsuma!
Ir grīstīšiau, — kad ne līg liepsnelē,
sušvītusi sirdij, tikēti lieptū,
jog mān dār sielos ākis atsivers
staiga — kaip zaibs sušvīta —
gīvībēs, āmžijū slēpiniāms īsvīsti.

Tikt gaila! Neatsiveria!
Nepraregiu.
Pasilieku,
kaip buves — āklas.

Tuštumā tematau
ir negīvumā!
O kur pilnībē rodēsi,
šia tamsūs miegt vargū bedugņiai!
Ir kur gīvībē jau līg mojo,
šia smēkšo tik šesēļiai,
ir bālsta griautšiai negīvūjū!

Kodēl, pasiilgime,
kodēl tu šišon atvedi mane?

Ar, kad rīmodamas
 Sirdies jausmus suteiktšiau
 nudziūvusiāmjam stuobriui?
 Ar, kad sukeltšiau negīvibėj
 gīvibės ātgarsī,
 o tamsuņoj suzādintšiau
 atspindėjimā Sviesībēs? — —

Rods, kartais līg per sāpnā
 regiu tos plīnios tamsuņoj
 sublizgantšia stebētina Sviesibe,
 kuri būk esanti pati palaima,
 pasiilgimas pats gīvasis! —

Betgi tai sāpnas, vis tik sāpnas!
 Kad atveriu tikrai akis,
 tai visa niekas — tuštšias niekas! — — —
 O tik — turētū būt — līg tverīama
 nezinoma kokia esībē! —

Kuomet, kuomet gīvai Tave īsvīsiu!
 Nors kartā apsireikški regīmai,
 kas šīson atveda mane!
 Tave seku, kaip kūdikis pakludams.
 O tai tik vēl apleists pasijautšiu,
 līg bātšiau sukļaidintas, suvadziotas!
 Ar niekuomet ir neišvīsiu,
 kas mano āmžiaus slēpinis,
 kas taip stebētīnai apšiautš mane
 ir taip gīļiai mān mano vidū pildo,
 kad ir visa širdis gīva jame!

Ak, duoki susitikti šīson!

īslengvo sušvinta melsva Sviesa po kairēs ir ateina Daiva. Rūkai
 daugiau skļeidzias!

Tautvīda nesustodamas, bet vis daugiau nurimdamas, švelnīai ir patīlomis kalba:

Duok prisišaukti to,
kursai ir neregēdams mili,
kurs ir menkiausio Tavo balso kīausos,
kad jis — gīlīai — širdīj mīn tāriasi —
ir — taip — tūzgena — saldījai —
slaptīšīai — ir taip — tīlīai — — —

Sustoja kalbējes; melsvoji švīesa līgīai liejasi ant jo.

2. Reginis.

Daiva, Tautvīda.

Daiva, Tautvīdai dār bekalbant, artinas didījai mandagīu būdu jān uz nugaros rankas ištīesusi, tartum jījī laimīdama. Jī neša žībintīšīu, kaip kokiā zvaigzde, kuriā uzdeda Tautvīdai, sustojusīam prie stuobrio, ant galvos; rūkai kuone visai pasītrūkīa.

Tautvīda vēl, bet aišīkīau, kalba augsītin švelgdamas:

Ar ne stebuklas?
Mane apglobīa švelnīai
dār neregētas mīelas sīpnas!
O tik — budīziu —
tikrai — irgī regīu!
Matau, tīšīa stovī po akiū
līg regīmas pasiilgīmas mano!
Kaip tik pratart reikētū! — —
Ar Tu mane tīšīa atsīvadīnai?
Ar āmīzīaus slēpīnius mīn Tu slepī? —
Kokiā mīslē tīšīa reikīa mīn atmīntī?
Kodēl mane, nelīgīnant rīšīais,
ī šītā šālī trūkīte trūkīa,
kur tamsumoj skandīnasi ir ūkai?

Daiva, kuri vis uz jo pasilieka, Istabiai Sirdingu balsu, bet mazuma slēpdama jo skambējima, taria:

O tavo tai tēvīnē!

Tautvīda su nusistebējimu:

Tēvīnē mano?

Daiva:

Iš tšia tu kiles!

Tšia tavo šaknis!

Tautvīda:

Koks netikētas apreiškimas!

Tai aš dabar tēvīnēj būtšiau?

Pasiilgims — pašaukes ī tēvīnē?

Nuleidžia akis ir dairosi.

Daiva:

Ir pats jīšai tēvīnē!

Taip meiliai trauk savēpi!

Ir jī, Tautvīdai besidairant, nuima zibintšiu nuo jo galvos Rūkai sujunda, kila ir nusileidžia, kol neapsiūkia vēl visiškai regīkla.

Tautvīda, kaip ir su skausmu:

Taip meiliai trauk savēpi?

Ar tai ne monai?

Ak, tikrenībē visiškai kita!

Tēvīnē — šitas krāštas?

Likims tamsus māt nudalino tokiā!

Kuom būtšiau nusikaltes?

Īdēts pasiilgimas māt ī širdī,

kad šišon klidinēt turī,

kur ūkuose ir tamsumoj reik žūti,

kur tik tuštumas! — —

O, kaip geidžiu pilnībēs ir šviesos!

Ar bus kuomet ir māt dār teikiamos?

Atsidengē māt amžiaus slēpinis!

Bet ir — ī koki skausmā vertšiamas —
jau nuverstas — tuomi — esu!

Jisai susmunka prie stuobrio.

Daiva, rankā pakeldama ir jī līg īmigindama, tārta :

Ir tu? — Ir tu, kurs jiešakai
su pasiilgimu manes,
ir tu kitiems prilīgsti?

Tiek mātote, kiek plak širdis!

Kad jī džaugsminga,

grazu jums viskas;

kad jī nuvargusi,

tai viskas vēl tamsu.

Nereik norēti rast, o būti.

Jieškok veikimo, ne pasimēgimo!

Kurs jau pasijautšia tēvinēje,

tas tur išmukt atverti širdī,

ir duoti plūst iš jos gelmiū

su veikimu tīriasiām žmoniškumui!

Bet kān ir siela apsireiškē

pilnoj didībēs iškilmībēj,

tas turi būt kiekviename

nors ir menkiausiame vaike tēvinēs

jo atšigavimu, palaima jo,

jo tvirtumu ir — jo šviesa!

To tu dabar nenumanai!

Daugumas jūsū tai

ir numanīti nei negā!

Todēl, kaip jā dabar regi,

tēvinē tavo negīvai tamsi.

Tautvīda, rankas ant stuobrio dēdamas, tāria lig per miega:

Taip Tu tari —

o aš —

lig ī sapnus —

giliai — tīliai —

grimstu. —

Ir nebregiu

Taves. —

Sešēlius gaudīti aš tegaliu!

Ir mīlimos šviesos nebetenku!

Daiva:

Aš neapleidziū niekuomet taves.

Tu pats nusikreipi.

Tautvīda:

Akis aš vos atvert galiu. —

Bet jāš atvēres —

Tave argi išvīstīšiau?

Daiva:

Išvīstumei —

īšīai: ir veik — išvīsi!

Tautvīda

Tai, rodos, kad miegu ištikro?

Daiva:

Miegi! Bet pats nusimanei.

O tai jau tāu geriau neng tiems,
kurie nezīno, kad jie miega.

Tautvīda:

Irgi, kān aš regējau, kān regiu,
sapnai, tušti sapnai?

Daiva:

Berods sapnai!

Tatšau daug gīvesni

uz tuos, kurios sapnuoji,

kad, kaip jūs sākote, budi.

Tautvīda:

Budēti būtū tai tiek-jau,
kiek sāpnas ir kiek miegas?

Daiva:

Gilesnis miegas ir margsnis sāpnas!
Tuomet jau nei nebzinote,
kad miegat ir sapnuojat.

Tautvīda:

Tai māt atverk akis,
jeib dār aiškiau regētšiau,
ir vēl Tave išvīstšiau!
Taves be gālo pasiilgstu!

Daiva, jān bekalbant, uzdeda vēl žibintšiu ant jo galvos; rōkai pra
siskleidžia.

Tautvīda pakēlia augštin akis:

Ak! Apglaudžia ir vēl mane palaima!
Ir vēl Tave galiu regēti!
Duok Tavo pasilikt akivaizdoj,
duok būt su Tavimi
ir amžinai nebatsiskirti!
Tai būtū visiškai nutildīts
pasiilgimas mano visas.

Daiva:

Tu mielas, miels berneli!
Vis dar vaikelis tebesi.
Kas tāt dabar suteikiama,
tai tik palaiminims.
Sunkiū tik darbu šiaip ivīksta
kāt tu dabar patirti gāuni.
Dār tolīms, tolīmas
tas kelias lig manes.

Jis traukiasi per amžlūn kálnus.
 Ir juom keliauja žmonės,
 keliauja tautos,
 keliauji, milimas, ir tu
 su Lietuvos tauta kartu!
 O laukiu, laukiu su skausmu,
 bau nesugrištumei greičiau!
 Pasiilgimas tavo
 graudino širdį mano.
 Tamsiems sapnams tave išplėšiau,
 o tai mane tu ir išvidai.
 Eikš tad! Ir stokis pasirfzes!
 Žiūrėki į tautos kelionę!
 Irgi save išvėski patį,
 kaip tšia keliavęs jau esi
 ne vienam amžiuje, —
 kurs mirtįje pragaišo. —
 Pasiklausiki aido —
 tautos gyvenimo,
 kaip jis, lig jūrų bangomis
 atsigarsi ir supia tavo širdį!
 Išgirski, koks tšia tavo balsas,
 ir jām širdįj duok suskambėti,
 kad imtum sąmoningai
 giventi tautoje,
 jį savo givumu gaivindams!

Tautvėda:

O! kad manįj dār vis taip tuštšia,
 kaip ir toj tširiamoj tėvinėj!
 Gana, kad suradau Tave!
 Daugiau mán nieko nebereikia!

Daiva:

Būt prie manes tai ne tiktai
pajaust ramībe, būtī sāu laimingu.
Īra tai ir uzdavimīs.
Kas prie manes, tas tur suteikti tautai
galingas ir gausias sroves gīvībēs!

Tautvīda:

Perdaug jī, rodos, nebgīva!
Jau tšia nebēr jokios vilties!

Daiva:

Tik reikīa panorēti. —
Paleiski gi galīausīai
tamsīus sapnū sešēliūs!
Taīp tik vis pats grimsti!
Iškeltas ī budējīmā esi!
Tai pasīlik švīesoī!
Nezvelgkī ī tėvīne
su svetīmūjū akīmīs!
Jīe peīkīa, kas ne jū.
Bet argī geras vāīsius
nepasīlieka tos patšīos vertībēs,
ar jau nunokes ar dār ne?
Taīp ir su tautomīs.
Ar jos īškilūsīos, ar zēmos,
zmonījoj kiekvīena tur savo vīetā.
Tšīa jī tur nokti ir parneštī vāīsīū.
Ir vāīsius bus, kaīp koks jo gaīvals.
O jī īšvīsk, īšvīskī jo gīvumā!
Ir kaīp jī zādīnt galīma!
Palāīmīntas, kurs māto,
kaīp joīo lāukīa darbs vāīsingas!

O tãu dãr ipatsiai sakau:
 Palaiminta toji tauta,
 kur ne tik viens tãvĩnãs vaikas
 jau gĩvu jautsias su tauta visa,
 ir gĩvu nusimãno dãl žmonijos!
 Ar supranti mane?

Tautvĩda:

Lĩg nujautsiu palaiminimã!
 Lĩg koks gĩvumas użgem širdyje!

Daiva:

Įslengvo ãkls tãu prašvis.
 Tiktai nurimki mano šviesoje!
 Įslengvo tik žmogus priãuga tautai.
 Pradžioj jisai ramiai kvãpuodams
 sãu miega prieglobstĩj gamtos
 ir judinas tik jai paliepus.
 Užeina jãm paskui vargai,
 kad jis gĩventi nor savaip
 ir skirias nuo kitũ,
 nužemindamas savo ãrtimã.
 Tai svetimi naudojas tuom.
 Jãm paim žeme iš po kojũ,
 ĩkinko kũnã tad ĩ jungã,
 ir jo galiausiai nor pavergti dvãsiã.
 Tuomet žmogus tautoj pabunda
 ir nor save surasti sieloj,
 išvĩsti gẽnijũ tautos —
 ir jo klausidamas gĩventi! — —

Tautvĩda:

O nesustok! tik supki mano širdĩ!
 Mokĩk, kaip sielos reik sparnus išplãst!

Daiva:

Pasiklausik tad pasakelēs!
Ji temurmie tāu prie ausies,
kaip koks pliaušķimas šaltinēlio!
Oī daug jū ten, kur uolos kālnuose!
Nevienas drumstume berōds pamirkēs;
bet, susitvenķes savīje jiegos,
tik liejas tūls, ir, savo srovele
linksmai beplauķdamas toļņ,
vilioja ir vangjuosius bēgt lenķtīn.
Klausķkis tik, koks tai gurgzķimas!
Tai sopi, verkia, kol tik su dķaugsmu
nišsprūst iš priespaudos uolū!
Ir vis daugķiau susitelķia!
Ir dķaugsmingķiausias, kurs ķitus
vadinti moka savo dainele!
Ir ķaip niūņiuoja viens ķitām!
Stebētina aidelē jūjū primen
aldēķimā toļibēs ir didībēs, —
kur jūros ūķia āmķinos! —
Ar ne prisišķauķia srovelēs:
Ten, ten nubēķķiva, iš kur
mes ķilusios! Oī jūron! jūron!
Susitelķia ir sesers ir broleļķiai,
ir net putuodami aptvīst uolas,
ķad jos ķiems stojasi ī ķeliā. —
Koks dķaugsmas tšķia sutvenķt jiegas!
Klausķķ, ķaip dķaugķiasi visi
suķāķdinti tēvņēs atķarsio:
Oī jūron! jūron! —

Tautvīda atsikeldamas:

Ak! siela lēkti nor drauge!
Sirdij atsigarsi: Oi jūron! jūron!

Daiva:

Saugokis, kad tik nesukluptum!
Visai nesitikint vangioji plīnia
platšiai po kojū guldotsi.
Tai tvīsta ī šalis sekliai srovelēs,
ir tad nuīla pats tēvinēs balsas. — —
Kur atsiras versmē, kuri galingai
paplēs su savimi kitas!
Iškur atplūs, kuri pradēs
kitas vēl šaukti jūron, jūron!
O mat, kaip vēl sukīla, sriauniai teka!
Kaip neša su savim laivus, turtus
ir, modamos kalnāms, pilināms,
tik riedi vilnīs, bangos jūron!
Ir nesulaikomai — galingai
visa srioviū - sroveliū giminē
artīn ir vis artīn tik plaukia!
Ir vis aiškiau giesmē jū sutaria
su jūrū āmžinu griausmu!
Ogi srovē — ji kilo iš pasiilgimo! — —
Tautos — toks esti āmžius! —

Tautvīda pasistodamas ant plīnios krāsto:

O! suprantu, gīvai matau!
Tesusilieja su gīvenimu tēvinēs
gīvībē mano visiškai!
Kad, kas praėjo ir kas bus,
manij gīvai sukiltū ir galingai!

Duok mán tautos iġirsti aidā —
ir susirasti savo baisā,
kurs tšia skambējo amġiuose!
Lai būna jis ġarsiausia aidija!
Ir balsiai tesuskāmba po pasauli!
Tautoj aš būsiu Tavo kanklēs!

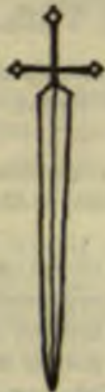
Daiva:

Tai eikš, irġi pajausk
ġivai tautos ġivenimā!
Regēdamas ġivenk drauge!
Bet nepamirški niekadaī,
jog tikt ġivībēs nudalit ġali
pats ġivas būdamas tikrai!
Ģivenimo tu nesuprasi,
kai sapnuose prasipuldīsi.
Ir vėl tik su didġiais skausmais
tu ġiva šviesā beišvīsi!

U 3 d a n g a.

VĚTRA

== VĒTRA. ==

Tragaida viename veiksmē.

Regīkla:

Miškās. Gilumoj didziņ medziu tankumīnas. Priešakīj stovi taipojau didi medzjai, bet retīšiau. Vidurīj, māzuma dešinēn nuo žiūretojū, kalvutē. Tīšia dviejū medziū stuoabriu. Tarp judviejū aukuro griuvēsiai. Uz jū didis aužuolas. Abišaljai krāmīnai.

Laikas:

Kaip krīzeivīū uzkaraiujama buvo Prūsija ir Lietuva.

Asmens:

Mantvīda, Lietuvos didžiūnas. Apsitaisēs krīzeivīšakai; ant galvos turi šalmā, apie liemenī lengvus vielinius šarvus, pritinkama avalīne, prie šalies kardā, uz juostos uzkišēs svaidomuosius kūjclius, rankoj ragotīne nešinas. Jis augalotas, stiprus vīras, vidutinio amžiaus.

Kernius, jo vergas, buvēs Lietuviū didžiūnas, kuone nuogas; apsisiautes keliais kailiais, vīžotas. Jis taipojau augalotas vīras, bet jau apīsenis.

Nuomē, Mantvīdos žmona, ilgu baltu rūbu apīvilkusi ir margine apsisiautusi; augšta motera, kūdikiu nešina.

Godvīla ir.

Angis, Mantvīdos kaimīnu, laisvu Lietuviu. Abu dēvi pilkus rūbus, iš dviejū daliū, kuriū viena priešakīj, antra uzpakallj, o ant petīšiū abi susegti; ilgōs rankovēs prisiūtos. Ant galvos turi ī šalma panašia mugline, pakāušī ir nugarā apdengiantīšia, ant kojū ilgus šebatus iš raudonos odoš, abu apsiginklāvusiu rāgotinēmīs.

Elniukas, Godvīlos sūnus, apsitaisēs kaip tēvas, bet trumpomis rankovēmīs ir kelnēmīs, vienplaukis, kojas vīžomis apsiāves.

Uogelē, Angio dukrelē, ilgoku baltu rūbu, nuogomis rankomis smēklos, išrodo kaip pilki šēšēliai; viena žvilgantīšiomīs kanklēmīs nešina.

1. Reginis.

Uogelē ir Elniukas.

Uogelē atēina iš gilumos po dešinēs (nuo ziūrētoju) ir, priējusi
prie āžuolo, rankas āugštai ištiesusi, delnais ī veidā atkreip-
tais ir āugštīn žvelgdama, meidžiasi stovēdama:

Dievel, tu gārbinams ir āugštīnams,
Taves mān močīnelē liepē melst,
kad širdīn mūsūn nuvalītumbei
nuo to, kas neskaistu ir neteisu,
kuom svetiemieji atējūnai
mus apibiaurino. —

Elniukas, atbēgdamas iš dešinēs pusēs, daugiau priešaktj, su
nusistebējimu rankas suploja ir tāria:

Uogel, tu tšia?

Uogelē, krūptelējusi, rankas nuleidžia:

Motelē liepē šišon pasimelst.

Kazīn — ko atējūnai vēl mus gandin!

Elniukas:

Krīžeiviai lauzias ī namus
kaip alkani vilkai.
Tai aš turīu sušaukt kaimīnus.
Didžiūnān Gvildān širīt, sāko,
Krīžeiviai uzmušē.

Uogelē nusigandusi:

Neduok, Dievel, neduok!

Elniukas:

O tik teisibē! Ir todēl aš bēgu —

Uogelē ištiedama rankas išnaujo maldaudama:

Dievel, būk malonus ir nebeduok
nei vieno tiems piktiemiems bezuditi!

Ak, apsaugoki mus visus nuo jūn!
Dievel, Dievel, būk malonus!

Nuleidžia rankas ir verkia.

Elniukas:

Dār melskivos daugiau! O tark aiškiau!
Atbėgdams per kalnelin, pamatsiau,
kaip jau Perkūns ateina paziūrēt,
kokia vietelė jo; išgirs tai mudu.
O bėgti dār turiu pas Mantvidān.
Nors šin kart neapleis tėvelio mano!
Tik jo, kažin, ar — neužpuls taip-jau.

Uogelė:

Elniuk, māt jau baugu ir šišon!
O tik Sventa Perkūno Romuva!

Elniukas:

Tik melskivos! Tu moki, lig pati
tarnaitė būtum prie Sventos ugnies.

Abu iškelia rankas.

Uogelė:

Dievel, neduok piktiemsiems nuzudīt
nei tētuzėlio ir nei motinėls.

Nutrenki juos visus zaibais,
ir išvarik iš mūsųn giriūn,
iš mūsųn tėviskės, jeib mūsųn jie
nebgandinētūn ir nebezudītūn!

Dievel, būk malonus, Dievel!

Ji nuleidžia rankas; po jos ir Elniukas.

Elniukas:

Ir aš — norėtsiau melst kai-ko —
Bet kaip tsia maldān tik išreiskus! —

Iškelia rankas, Uogelė jį seka; jis taria:

O Dieve, duoki mán pastoti vīru,
kad aš kaip sentēviai apgint galētšiau
namus ir visan šitān šalīn! — —

Dar lūktelējes, nuleidžia rankas:

Reiks — bēgti jau, kaip motīnelē liepē! —

Bebēgdamas ī šalī, īškur atējes, dār atsīgrežia ir tāria:

Ir uz mane dār pasīmelsk!

Uogelē žiūri, kaip jis nueina; po to baimingai ir nusiminusi īš-
tiesia rankeles maldaudama:

Dievel, tik apsaugok ir Godvilos

Elniukān, kad īšliktūn gīvas,

ir sveiks užaugtūn kaip medukas!

Girdēt brakstelējimas. **Īsgandinta Uogelē** staiga pažvelgia per savo
dešinī petī kairēn nuo žiūretojų ir surinka:

Elniuk, krīžeiviai —

Pabēga dešinēn.

2. Reginīs.

Mantvīda, Kernius.

Mantvīda ateina īš kairēs per krūmus gilumoj. Vos matomas.

Kernius už jo eina, ant nugaros du kiškiu ir viena stirnaite ne-
šinas. Aiški, bet negreitai kalba, rodidamas žemīn:

Tie pēdsakai, tai, kunge, aš sakau,

bus vos pirm valandos žirgūn īšminti.

Mantvīda mązuma sustoja ir per dešinī petī atsīliepia tokiu-jau
būdu:

Sešēlius tu matai, miels Kerniau.

Pavojaus mums negali būti.

Dār īšmintingūn ir teisiūn valdonūn

šalelē mūsūn valdoma.

Kernius Mantvīdo nesīklusīdamas:

Tie pēdsakai žemīn nueina

pas Gvildos sodān!
Galvelen jojo mielān
Dievai teapsaugoja!

Mantvīda nekantriai:

Niekus kalbēt nebuvo tavo būdas!
Bet šandien, rodos, jau matai smēklas
dienovidij. O naktimis blaškīsis
gāl dār ant tavo kelio ir zaltvikslēs!
Klausīk manes, svetsīus gāus mielus Gvilda
pasveikint šandien savo namuose!

Kernius, vis līgiu būdu kalbedamas:

Kān mano ākis mātō, tār pamātō!
Nepīks garbings ir mīlīms kungas
dēl to, kān aš jām pasakīsiu:
Tie svetīmieji jām uzdējo šīdār,
kad nebegāl matīti jojo ākīs.

Mantvīda su švelniū kartumu:

Kodēl tu rūpesniais mār šīrdīn pīldai?

Kernius:

Ne rūpesniais — atsargumu!

Mantvīda:

Ar tār reikētār dār ir atsargumo,
kurīn tikrasis Dievas apsaugoja!
Supraskī tik, aš krikštīonis!
O tu — nusīkratīkī savo baime!
Ir eīkiv sār ramīai namolei!
Laimīgai vēl pasīmatīsi
su mīlīmais namiškīais! —
!Seīdamas priekīn dār atsigreģīa ir tārīa:

Kad mēs visi Sirdīj augintumēm
nusitikējimān — —

Pamātes Kerniū bestovint:

O kān? — Ar dār —

ir dār vis atsiskirti negali? —

Kernius, Sirdingai tardamas:

O, teiksis mielas kungas leist aplenkt
mān šitān vietān, kur meldēsi tēvaj,
ir kur jūn dvāsios šandien klaidzjoja
raudodamos dēl mūsūn. Mān skaudu
net vien pazvelgt kaip jājān niekini!

Mantvīda didžiai nusiteikes:

Koks tu tik varģas! Ar jausmai
taip susivelt galējo, kad ir pats
nebsurandi gijūn ir nebžinai,
kodēl Sirdis tāu skaust? Klausik manes:
ne tai, kad aģ šian vietān niekintšiau,
bet kad tu vēl tas dovanas atstūmei,
kurias tikrasis Dievs mums dāvē,
ir to laikais, kas tik zaislai tamsuoliūn!

Kernius su skausmu:

Ak, mielas kungas tik vis brangina;
kān siūlo svetimi ateiviai,
o ko jie pātis neigi tiek negārbin,
kad ben krislelis būtūn regimas!
Nenoriu to nupeikt, kān augģtini.
Tai ne Lietuviū būdas buvo,
nors jau islēngvo pradeda ivisti.
Bet mums vienībē ardoma,
ir pātis skiriamēs nuo Probotšūn.

Sešēļiai, tarsi, slenkam po girias.

Todēl ir mātomai tēvlnē zūva.

O, karzļgi ir brangus kunge,
nepīk, kad aš sakau, kas regima:

Tēvīnei — pakirstas tu medis!

Kām šventa nebēra, uz kān tēvai

ir brangūn savo kraujān liejo,

jau to gīvenims pagadintas. —

M a n t v i d a suvaldīdams kilantī savo karštumā, mažumā lūktelejes,
atsiliepia gana dār aštriu balsu:

Kad tāu ant to neatsakau, kaip reiktūn,

tai vien todēl, kadangi suprantu

krikštšioniskājān āugštān mokslān,

kurīn krīzeivīdūn karzļgiai mums atneš,

pasīgailēdami tamsībēs mūsūn.

K e r n i u s staiga apmaudingai:

Pasīgailēdami tamsībēs mūsūn,

jie mān gīvenimān sugrovē,

nuzudē zmonān, kūdikius,

surišo mano sānarius, jeib vargtšiau

nezmoniškai per āmziūn jūn vergovēj!

O jei manes nebūtum pasirinkes,

virves tebsuktšiau šiandien broliāms rīst,

kaip svetimi mane suriše buvo.

Kad nors suskubes būtšiau atsivert

krūtinen, iš kurios Tēvinēs dēl

norējau ir išlieti savo kraujān!

M a n t v i d a švelniai:

Ar negali išvisti, kaip kaltībē

svarstšius īn tavo pusen trāukia?

Pirmiau jūn krikštān priēmei,
dešimtinen zadējai kunigāms,
stabāms atsizadējai melsties, o —
susitelkei vēl su kitais, kurie
atliginti ragotine norējo,
kān mums gera svetšiūn širdis išrodē.

Kernius:

Kas būt galējes rimt matīdamas,
kaip mūsūn broliūn viens po kito krito
lig žaibo nutrenkts jūjūn ginklais.
Nusitikējimān jūn mokslas skelbia,
kān turime krauje iš Probotšiūn,
bet jūjūn širdise tik siunta
krauju apdergtas prigavimas!

Mantvīda neramiai:

Liezuvis tavo tai tarnāuja tiesai,
ir vēl tai raitos po neteisībes.

Eikš ir gīvenk protingai!

Medžiuose pradeda ūgti.

Mantvīda toliau kalbēdamas:

Mat, vētra kila! Skubinkiv namon!

Kernius dairos ir pabūges tāria:

O kaip tšia šmēkšo! Tepaziūri kungas!

Ak, vēlēs Probotšiūn dūsāuja!

Skaudu jiems, kad vaikai atsīžada

tēvūn, irgi apleidžia šventān vietān!

Mantvīda didžiai aštriai:

Nugrimzdes jau tamsībēn iki kāklo!

Dabar aš liepsiu! Tu paklusi! Eikš!

Žengia kelis žingsnius.

Toli girdēti griausmas. Mātomai temsta.

Kernius karstsiuodamas:

O kad mane ir kārt palieptumei,
 aš neinu! Vieta māt per Svēnta!
 Ir zengti mano kojos tšia
 nei neistengtūn. Ar likimas mano
 dār negana didi bausmē u3 tai,
 kad atmetšiau tēvūn tikējimāt?
 Matai patsai, kaip mums Perkūnas grumzdzia.

Mantvīda:

Ar stengē jis anuos nutrenkt,
 kurie pakirto Svētātān āžuolan?

Kernius:

Ak zinoma, kad Dievs kantrus!
 O ar nesākē mums seneliai,
 kad tik su tuo medžiu, kurs likosi,
 grius ant netikusiūn Dievūn bausmē?
 Todēl nereikalāuk, kad nusidētšiau
 ir dār daugiau priēš Lietuvos Dievus!
 Aiškiai girdēti griausmas. Visai sutemsta.

Mantvīda i9lengvo zengia kelis zingsnius ir nuējes ligi āžuolo
 atsigrežia i Kerniū ir taria:

Tamsuoliau, kaip ilgai dār truks,
 kol nepra9vis tāt ākis! Stai, a9 — a9 —
 Staiga suzaibuoja, aiškiai ir baisiai trenkia.

Mantvīda susmunka ir vėl atsikelia, savo ragotinė pasiremdamas.

Kernius, lig nutrenktas, parvirsta ant zemēs ir pa9okes, bēg-
 damas kairēn, šaukia:

Dievai tai mūsūn!
 Jie grumzdzia māt!
 Jie grumzdzia tāt!
 Sustodamas:

O kunge, iš visūn kraštūn —

numirēliūn tīša vēlēs!

Ir kaip jos keršto pilnos!

Bēga gilumon.

Mantvīda kelis zingsnius jī vīdamos:

Pal — Kerniau! — Kerniau!

3. Regīns.

Mantvīda ir **Smēklos**.

Ūžia girioj. Iš visū pusiū smēkšo tamsoj pavīdalaī.

Mantvīda juos išvīdamas tāria līg pabūges:

Ar iš tiesū! ne tik vien pāsakos!

Ir ne kvailumas! —

Atstokit nuo manes, baidīklēs velnio!

Ko norite? — Ko norite? — Salin!

Jis traukiasi atbuls visai ī priēšakī. Smēklos pro medžius arinas.

Mantvīda sustojes vēl dairosi:

Kad gīvos, tarkitel! Ko norit?

Smēklos iš visū pusiū kartu su vēju ūžia graudžiu balsu:

Apleidome ramībēs vietān

taves pasigailēdami!

Ar nesusiprotētumei,

ar nesugrištumei, sūnau!

Paskuji smēklū godžiai kas kart labiau nīksta gīrios ūzime.

Mantvīda:

Ar miškas sniokštīša līg žmogus dūsautūn?

Smēklos:

Tu medis be šakniūn! Tu persiskīres

su Botšiūn tēvīne — esi negīvas —

pasilikai Sešēliu jūn — Sešēliu —
Sešēliu — —

Mantvīda vēl mazumā gilumon eidams:

A — a! dabar jus jau pazinstu!
Kaip Kernius — jūs nelābojo tarnai!
Ir gundinti mane susitelkēt!
Bereikalo! Aš tvirts tikējime!
Zīnau, Perkūns, tai nieks, ir nieks kiti
dievai! Aš gārbinu Sutvertojīn
dangaus ir zemēs, tikrān Dievān,
kurīn mān skelbē mano geradējai,
Augštibēs apšvīesti krīzeiviūn vīrai!

Pasitīšiodamas:

O šišon stoviu, mindziodams po kojūn,
kas šventa tiems, kurie tamsībēje
beklaidzjoja. Ir mano Dievs —

Staigus sugaibavimas ir baises trenksmas pertraukia jo vordzius;
medziū šakos lūšta; skeliaudros krīnta; rodos, viskas griūva ant
Mantvīdos; vētra siautšia, o giria šniokššia, līg skaudzjai vaitotū.

Mantvīda, parbloktas, tartum uzmuštas guli. Ragotinė nusiritusi,
svaidomieji kūjelīai ir šalmas nukrite. Po valandelēs, atsi-
gāves, galva pakēles, dairos:

Kas atsitiko? — Kur aš? — Kur —?

Staiga atsisēda, mato šalma ir jī imdamas:

A, suprantu! Paleistos prāgaro
galībēs nuzudīt mane! Perkūns
mane zaibais krēste līg apkrētē.
Bet jis netur galībēs ant manes!
Šiaip mān gīvīben būtūn jau išplēšes
iš gīvo kūno! —

Apziūrēdamas šalma:

Sventūjūn dovana,
tikra gerādariū malonē
mane nuo zaibo apsaugojo!
O Visgalingasis šīpsojos
matīdams, kad jīn neapleidzīu.

Dedasi ant galvos šalmā.

Vēl pradeda girioje aiškiau ūgti.

Smēklos:

Apjākēli! Apjākēli! Dievs vis
tas pats! Vis tiek kokiais vardais jīn sauktum!
Jis parbloškē patsai tave, o pats
tave saugojo — apsaugojo — —

Mantvīda, taip ūziant, atsikelia ir, valandele lūkterejes, pakelia
rankas dangun ir taria:

O kad regētšiau! Tie balsai, kas jie!

Iškur jie kīla! Nebeatskiriu,

kas iš dangaus, o kas iš prāgaro!

Aiškiai girion rēkdams:

Kas jūs? — Nors apsireiškit!

Smēklos:

Kas mes, neklauski! Klausk veikiau, kas tu,
nebģivs tēvīnēs vaikas — nelaimingas — —

Mantvīda:

Taip apsireiškia melo dvāsios!

Aš nelaimings? Aš be ģivībēs?

Kas kenkia mān? Palaimints visas nāmas!

Šmonelē mano kaip eglēlē

prie āuzuolo šalies! Ir kūdikelis

līg pumpurelis āug pavāsarī!

O geradējai pildo mān namus

atnešdami be saiko dovanūn!

Smēklos:

Kan tavo broliāms jie išplēšē!

Mantvīda:

Jūs norit zodziāis širdin man apnuodint!
 Ji pasiliks gīva! Nugrimskite
 tik prāgaran! Aš eisiu tuoj pasveikinti
 svešūn manā namiej belaukiantšūn. —

Smēklos:

Netruks nei valandos,
 kaip vēl prie mūsūn atsirasi —

Mantvīda:

Kas gāl atimti man gīviben,
 jei ne tas Dievs, kursai mane sutvēres?

Smēklos:

Anie meilingi tavo geradējai.

Mantvīda:

Ak, monas — jūsūn pasirodīmas,
 o melas taipojau ir jūsūn zodziāis!

Smēklos:

Nors mirdamas būk Lietuvos sūnum! — —

Mantvīda, savo ginklus rankiodamas, taria neramiai:

Salin iš tos prakeiktos vietos!
 Žaibuoja, gaudziāis šniokštisia.

Smēklos girioj dejuoja:

Aptemdinta širdis tēvīnēs vaiko!

Aptemdinta širdis! Aptemdinta! — —

Vis dejuoja tokiais zodziāis ir toliau, kol nepradedā
 prašvisti ir vētra nenučila.

4. Reginis.

Godvila, Angis, Mantvīda.

Iš dešinēs, tankumīne, girdēti vīrū balsi.

Godvila:

Sišon brolau! Sišon jie grīš! Sišon!
Tšia netikētai juos uznīksim!
Nēra jiems kito kelio grīst
lindīnēn savo. Tai mes sišon
jūn kaukoles sutruškīsim
ir išdrabstīsim biauriān jūn gīviben!
Tos mūsūn kraujo siurbēlēs
lai miršta šuns biauria mirtim!

Mantvīda sustojes klausos.

Pradeda švisti ir vētros ūzīmas nūfīla.

Angis:

Teisibē, tšia gīvībē jūn išnīks,
kaip sniegs išnīkst nuo saulēs. O Dievai
aptēmdins jūjūn protān,
kad jie nei nepajus, kaip sišon,
prie jūn paniekintos šventos mums vietos,
mes rengiamēs mirties jiems duoti smūgīn!

Godvila:

Ištīskiva rankas Dievopi!

Angis, abiem mazumā priekin išėjus:

Ir līgai pats galingasis Perkūns
aplankē savo brāngiajān šventiklān,
ir, skindams šakeles, vietelen savo
pašventino išnaujo. —
Išgirs dār mus! Dār vos praējo!
Abu kelia rankas augštin.

Godvila:

Dievai! zaibu kerštingu
 suskaldīkit neteisūn jājūn skidan,
 neteisiān širdīn! Šodžiais jie gražiais
 apvilē širdis nusitikintšiu
 Lietuviūn, bet saviļ tik peni
 bauriausiān kraujo troškulīn!
 Dievai, atverkite akis
 Lietuviāms! Duokit vienširdžiai
 išrāuti šlikstšian atējūnūn veislen
 iš mūsūn mīlimos tēvinēs!
 Dievai, ak išklausīkit mūsūn!
 Perkūnai, išklausīk!

Tolūmoj griaudzia, bet jau visai šviesu.

Angis:

Dievai išgirsta mūsūn maldān.
 Ir velēs uzmuštūjūn Prōbotšiu
 besimeldžia uz mus! Praējes
 Perkūns mums dār atšiliepia.

Mantvīda, ant ragotines pasiremdamas, kreipiasi i juos:

Kas kenk, kaimīnai? Tarkita!

Godvila iš tankumīno:

Kas tai? Ar tu girdējai?

Abu ateina visai priešakīn ir, Mantvīda išvīdes, surinka

Godvila:

Ar, Mantvīd, tu tšia?

Angis:

Tave mums atsiuntē Dievai!

Godvila:

Perkūnas liepē tū atēiti!

Mantvīda mājumā rūstai:

Ne tokias mān kalbas! Tik zinote,
kaip aš tikiu.

Angis:

Bet savo kraujān būsī tik suprātes!

Taip tardamas, zvelgia neramīai per kairī petī ī šali, iškur atējes.

Godvila taipjau pažvelges:

Netrukime! Dangus ir zemē saukia,
kad atsikeršitum!

Mantvīda:

Sakikita, ko norit!

Godvila:

Tai tu ne pagiežos atbēgai
ant jūjūn liet?

Mantvīda:

Ant jūn? Nesuprantu! Ko jūs?

Godvila:

Iškur tu tai, kad nespengia tāu āusīs?
Ar tāu širdij dar neatsiliepē
tas išgāstingas gandas?

Angis nekantrīai ir vēl zvelgdamas dešinēn:

Mān visas kraujas jau sukilo rēkdams:
Skaudziausiān mirtīn tiems vilkāms!

Mantvīda žīmiāi nusigandes:

Atverkit burnan, mīlimi kaimīnai,
ir suvaldikite skausmus, jeib aš
ištīstīšiau, kas jums kenk. Mān pradeda
širdis nerimastaut ir klausia:
kas kenkia ir kas grumzdzia jums?

Godvila vēl pažvelgdamas:

Dār neatjoja! Gāl tai, kaip ans žaibs,

kurs kupetān sausūn šiaudūn liepsna
apkloja, jie ir lanko — tavo nāmān!

Mantvīda staiga, zingsnī zengdamas:

Kas? Greit! Greit! Kas?

Angis:

Križeviūn vīrai —

Mantvīda nelaukdams, kol Angis iškābēs:

Augštamjām Dievui dēkui! Tai
tikrai nēra pavojaus!

Godvila karštai:

Tai ne pavojus? Kai mirtis ir kraujas —
tiek nekaltūjūn — ne pavojus!

Angis rodīdamas krūvinā savo ranka:

Ar nematai, kaip smūgis mano rankān,
štai, suzeidē? Tai jūjūn kārdas!

Mantvīda:

Kalbēkita, kas atsitiko! Tik netrukut!

Godvila:

Uzpuolē Gvildān nuzuditi —
Pakēlēm tai ragotines, jeib gīlin
turētūn jo givībē, ir suverstūn
īn prāgarān anuos, kurie ištroske
jo kraujo. Gvilda buvo vis teisios
Sirdies, augštos ir dvāsios — — —

Mantvīda didžiai nekantriai:

Neduok nusekti savo zodžiūn srovei!
Kas atsitiko?

Angis:

Jūn kārdūn mudu nutrenkē zaibai!

Mantvīda:

O tai? Sakikita, kur mīlims Gvilda,
kaimīnas mano, krikštīšionis teišus?

Godvīla skausmingai graudziū balsu:

Uz kojūn — jīn — pakorē,
ir širdīn — jo — išplēšē!

Mantvīda su didziū skausmu:

Ar suprantu gerai?
Pakore — širdīn jo išplēšē?

Angis:

Tu — supratai!

Mantvīda, visai sumišes, toliau kalba:

Ar tik — nesuprantu — ?
Ar būtūn angelai velniais pastoje?
Ar kas gražu ir šventa buvo —
tai vien bīaurībē iš bīaurumo?
O aš — suklīdes? Ar dabar?
Ar viskas be teišaus jau valdīmo?
Ar meilēs Dievs — ? Bet, reik susiprotēt!

Nutiles, po valandelēs:

Ar, gāl — aš baisiai tik sapnuoju!
Ar gunditojas persikeites rodos
dabar pavidale kaimīnūn?
Ar aš budziū? Tai — Godvīla — Angis?

Godvīla:

Dievaj teduod — kad būtūn sāpnas!

Mantvīda:

O, kaip dabar tšia visa tai suprast!
Tatai ne dārbas apšviestūn teišiūn
krlžeiviūn! Tšia tikrai jau nelabasis!

Angis:

Krīzeiviai surakino tiesān
seniai jau savo sārnuose.
Kai tuos suskaldīsim galinguoju
kerstu, tai pasirodis, ar jos būta!
O tai netrukimel!

Godvila:

Dabar tu, Mantvīd, grīši visiškai
pas mus. Ir jūn monus visus
atmesi, ir kovosi su mumis —
tu, karzīgi, iš tūn dienūn,
kaip mudu buvov jāunu!

Mantvīda, svarstīdamas:

Kaip reiktūn veikt,
nesuprantul Mān teisūs buvo
krīzeiviai visuomet. Teisus, berods,
ir Gvilda! Painios velniškos tikrai!
Kuom kāltino jie Gvildān!

Godvila:

Būk pasistojes
antrojoj pusēj Namuno,
kur mūsūn broļiai reng ragotines
prieš juos. Jie niekuom nenusitiki.
Nuējo, rasi, paziūrēt, ar tu
namiej, ar pro vartus išējes ten,
kur mūsūn broļiai rengiasi guldīt
ir gālvas, jeib tėvīnen išvaduotūn.

Mantvīda mązumā neramiai:

Ar tai teisībē, kad jie taip —
jau nenusitiki? Bet jūn norēta,

kad mes tik jais nusitikētum! —
Berods, aš vartelius atvēriau šandien.
Buvau medzjot su Kernium miškuose.
— Bet — ne! Netinka abejot pirm laiko!
Jau pasiafškis veikiai viskas.
O jei jau būtūn tiesān jie pamirše,
tai mus teisisis Dievas apsaugos!

Angis:

Jau Protēviūn Dievai nebišvaduos
taves! O jūjūn Dievas neuzdengs
taves nuo jūjūn savo rankomis.
Šiūrēki, kad smailiu ragotinės
galu nors atsikeršitum! Kovokim!

Godvila:

Tuoj eikim, kur mes juos uzpulti galim!
Ant vietas prisirengsime in kovān!

Angis pāējēja, pazvelgdamas dešinen.

Mantvīda:

Ne taip! Aš skubinsiuos tuoj paziūrēt
namiej, kas pasidārē, kur reik stoties!
Eina kelis žingsnius.

Godvila jī sustabdīdamas:

Ak, Mantvīd, ben manes klausik!
Tiesiog prapulsi! Ne kitaip!

Mantvīda nekantriai:

O kad ir taip jau būtūn,
aš bēgt turiu apgint savuosius!
Pasiklaupia ant vieno kelio ir meldžiasi:
O Dieve, āmžinasis ir teisisis!
Tavim nusitikiu! Tu neužleisi

ant Savo tarno nāmo neteisumo!
 Aš Tāu ir apšviestiemsiemis Tavo
 tarnāms visa tarnāju širdimi,
 atstumdams, kas mān šventa iš senovēs!
 Būk su mumis! —

Atsistojes Godvilai:

Kaiminaj, eikita
 namon ir judu! Dievs gīvasis
 teisus bus teismas Gvildai ir visiems!

Godvila:

Taip nebgaliu tikēt! O, karzīgi,
 tu pats ir neapleisi mūsūn!

Angis iš gīrios:

Ar tu matai?

Godvila, līg nusigandes, taikos šokti pas Angī, sakidams:

Ar jau atjoja? Mantvīd! Mantvīd!

Mantvīda, paējējes i priēšaki, vēl sustoja ir gīnklus pasitaiso;
 anuodu daugiaus gilumoj.

Angis:

Athēga, mat, per spindziūn moteriškē!

Godvila:

Tsit-tsit! Ar ne su ja raudojimas,
 līg ant kapūn, dejuoja tšia po giriān?

Angis grīsdams priēšaki:

Mantvīd, švelgki šian!

Godvila:

Ištikro, Mantvīd, ar matai?

Mantvīda nekantriai:

O kas? Aš skubinties turīu namon!

Godvila:

Ar tavo ausis nebegirdi?
Ir jau nebereg tavo akis?

Angis vēl gilumoj:

Sian, Mantvīdos zmonel, eikš Sian!

Mantvīda:

Ar tai iš tikro? Ar Nuomē?
Tartum sustinges žiūri.

5. Reginis.

Nuomē, Godvila, Angis, Mantvīda.

Nuomē, kūdikiu nešina, atbēga, nieko nebudama, lig auguolo
ir, parkritusi ant žemēs, skaudžiai rauda:

Melai, melai jūn mokslas, apgavimas!

Dievai atkeršijo mums baisiai!

Ak, šišon mirti! Mirt su vaikeliu!

Teranda šišon mudu Mantvīda!

Mantvīda, susiprasdamas, meta ragotinė ir, nusilenkes, glaudžia
ja prie savės:

Nuomele, kas tau? Ar tu nematai
manes? O štai, aš prie tavės! Štai aš,
širdelė, tavo apgīnējas!

Nuomē, līg sumižusi, dairos:

Tai tu ištikro? Mantvīd!

Ranka jūn apkabindama:

Tai tu tšia! Tu tai, Mantvīd!

Oi, kas tik dedas mūsūn nāmuose!

Ten žvērīs siunta, viskān drāsko

ir kraujān gerdami šauk tavo kraujo!

Būk esās išdavējas, maištininks!

Mantvīda su kerstu:

Kas taip galējo veikt ir tarti?
Ar nelabasis tšia ištikro valdo?
Ar griuva jau dangus ir verias prāgars?
Kas buvo? O, sakik, Nuomele!

Nuomē:

Kas bus? Krīzeiviūn jotšiai.

Mantvīda:

Tai neišvengs smarkiausio nubaudimo.
Jūn vīresnieji zvelgs ī juos
liepsnojantšiomis akimis!

Nuomē:

Tik netikēk! Jiems paliepta
zudīti, deginti ir gīvān ar
lavonān parsivilkta tave!

Mantvīda līg ūgeltas:

Ir jūn burna taip tart galējo?

Nuomē:

Taip staugē, tarsi jie vilkai! O jei
nebūtūn netikētai Kernius juos
išgandines īt pats Perkūns, taves
dabar neberegētūn mano akīs!
Gulētšiau jau su savo vaikeliu,
vergūn ir savo slopdama krauje.

Mantvīda:

O, griūki ant manes dangau!
Ir atsiverk toliau dār, prāgare!
Prarik visus! Rīji, springi
nepasisotindams! Taip drāskomi
išvien jau nelabūjūn!

Godvila:

Dabar atsiver āksts! Tai tu ir
netruk! O atsikeršijims baisiausias
jiems uzмокēs, kān jie uzpelnē.

Mantvīda, izīmiai rīmtai keldamas Nuome:

Nuomele, kelkis! — Dabar tik lieka veikti!

Ir tuoju kerštingai ir baisiai:

Išplēstīau savo širdīn iš krūtīnēs!

Tas kvailas daigts jiems taip pasīdavē,

o jūjūn tik apsvaigintas nuodais!

Dabar zīnau, kas mano darbas!

Perkūn, siūsk galībēs baisiausias

pagālbōn — jiems paskīrti mirtīn,

kad ir iš prāgaro jūn kaukšmas kiltūn

ir būtūn gīrdīmas padangēsel!

Nuomē, glausdamos prie jo ir jo didzīai maldaudama:

Ak, Mantvīd, Mantvīdai! Tu viens prieš juos!

Godvila:

Visi vienībėje kovosim!

Angis:

Tikrai lig mirdami!

Nuomē:

Ne, ne! Perkūns su jais!

Jie neša zaibān savo kārduose!

Tik bēgkim, nešdamies gīvīben!

Mantvīda:

Tu silpnas daigts! Taip mums nepridera!

O ir negā! Perkūnas būt su jais!

Tikri jo gārbīntojai tai tik mes!

Ir jopi vēl kreipuos išnaujo!

Jisai, tikrasis ir teisingas Dievas,
bus mán galingoji pagalba!

Karštai:

Jautšiu, kaip vēl jis su manim,
kaip mán krauje jis pradeda uzzimti
ir gívs atkeršijims nor būti!
Tai eikime juos girdit — jón krauje!

Nuomė:

Baugu, kaip tu kalbi! Paliksi mudu!
Paliksi savo mąžán kudikín!
Ak, tēve, susimilki mudvies!

Mantvída:

Nesibijok! Jis neprazus! Tik bēgk!
Ten Namune laivelis plūduruoja,
ín antrán kelkis kraštan pas brolēnus,
o rimk, kol pavadisiu vēl namon!
Saugoki mūsón Aužuolelín!
O Próbotšiún Dievún būk laiminta!

Glaudžia Nuome prie savės atsisveikindamas.

Nuomė jī viena ranka apkabindama graudulingai taria:

Nebgríši, verk širdis krūtínėje!
O ausise dejuoja: nebegriši!
Eikš su mumis! Jei ne, tai mirsiu su
tavim kartu!

Mantvída:

Nemirsi, ne, Nuomel! O giminē
vaikelio mano — nesuskaitomus
metus pateks! Tik eik! Eik! Eik!

Glosfdamas vaikelį:

Nebūk niekad vergu, vaikēli!
Tesaugoj Prōbotšīn Dievai abu!

Nuomē jo nepaleisdama:

Sirdis alpte māt alpst nuo skausmo!
Taves niekad, niekad nebematšiu!
Ak, susimilk, ir būki gailestingas!

Mantvīda nusimines:

Bet mano būt apleisti mano broļiai!
Išnaujo pradeda sutemti ir griauti.

Nuomē:

O mudu liktuva našlaitšiu!
Nebliktūn mudviem apgīnejo!

Mantvīda abejodamas, netvirtai, kaimināms, kuriū uz tankumfū
nematīti, ir Nuomei:

Nūnai kur stoties? Nezinau!
Dalintšiaus, jei galētšiau, broļiai!
Iš dešinēs nušvinta gaisras.

Godvila ir **Angis** gilumoj, po viens antro:

Ar tu matai? Ar tu matai, kaip gaisras
namus ir pilin tavo griauja!

Mantvīda pašokdamas:

Ar mano! Ištiesū! Ir viskas — jau
liepsna! — Nors šokim keršiti ir — mirti!

Nuomē jām apie kākla kabindamos ir jo neleisdama:

Ak akies mirksnīj viskas dūmais virs!
Nubēges tu tikrai ir pats prazūsi!
Kas tavo vaikui tad statšis namus?
Tēvai per āmžius vargo uz lavel!
O jis? Be tēviškēs tu jīn paliksi!

Mantvīda:

Kad nors greitšiau mus prāgaras prarītūn!
Pasāulis visas dingtūn liepsnose!
Skausmus ir peršulius griausmai skandintūn!
Aišķiai sužaiļuoja ir smarkiai trenķia.

Angis:

Jau ģie atprunkštšia! Jau atņoj vilķai!

Godvila:

Kaimīne, ģinklan, karņģi!

Angis:

Sian! Sian! Greit! Tšia mes juos parkļosim!

Mantvīda, švelņiai pastūmēdamas Nuome, tāria greitai:

Eik, karņģio žmona! Tāu pridera
dabar apserģēt kūdikin,
kad ģis vergu netaptūn.
Ne vergas mudvies vaikas!

Kreipiāsi šalin ir, Nuomeģ susmunkant, tāria su baģiu karņtumu:

O tu, Perkūn, apšiausk mane liepsna,
kad kaip ģīva ģalinga ģaģieža
biauriuosius ir biaurumān sunaikintšiau!
Tekīla kraujo ģaisras ģig dangaus!

Greitai nueina.

Nuomē, tuom tarpu, alpdama:

Mantvīd! Ak, Mantvīd!

Angis iš tankūmīno:

Sišon, Mantvīd, Sišon!

Mantvīda taiņojau nebmatomas:

Kur juos uņņiksīm, tšia aš semsiu
sāu ģaģiežān iš kraujo ģūn širdģiūn!
Tik eikim drāšiai!

Angis ir Godvilal

Drāsiai! — Drāsiai!

Valandele tīu.

6. Reginis.

Kernius, Nuomē.

Kernius, atbēgdamas su kruvinu kirviu, patsai kruvinas:

Mantvid, Mantvid! — Sok uz akiūn!

Īveiksime! Ateis kaimīnail

Stovi, dairos.

Staigu girdēti baisus ginklū zvangējimas ir kovos šauksmas.

Kernius, i tankūmfā šokdamas, iš kur trenksmas girdēti:

O narsiai, broļiai, narsiai!

Aš ateinu! O kirvis nešins mirtimi!

Nubēga.

ilgai girdēti mušimas ir rēkāvimas; išlengvo atsitolina.

Vētra vēl kīla; pradeda šnioksti.

7. Reginis.

Nuomē.

Nuomē atsigaudama:

Kur aš? — Kur? —

zvalgos:

A, suprantu!

Tai — karzīgio žmonai! Turiu

dabar jo kūdikīn apsergēti!

Keliasi ir, nusikreipdama i medī, tāria:

Dievai, atsiūsķite mān jīn dār gīvān!

Po to išlengvo nueina kairēn.

Staigu temsta.

8. Reginis.

Smēklos.

19 visū Saliū randasi Smēklū. Jos pradeda vēju ūzti, nutilus kovos
trenksmui. Tik lig dūsavimas girdēti:

Ir karzīgajai tur zūti!

Kad jie gļvena be gļvibēs!

Tēvīnēj kaip šešēliai!

Kaip tu tik lēmei mums, likime!

Sugriški, Lietuvos sūnau!

Sugrišk! — Sugrišk! —

Vis tīliau dejuoja gīrioj. Bet Smēklos lig sustingusios
pasilieka pašalīse.

9. Reginis.

Uogelē ir Elniukas, Smēklos.

Abu atbēga, viens antra uģ rankos nusitvērusiu, iģ dešīnēs:

Elniukas:

Sakau tau, tik neverk, Uogele!

Neverk! Uģaugsiva, matīsi,

taip kaip tētēliai, motīnelēs!

O tai atkeršīsiu! Matīsi!

Uogelē pro verksma:

O kur dabar nubēgsiva?

Nēr motīnelēs! Nēr tēvelio!

Nēr nei brolītšio, nei nameliūn!

Tik negana pasimeldzīau!

Elniukas:

O neraudok! Tētēliai mudviejūn,

mat, tai medelīai!
 O aš brolītis tavo!
 Tik eikš pas Nāmunān!
 Tšia persikelsīva.
 Žīnau, kur prīstas laivelis!

Uogelē didžiai verkdama:

Ak, mano motīnelē!
 Nebematisīu!
 Nei tētuzēlio!
 Abu mane paliko!

Elniukas:

Tik bēgkīva! Matisīva visus!
 Kai mus pasivadīs Dievelis.

Uz rankos laikīdamas jāja, vedasi kairēn, kur ir Nuomē nuējo.

Smēklū viena ateina ī priēšakī lig aukuro griuvēsiū auksinēmis
 kanklēmīs nešīna. Tšia sustoja, ant kankliū pasīremdama, īr
 rīmo, tšīiai galva nulenkusi, lig pabaigos.

10. Reginīs.

Mantvīda, Smēklos.

Mantvīda atslenka īs dešīnēs, kruvīnas, nulūžīusia ragotīne pa-
 sīremdamas.

Tai — nebsīkels — tos prāgaro bāisībēs!
 O kad — īr tenka — mīrti,
 tai šīson! — šīson! —
 Dabar gīvenīmas — aīškus! —
 Jau pakīrstš — medīs — aš buvau,

su tēvine — kaip persiskūriau —
sāu — skiriam — pasitrāukes. —
Nors tu, — Nuomel —
auginki— Auguolaitīn —!

Virsdamas:

Stai — at—einu — jau — Prōbotšiai!

Ilgāstingās zaibas sušvinta ir po staigaus trenksmo nesiliaujās
griausmas girdēti. Sakos brāška ir krinta. Didisis āžuolas virsta.

Stuobris belieka.

Uzdanga, valandele trukus, greit nusileidzja.

Ne-sâu
3 monês

== NE-SAU-ŽMONĖS. ==

Dràma viename veiksmè.

Regiàkla:

Baudžiauninkø kambaris. Gilumos vidurij duris, po kairës nuo žiùretojø krosnis, toliaus uà jos, màžuma aslon, guolis, kurs tiesiasi (priešaki; po kairës langelis; tarp krosnies ir durjø gembë; àugštai ties durimis lentina su puodeliais; po dešinës stàlas, uà jo pagal siena suolai; kelios kèdës; ðale krosnies ži bintuvas ir kirvis; uà krosnies visokie namø rakandai. Kambaris iðrodo labai vargingas.

Laikas:

Apie 1750 metus.

Asmens:

Visuo mis, žilplaukis, žilbarzdis, idubusiomis akimis, apsitaisës ilga pilkine, viàotas, nešasi isiviniøjës skarmaluosë kankles, pasiramstidamas gumbuota lazda.

Mirkuvienë, sena baudžiauninkë, apjakusi ir apkurtusi, guli kuone sèdèdama guolije, kojas ant kèdelës pasidèjusi. Ji apklotà visokiais skarmalais.

Mikolas, jos sūnus, jaunas baudžiauninkas.

Aliutë, jàm pasizadèjusi daili mergaitë, lietuviškai apsitaisiusi. Dikasis*) Orstenšteiniškis (Herr von Horstenstein) apsitaisës dikiškai pagal to laiko bødà.

Kūnelienë ir Virbaliënë, dvi seni baudžiauninki.

Keli kaiminai ir didis žmoniø skaitis uà regiklos.

*) Pagal Pretorijø tai àugštesnio luomo vardas. Dikieji ir vargdieniai - vergai, tai du senovës luomu.

1. Reginis.

Mirkuvienė, Visuomis.

Uzdangai pakilus, regikla pasirodo beveik visai tamsi; neilgai trukus aiškiai prašvinta trumpam laikui, ir vėl išlengvo pritemsta.

Mirkuvienė guli pusiau sėdėdama savo guolije.

Visuomis, nušvitus, atveria duris ir žiūri valandele pro jas į vidų, po to, lemstant, įžengia lazda pasiremdamas, tūria gramzdžių balsu:

Ir šia jokio žmogaus! Tai eik pabūtšiais! Namai be gyvos dvąsios. — Nesiklausus reik įžengti. Vargšas — pailsės.

Tuo tarpu nuėjęs visai į priešakį, įsiai atsisėda ant suolo po dešinės. Itgai rimojės ant kanklių, tūria iš naujo:

Vos galuką paėjėjai, žingsniai kreipiasi tėvėnėn. — O tėvėnė! — Kas ji? — Kas ta Lietuva? — Tarsi krāstas, kur žmonės išguiti, — kur uzdrausta žmonėms būti žmonėmis, — kur aš — lig vienas pasilikės. — Ir skubint reikia pareiti į žemės prieglobstį. — Tuomet viskas bus tilu. — Viskas! —

Pažvelgęs į savo kankles:

Tik ne tu, mano širdede!

Jas išviniodams:

Tu nenurimsi, nenutiksi! Kur pasiliksi? Tu esi kaip žmogaus širdis! Kad vėjas putšia, skāmbi, o skāmbi ir kad stigos tavo drāskomoms. Ar eisi į kapus kartu su manim? Tikrai skambėsi dār ir kapuose! Supras svetimtautšiai, jog Lietuvių gīvėbė ir iš kapū dār apšireiškia.

Žiūri į kankles, kurios kaip āuksas žiba, o stigos kaip sidābras blizga.

Tuomet sāko:

Pratarkite nors mājumā!

Uzgāuna stigas. Girdėti skābant.

Mirkuvienė, iš gilaus miego pabudama, kalba vis Ilgiu balsu;
jos veidas visuomet be persikeitimo:

Kaip ilgai dār? — Kaip ilgai?

Ir vėl nutila ilg apmirdama.

Visuomis greit įvniuoja savo kankles ir taria:

Tai tik tšia kas ĩra!

Kankles, po pažasties pasikišes, eina artin ir taria:

Ar ko reikalauji, motuže? — — — Kazin ar negirdi?
— — Gál tik per miegá sušneko! — — Toks jū gĩ-
venimas! — Ne sáu-žmonėš! — Ne sáu-žmonėš! —
Senuosius palike, tur eiti baudžiavon. — O vaikū,
kazin, ar nebūtū? —

Apsizvalgo. Eina artin pas guolĩ. Žiūri akilai, taria:

Jau bene veik bus išvargusi. Mirtis plėtšia savo juo-
dus sparnus. — Daug tū žmoniū skubinas išbėgti iš
visū vargū. — Vis tik meldžiasi: Išgelbėki nuo viso
pikto! — O — aš! — —

Aiškesniu balsu:

Aš! — Dār viená — viená uždavinĩ! — Tuomet jau
teimie — ar — dangus ar prágaras!

Mirkuvienė:

Tšia tik kas ĩra? — Vaikai, ar jau parėjota? — Ne?
— Tai tu, tēveli, iš numirusiūjū? — Ateini manes va-
dint pas Próbotšius? — Kan? — Kán sakai? — Oi,
šešėliai! — Šešėliai — visi! — Kad jau — tik — iš-
niktū! — — —

Visuomis prisilenkdamas:

Ilgai nebetruks, senute! — Išniks veikiai tas žmogaus
šešėlis, su kuriuo tu dār velkies! — Rimki, senute,

rimki, motuzė! — Tavo vaikai baudžijavoj, ar ne? —
— Negirdi! Taip sau viena gyvena savijel

Atsitraukdamas:

Ar mes dar šio pasaulio žmonės? Ar būtumbim jau
amžinos mirties sapne? — Kad nors — surastšiau
žibintuvą!

Eina graibdamas jieškotū:

Nieko! — Argi jo nebūtū? — Pareis, išvls mane tam-
soj — nusigąsti gāl! — Bet kân veikti, kad nėra! —
Eina, kur pirmiau sėdėjes, ir pasiremia ant savo kanklių.

Mirkuvienė vėl pabudama snibžda:

Siela — tai — šviesa — kūnas — šešėlis! — Ak —
vaikai!

Dūsaudama išlengvo vėl nutyla, atkartodama:

Vaikai! — Vaikai! —

Visuomis sau murmėdamas:

Kaip jai padėjus, — nesuprantu!

Girdėti ateinant.

Visuomis:

Tai bene — kas pareina.

2. Reginfs.

Mikolas, Visuomis, Mirkuvienė.

Mikolas skubiai išoka, nerimastaudamas; tiesiog eina pas mo-
tinos guolį, pasilenkes klausos ir taria:

Dar tebekvėpuoja. Dar neišliekusi siela!

Po to aiškiau ir širdingai:

Miegi, motuzėle! Miegok! — Miegok! — Veik ilsėsis
— amžinai. Nors nežinai, kaip mane ši vakara rū-
pesniai spaudžia!

Stovi, žiūri ir taria:

Reik eiti karvute pagirdyti, pašerti!

Išėina greitu žingsniu.

3. Reginis.

Mirkuvienė, Visuomis.

Mirkuvienė per miegą dūšaudama:

Vaikai, — vaikeliai! — Pasiliaukite — vargā — varge

— mirtis — mirtis — viskān —

Visuomis ramiu balsu taria:

Pasiilgstat laisvės! — O tik nesiliaujate — vaikū gimde

— kitiems vergauti! — Kuomet pasiliausit!

Mirkuvienė staiga:

Vaikeliai! — Aliute! — Aliut — ! —

4. Reginis.

Virbalienė, Kūnelienė, Visuomis, Mirkuvienė.

Virbalienė duris verdama, — už jos Kūnelienė, — taria:

Eik tu, Kūnelien! Bijaus! Gal būti jau numirusi!

Kūnelienė pro Virbaliene priekin eidama:

O kān padaris? Mirkuvienė tokia gera žmonelė! Tik eikiva!

Virbalienė:

Oi, baisu! — Ar neužuodi? — Lavonu dvokia!

Kūnelienė:

Eik, eik! Nieko neužuodžiu! — Dār širit matšiau glva. — Mėkolas kā tik išėjo galvidėn!

Žengia toliau.

Virbalienė, visai arti už jos eidama, baimingai dairosi. Išvėsta

Visuomf ir sušunka:

Ui! — Mat! Smėkla!

Tuojau šok pro duris laukan.

Kūnelienė taip jau pabūgusi žvalgos:

Kur? Kur, kaiminėle?

Virbalienė tarpdurty rodo:

O tšia! Tšia!

Vīsuomis labai ramiu balsu:

Tik gīvo žmogaus ne — —

Kūnelienė:

Žiburī! Greit! Žiburī!

Abi šok laukan.

Vīsuomis:

Oi ta baimė! — Ta baimė! Bijosi prapuldėti ir tā menkā savo gīvibe! Būk didis daigtas! Vieni vargai tas jū gyvenimas. O ji taip dār saugoja! Taip jo trokšta. Ir pasigailėjimo neblieka. — — — Vargumas jiems brangis už viską!

Tili. —

Tai žmonės! — Tamsių tik šešėlių pamile!

5. Reginis.

Kūnelienė, Virbalienė, Vīsuomis, Mirkuvienė.

Kūnelienė ikiša pro duris deganti šakalė.

Virbalienė kiša antra.

Vīsuomis:

Tik zengkita artin! Gīvo žmogaus tik nepabūgsita!

Kūnelienė neramiai:

Kas pabūgs! Tik žiburio reikėjo!

Virbalienė greitai:

Žiburio, žinoma, žiburio!

Abi išeina.

Vīsuomis:

Taip, taip! — Na, eikita tik pas ligonį!

Kūnelienė, susirādusi žibintuvą, išspraudžia savo šakalį.

Virbalienė laikosi baimingai šale jos ir, jai paduodama savo šakalį, kuri Kūnelienė ir išspraudžia žibintuvą, žiūri baugstusiai vis skersai į Visuomį, ir galiausiai prataria:

Ar ne, — kaip sakoma, — Visuomis?

Visuomis:

Na, todėl! Ko tai baugstities!

Virbalienė vis šale Kūnelienės:

O ko tai bastais po vargdieniū butus ir gandini nekaltus žmones?

Visuomis:

Nekaltieji žmonės patis gandinas, būdami dar tamsuoliais! —

Kūnelienė:

Vis dėlto geriaus būtų aplenkus mūsų krastą!

Virbalienė, baimingai prisiartindama, Visuomiui:

Nors duok nusikirpti barzdos pasismilkimui! Žmogus gali dar į ligą įpulti!

Kūnelienė:

Kas tšia jau ir įpuls į ligą!

Kreipdamos į Visuomį:

O jau visai ne tavęs dėl. Vienok reik žinoti, jog žmonės visaip apie tave kalba.

Visuomis:

Jau tai toks būdas! Kalba, kaip kas supranta, kaip kieno liežuvis!

Kūnelienė:

Patsai gana gerai žinai! Sako, kad kur tu tik nueini, tšia žmogus miršta.

Visuomis, rodėdamas į ligonį:

Toji, tšia, mirtū tik ir be manes! Aš ne mirtis!

Virbaliēnē:

O kas tai tu ištikro? Nors kartā zinoti norētšiau!

Sāko: Visuomis, Visuomis! Kas toks tas Visuomis?

Visuomis:

Žmogus jīs tarp zmonā, bet sāu-zmogus!

Kūnelienē:

Pāsakojo dār mano motīnelē apie senajī Visuomī.

Dabar pati jau pasenau, o tu vis dār tebegīveni. Ko

tu tik toks sāu gīvas?

Visuomis:

O ko judvi gīvi? Aš tai nors sāu-zmogus!

Virbaliēnē:

Nors pasakiki, ar Dievo ben bijais?

Visuomis:

Kodēl reikētū jo bijoties?

Virbaliēnē:

Tai koks jīсай! Nors neliski ī svetimus namus, ir duok

zmonēms ramumā! —

Visuomis:

Ar pavīdi mān pailsio valandelēs?

Kūnelienē:

Jau tik sēdēki sāu! Sēdēk!

Mirkuvienē pabUSDama:

Vaikai, — ak, taip — ilgul! —

Kūnelienē eina pas jā.

Virbaliēnē, sekdama paskui jā, jai u3 kedelio nusitvērusi:

Tai jī tik dār gīva!

Kūnelienē pasigaiļēdama Mirkuvienēs:

Pailgsta taip vienai per kiauras dienas! — Betgi taip

mums lemta! — Kā padarīsi!

Glosto līgonies veidā.

Virbalienė, iš antros pusės priėjusi, ir ima glostyti:

Jau atšales kūnas.

Kūnelienė:

Rasi, norėtū valgiti! Reikėtū ko pajieškoti!

Mirkuvienė:

Tai judu! — Mikol! — Aliute!

Kūnelienė į viena ausį aiškiau sakidama:

Aš tšia — Kūnelienė!

Virbalienė tuojau iš antros pusės:

Aš — Virbalienė!

Mirkuvienė:

Tai judvil — Gerai, gerai — Nepamiršot! Veik būsiu! — Kapū — vaikai — kapū — vaikai — palaidokit — po aužuolu! — —

6. Reginis.

Mikolas, Kūnelienė, Virbalienė, Visuomis, Mirkuvienė.

Mikolas įjeina išleio, pakabina muglinę ant gembės, eina artin, labai nuliūdes, visai kitaip negu pirma, ir sako moterim:

Dėkui, dėkui, kad nepamiršota mamitės! Ar pratarė nors žodelį?

Virbalienė, mažumą atsitraukdama nuo ligonies:

Ką tik sakė, po aužuolu nor —

Mikolas:

Tai šale tėvelio. Jau tik rodos veikiai — — —!

Stovi nusimines, žluri į ligonį. Eina artin. Glosto veidą. Po to eina pas stalą. Stabtelėja, išvėdes Visuomį. Taria:

O kas? — Ar —?

Visuomis:

Ir nepajindamas numanai, kas aš!

Virbalienė:

Dikaduonis, eina pabūšiais žmonių gėsdintu. —

Visuomis:

Sakik dikūnas! Ne menkesnis aš už jūsų maloningąjį
Orstensteiniškį! — Kitaip tasai jus gėsdina. —

Kūnelienė, paglostysiu dar kartą ligonį, eina laukan; Virbalienei:
Eiva apsiliobtū!

Po to Mikolui:

Pavadinki, jei kaip-noris atsieitū motinėlei!

Mikolas, eidamas neramiai pas motiną ir žiūrėdamas į ją, taria:
Įjeiki jau ir nevadinta, kaip tik galėsi! —

Eina pas langelį, atvėres klausos, ir grįžta.

Virbalienė, prie duriu stodamos, haimingai už Kūnelienės:

Aš, rasi, nebegalėsiu šį vakarą beateiti! — Ir tas —
bedievis tšia atsibaldyti — turėjo! —

Visuomis:

Koks aš jau bedievis! Duodate pastogės, duodate
duonos kėsnį, gerai. Neduodate — ir gerai. Nesjurbiu
nors žmonių prakaito ir kraujo, kaip jūsų malonin-
gasis dikasis! —

Virbalienė Kūnelienei, kuri ir prie durių sustoja:

Ar tu girdi? Ir nesibijo nuodėmės apie maloningąjį
mūsų dikąjį taip kalbėti! Lig ne Dievo leistas var-
gas ir — —

Kūnelienė:

Ką jau tšia besuzinosiva, prastos baudžiauninkės! Var-
gas mūsų — visų dienų duona!

Veria duris.

Virbalienė:

Bet — — — viskas Dievo valia!

Vi su om is:

Prastiems baudziauninkāms pirm visū reikētū zinoti,
kas Dievo valia. Pasakīsiu jums. Klausikitēs!

Atsistodamas ir ant kankliū pasiremdamas:

Dievo valia, matikita, īra, kad zmogus sau-zmogum būtū,
o ne kitām. O pastojes sau-zmogumi, tuomet gal būtī
zmogumi ir kitām, īš meilēs, kaip brolis broliui. —

Paējējes ī priēsakī, karštai:

O todēl aš gīvas! Dār vis gīvas! O trāukiu po Lie-
tuvā, per zmoniū širdis, zmonēms pranešti tā dalika.
Mat, aš tikrasis Lietuvas dīkasis, kuriām, berods, pa-
plēšē īš-po kojū zemē — anie jūsū maloningieji dī-
kūnai, — bet kurs tatšau Lietuvoj gīvens, kol neap-
klos nuvargusijī kūnā Lietuvas zemē! Ir trāuksiu nuo
kaimo kaiman, kol nesupras Lietuviai, kas Dievo valia
juose! —

Eina atgal, atsīsēda.

Virbaliēnē, visai slēpdamos uz Kūnelienēs, ja stumdama priekīn:

Ir klausīties haugu! Pasāulio gālas! Įstikro! Eiva
tik pas dīkūnā jām pranešti, kad pakārtū tokius su-
klaidintojus! Susimilki, Dieve! — Žiūrēk, Mikol, kaip
tu jī nusikratīsi! Užeis kerštas — Dievo. —

Įšok pro duris ir, lig prisibijodama eiti, angoje:

Oi, kaip tamsu!

Kūnelienē pāskui jā eidama:

Tai pas dīkūnā dabar tik nebenueisiva!

Abi dingsta uz duriū.

7. Reginis.

Mikolas, Vi su om is, Mirkuvienē.

Mikolas eina pas lentīnā, paima kelias duonos plutas ir puo-
delukā pieno, duoda Visuomiųi, tardamas:

Imki, pasivālgik, jei ikāndi.

Eina vēl pas duris, atveria ir klausos.

Vīsuomis:

Dēkui, sūneli, dēkui! Izaļķes berods! Bet ar neval-
gītum veikiau patsai?

Mīkolas:

Negalētšiau nei kāsnio nurīti!

Vīsuomis:

Ar motīnelēs taip labai gailu? Nerekētū! Eina ī
pāils!

Mīkolas:

Gailu berods. Nors zodeli dabar susikalbēti galējai! —
Paskui nei to nebebus! — —

Vīsuomis:

Gāl spaudzja dār kiti vargai?

Mīkolas:

Īš visū pusīū griūva ant manes. Parginē kārve su
banda. Nebuvo kām pririšti. Tur būt briovēsi, sienā
išgriovē. Guli dabar, — ar sprāndā nususukusi? —
Bet gerk pienelio! Sīrīt Aliutē dār pamilzo. Dievo
rikštē plāka mus. — Nei nebezīnau, kān veikti, kān
pradēti!

Vīsuomis:

Dievo rikštē! Teisībē! Skaudu net ir girdēti!

Mīkolas:

Nors Motīnelei nebekenks!

Vīsuomis:

Bet — ar zinai, kodēl Dievo rikštē plāka?

Mīkolas:

Sākē kunigelis, kad taip nusidēje, tokie pikti. Visa
mūsū prigimtis — pikta! —

Visuomis:

O ar nesakē, kad ir jūsu „maloningasis“ dikūnas
piktos prigimties?

Mīkolas, žīmiai nusistebēdamas:

Dikūnas — ir — piktos — prigimties?

Visuomis:

Taipo!

Mīkolas:

Nieko — niekadai — apie tai nesākē.

Visuomis:

Kazin, kodēl nesākē?

Mīkolas:

Ģāl būt — ir sakē, tik aš niekuomet to nepastebējau!
Bet — ar tai net galimas būtū daigtas? Jis piktos —
nuodēmingos —

Visuomis:

Mēgink, pasergēk jo gīvenimā! —

Mīkolas, māzumā māsīdamas:

Ģāl — ištikro! Bet — tuomet ir kunigelis?

Visuomis:

O ant jū neuzeina Dievo rikstē? Nejaugi ne?

Mīkolas nusimines:

Kas tšia visa besuzinos! Prāstas esmi baudžiauninkas!

Visuomis:

Kiekvienas ģāl išmanīti! Skaudi jums Dievo rikstē, jeib
jūs pastotumēt sāu-žmonēmis, pirmiau sāu, o tuomet
iš meilēs ir kitiems, kaip brolis broliui!

Mīkolas:

Jau kartā sakei! Atmenu, o regis ir — suprantu! —
Bet —?

Visuomis:

Kas tšia dār — bet?

Mikolas:

Kaip tšia pastojus sâu-zmogum?

Visuomis:

Na, mat. Jūs daugel baudziauninkū. Dīkūnas vienas. —

Mikolas greit:

O, jis ne vienas! Tik tartū zodelī, ir šimtais stotēs
šale jo.

Visuomis:

Supranti gerai. Matai, jog zmonēs kaip šuneliai.
Pasiundīki, ir draskīs kaltā ir nekaltā. O kodēl? —
Kodēl? —

Mikolas susimāstīdamas:

Nežinau! Negaliu suprasti! — Jis galingas!

Visuomis:

Aklai klausīkis. Tai todēl, kadangi nežino atskirti,
kas zmoniška, o kas ne. To supratimo reikia.
Su tokiu supratimu pastoja zmonēs zmonē-
mis, o galiausiai sâu-zmonēmīs. Kas nezmoniška,
nevienas neturētū darīti, nors jī ir zuditū!

Mikolas nustebes:

O — kân tu — tšia sakai? Kas tu tai toks zmogus?

Visuomis:

Esmi sâu-zmogus, ne kitâm!

Mikolas lūktelējes, vēlīau išlēto karštu pastodamas:

Tai nereikētū klausīti dīkūno? — Reikētū saviškiais
pasirūpinti! — Aš tai — toks jau zmogus, kaip dī-
kūnas! — Aš! — Aš! Tai jau visai, kaip tēvelis kal-

bēdavo, kad mūsu Próbotšiai buvo āugstūnais! — O
aš jūjū vaikas! Jūjū ainis, jū pasekējas!

Ir staigu nūtilēs, zvalgos, līg savimi nusistebēdamas.

Vīsuomis:

Dabar pasijutai zmogumi! Tikrai zmogumi. Nepa-
mirški to akies mirksnio! Brangink šitā jausmā! Bran-
gink jī!

Mīkolas tīli, ziuri neramiai:

Kas buvo — su manim? Ar aš kā sakiau? — Krau-
jas sukiles! Sirdis nerimastinga šiandien! —

Vīsuomis:

Tenerimastauja! Bus gerai! Suzādins tavo supratimā!
Bet isikālki ī ātmintī!

Mīkolas stovi kambario vidurīj ir zvelgia līg nesavīj.

Vīsuomis:

Ar tu klausais? Īsidēki ī gālvā, kān dār sakīsiu! Is
ātminties turī zinoti!

Mīkolas:

Visai nezināu, koks šiandien — aš esmi!

Vīsuomis:

Nors klausīkisi! Jūs klausote savo dīkūno. Vienok
ne jo, bet jo geiduliū!

Mīkolas līg tik taip sāu pāskui sāko:

Mes klausome savo dīkūno — jo geiduliū.

Vīsuomis:

Todēl nebuvote sāu-zmonēmīs.

Mīkolas:

Todēl nebuvome sāu-zmonēmīs.

Vīsuomis:

Bet klausīdami savo patšiū geiduliū —

Mikolas lig negerai išgirdes:

Savo patšiu geiduliū?

Visuomis:

Klausidami savo patšiu troškimū, jūs ir ne sau-žmonės!

Mikolas:

Ir ne sau-žmonės?

Tveriasi už galvos.

Visuomis:

Tu nerimastauji! Nesiklausai akfiai!

Mikolas:

Mintis lakioja! Nei nežinau kur! — Ar visiems tā pati mokslā skelbi? —

Visuomis:

Kur kas siek-tiek supranta.

Mikolas:

Tai gal būti tavo mokslas — kiršinimas?

Visuomis:

Kiršinimas? — Rāginimas susiprasti.

Mikolas:

Dikūnas dār-gi šiandien paliepē žiūrėti, kur žmogus, aplinkui traukdamas, prieš dikūnus kiršina žmones. Tai gal būti — tu?

Visuomis:

Sakiau, kad rāginu žmones būti sau-žmonėmis.

Mikolas neramiai:

Nežinau nei kán pradėti! — Nepriimk už pikta! Gali nakvoti tvarte. Bet, meldžiamas, rito-rīt, dār neušus, eik, šiaip mán gālas!

Visuomis:

Jau pradedi vėl atpulti. Pirmai toks išdides, dabar

bijais dėl tos menkos givibės. O aš, mat, nieko nesibijau!

Mikolas:

Įra toks tarp žmonių skilbtisiojimas, būk nor pakarti senąjį Visuomį. O tai tu, ar ne? Kur nueini, dikūnū vienas vis miršta.

Visuomis:

Ne aš mirtis!

Mikolas:

Sako, tu — — Ir senasis velionis — dikūnas — baugiu — būdu —

Mirkuvienė:

Vaikai! — Vaikai!

Mikolas prisokdamas:

Ko nori, motuzėl? Aš tšia!

Mirkuvienė:

Vaikel, jau — tėtelis — moja. —

Mikolas, jos ranką nutverdamas ir glostidamas:

Aš tšia! Aš tšia!

Mirkuvlenė:

Kaip mán sunku! Tai — tu —

Graibidama antra ranka:

Aliutel! — Kur Aliutė? — Mán taip baugu! Ar jos nėra? Ar — kokla — nepalaima — ?

Susukdama:

Aliutel! — Aliut — —

Dejuodama užmiega.

Mikolas pasilenkes glosto jos veidą:

Nesibijok! Aliutė veik parbėgs! —

Atsistodamas ir vėl neramiai pas duris eidamas ir jas atverdamas:

Kaip tik užtrunka! — O su kokia žinia parbėgs! —

Visuomis:

Tai tu su savo dikūnu dār īpatīgkā dalikā turi?

Mīkolas uzverdamas duris nusimines:

Turiu.

Visuomis:

Aliutē tai ne tavo seselē?

Mīkolas:

Ne seselē — o ir seselē!

Visuomis:

Be nenorējote vestuvēms prisirengti?

Mīkolas:

Sī vākarā jām pasisākēva. Liepē māt išeiti — o — o —

Aliutei dār pasilikti! — Ak mes! — Ak motīnelē!

Eina pas motīnos guoļ.

Mirkuvienē rankomis graibo ir apkabindama Mīkolā:

Vaikel, taip dēl Aliutēs baugu!

Mīkolas:

Nēr ko bijoties! — Aš — aš dār jos neapleisju! —

Dār — aš —

Māzumā tīliu, tartum sāu:

Bet kā bepadarītšiau!

Vēl aiškiau:

Ji nepražus!

Mirkuvienē:

Užeis — kokia — nepalaima! — Taip — skaust — širdis!

Mīkolas pasilenkes prie jos ausies:

Tik nurimki, motužēl! — Bus viskas gerai!

Mirkuvienē:

Mūsū — dikūnas — jauns, — nesivaldo! — Ko —

panorēs. —

Mikolas išlėto žodžius tesdamas:

Ko panorės — !

Mirkuvienė, mėgumė gėviau:

Aliutė — daili — mergaitė. — Nuo savo tėvelio — gavo tą dalelę. — Tasai, — kaip ir tavo tėvelis, — kaip dobilelis. Aliutės — motinėle — man prilingo — abi nedaili — išlikova. — O milėjo mane — tėvelis. O širdingi — buvo Aliutės tėvai. — Pažadėjau — tave — jos Aliutei. — — Dailios mergaitės — tai dikūnai — kaip gėvuliai. —

Mikolas:

Nors daugiau nepriminki, motuzėl!

Mirkuvienė:

Senovėj — sako — buvo — augstiausia visų mergaitių garbė — išlikti — skaistibėj — savo milimamjām. — Tuomet — kūdikeliai — augdavo kaip rozelės — —

Rankas ištiesdama surinka:

Aliute! — Aliut!

Vėl tarsi imigdama dūsauja:

Aliut!

Mikolas ją glostėdamas:

Kentšia dėl mudvies! — Ir Aliutė — taip ilgai — nepareina.

Pasistoja susimāstes:

Bet ar todėl — nullūsti ir tikros priežasties turime! Ar jau ne vis taip buvo ir bus? Ar ne vargingi vis — žemi baudžiauninkai?

Visuomis ramiu, tvirtu balsu, taip jog Mikolas visas sukrunta:

Ar taip veik užmiršai? — Vaike, tavo gėslose teka tīras Lietuvos kraujas! Nepamirški: kūnui ir šir-

dziai nešvariem pastojus, nįksta visas žmogus, nįksta visa tautal

Mikolas:

Kaip tu tik prisimeni! — Bet — aš — nesuprantul — Ar aš — vargingas baudžiauninkas — galiu vis su švariomis rankomis ir kojomis būti, su švariais rūbais? Ar nepažįsti baudžiauninkų darbų?

Visuomnis didžiai ramiai, bet išlengvo karštšiau:

Vaikeli, klausikis, kán papásakosiu! Tuomet suprasi. Nei viens nebeatmena mano ámžiaus vargų. Tu jau ketvirta karta — nuo mano jaunų dienų. Tuokart mums jodinėjo ant sprándo dabartinio dikúno pirm-takúnas. Buvau mergaite parsivedes — jo nepasiklauses. —

Sustoja kalbėjes, izimiai sujudes, toliau taria:

Ak, tai buvo — ángelo pavidalas — ne žmogaus! Pagimdė mán sūnelį; akelės lig žvaigždės kaktoj sping-sojo. — Užėjo dikúnas! — Suriko, kad jo nepasiklauses parsivedes. — Surakindino. — Kaimínai, mano giminės kraujo žmonės, pátis mane rakino jám paliepus! — Paleido — vėliau. — Bet jau žmonelė žuvo — liga — užkrėsta. — Žuvo ir vaikelis! Abu. — Abu. — Dikúno nešvarumas sugriovė mano namelius. Paplėsta buvo iš-po kojų mán — tėviškė. — Vienas tebuvo švarus pagal širdį ir kúną. — Kaimínai buvo vergai. Vienok stojaus dabar visai sáu-žmogumi. — Stojaus dikúno teisėjul Keliavau po Lietuvá! — Kiek ímanídamas, žmones ráginau, kad taptų sáu-žmonėmis, ir nebeatarnautų vergiškai svetimiems, plėšdami iš brolių, kas šiems brangu, ir padriebdami tai

žmonėms-gīvuliams! — Bet aš vienas pasilieku, ir negaliu mirti, nerādes ko, kursai nors tik norėtu būti sau-žmogumi. — Vaikštioju po Lietuvą — o tik vos Prėbotėiėn ęešėlis! Ir nieko nesuvaikštioju!

Apsikabines savo kankles, galvą nuleides, tili.

Mikolas prisiartindamas prie jo:

O tu, pagaliaus, tik nežmogus?

Visuomis tili.

Mikolas:

Sakais pats esās Prėbotėiėn ęešėlis!

Visuomis:

Kad gislose tavo — nors jū ęešėli sužadintėiau!

Mikolas, tartum pabūges, trāukiasi, i ji akilai žvelgdamas:

Tai tu bene tik — ta smėkla, kuri pasirodo, kaip — tur dikėnė — vienas — mirti!

Visuomis:

Ne aš mirtis!

Mikolas:

Bet sāko, mirusius mėsė malon — ne — ne — maloningo — dikėno pirmtakėnus — senāji — ir jo sėnė —

Visuomis baugiu balsu:

Teisėbė! Mirė! — O mirė — staiga! —

Mikolas, jau nusigandes, žiūri statėiai i ji:

Tai tu tik — ?

Visuomis griausmingai:

Jis išnaikino mano namus! O jām vis dėlto liko dār sėnus. Dār šiandien gėvena tojo sėnaus vaikas.

Mikolas:

Paskutinis OrstenSteiniškis? Ar tu nori — ?

Vīsuomis:

Neturiu su juomi jokio reikalo! Mano uždavinis kitoks. Berods, tik bekovodamas gali galingu pastoti. Bet mūsų broliai ir sesers ir be anų svetimų dėkūnū būtū tik vergais ir ne sau-žmonėmis. Žmogus tiktai iš vidaus teaug. Todėl keršiti ne mano uždavinis. Mano rūpesnis yra sužadinti žmones, kad būtū sau-žmonėmis.

Mikolas lig iš baugumo žingeidus:

O tai tu anuo metu tik — ? Sako, kaip staiga mirės dėkūno pirmtakūnas, taip liko negėvas ir dėkūno tėvo tėvas miške, jojo žirgas vienas parbėges. O dėkūno tėvas upėje nuskendes!

Vīsuomis:

Likimas visur užninka žmogū!

Mikolas:

Bet sako, visur tu — Vīsuomis — buves!

Vīsuomis:

Miške gaudina ir tankumėnai — nusidėjėli. O per sriaunią upę, lieptu einant, svaigsta netikusi — širdis!

Mikolas lig nesavij:

Lieptu — einant — svaigsta — netikusi — širdis!

Eina su baugstumu artin ir žiūri anām į veidą tardamas:

Ar tu žmogus? — Tark! — Tu nesi! Išėik! Baugi tavo — artībė! —

Vīsuomis:

Vargingo žmogaus pavidalo jūs bijotės — bet ne likimo — likimo, kurs užmok ir už menkiausia! Likimo aš vos mėžas pirštas!

Keliasi:

Bet kaip tu nori! Eisiu! — Tik nepamirški: Ir bai-

mės vâromas žmogus — taip jau — ne sau-
žmogus!

Savo kankles ir lãzdã laikãdamas, suolu slenka uę stãlo f kertãia,
kaip ir taikãdamas pro duris išeiti.

Mikolas susigẽdes:

Tai jau pasiliki! Suprask, aę varęsas! Is visũ pasiũ
spaudžia! Tãia motinẽlẽ! Ten — mĩlima mergaitẽ!
Ak, nepalaima griũte griũva! Kaip ięgalẽsiu! Neži-
nau nei kãn veikti!

Visuomis:

Kad neįinai, kuomi pradẽti, tai veik uoliai,
ir tuoj žinosi, kaip gerai!

Mikolas visai nusimines:

O kad ben nuskandintũ jau tos tamsios to likimo bangos!
Sustoja kalbẽdamas ir šok pas duris.

8. Reginys.

Aliutẽ, Mikolas, Visuomis, Mirkuvienẽ.

Aliutẽ pro duris ivirdama:

Ak mĩlimas Mikol!

Apsikabinusi Mikoãã dejuoja.

Mikolas po valandelės:

Nors pratark, mergait! Taip laukiu — laukia — ir
motinẽlẽ!

Aliutẽ bẽgdama pas jos guoli:

Ak, motinẽ! Ne! Ne! Ne! Veikiau Jũravoį nu-
siskandintãiau!

Pasiklaupia šale Mirkuvienės guolio ir spaudžia gãlvã i uęklode, po
valandelės vël gãlvã pakeldama:

Ne! Ne! Kiek tu man tarei apie mergaitiũ skaitĩbe

ir jų palaimą! Nel Ne! Tavo dūkrėlė skaisti kaip ritas!
Veikiau mirsiu su tavim kartu!

Mikolas eina artin ir uždėdamas ranką ant Aliutės galvos:
Nurimki, širdi, ir pasakik, kaip buvo!

Aliutė po valandelės atsistodama nuliūdusi:
Kaip bus! Tą išėjus — toliau kalbėjo. Buvo didžiai malonus! Bet, oi, koks biaurus tas jo malonumas! Pabėgau! Vos per lieptą perbėgti įstengiau. — Rodės, traukte traukė žemėn į vandenį. — Ligi šia būtų ramiau! Bet toks tamsus — juods tas vanduo! — Ak, Miko!, kaip iškliūti!

Mikolas tesdamas godžius:
Kaip iškliūti! Tu per staiga pabėgai! Karštšiuos tai dar daugiau!

Aliutė:
Kąn veiksiu! Jau mano kraujas toks! Kaip prigimts nuo tėvų-tėvelių! No tėtisio.

Mikolas:
Sentėvio kraujas! Kurlink jis vertšia?

Aliutė:
Jie mirė, sakėdavo mano tėvelis! — Bet man mirtis — baugi! Nors kuomet norėčiau būti laiminga!

Apglobdama Mikolą:
Laiminga su tavim — taip visiškai!

Veidą gėdingai prie jo krūtinės glausdama:
Tik imki pilną sau prinokusiąją meilės dėgą! Imk tu — tu — su viršum pilną saiką! — Tu! O — toliau —

Atsitraukia nuo jo, po valandelės, šnibzdomis:
Sakik, ar mums reikia didžios garbės? Ar ne toks jau baudžiauninkų likimas?

Mikolas akies mirksni lig nustebeš tili, toliau lig sau:

O dabar suprantu tā seni! Dabar tik suprantu! Esame sukirmēje jau net iš saknō. Pats gint turīu, kas mār brangu! Nusikratik tā mintī, merge!

Pagaudamas kirvī nuo krosnies:

Aš galā padarīsiu jam! — Kad ne kitaip, tai tuo kirviu!

Mirkuvienē vēl pabudama:

Aliute! Ar dār — nēra Aliutēs?

Aliutē:

Aš tšia, motuzēl! Aš tšia!

Mirkuvienē sutšiuopdama Aliute:

Tu tšia? — O tai gerai! — Bet kur Mikols? — Mikol!

Mikolas padeda kirvī ir prieina prie motfnos.

Mirkuvienē:

Kur Mikolas?

Mikolas:

Sišon, motuzēl! —

Mirkuvienē:

Vaikeli — mano! Kentēti reikia — kantriai! — Taip lēmē — mums — likimas — žinai — mirsiu, — rītojaus — nebesulauksiu. — Kentē — jau — badējau — viena! — Nei — matīt — nei girdēt. — Kur Aliutē?

Aliutē glostīdama Mirkuviene iš antros pusēs:

Ar nejunti, motuzēle?

Mirkuvienē:

Kentēkita — ir — judu! — Pasizadēkit — viskār — kesti — kār — dār — uzdēs — mums — Viešpats — mūsū — Dievas — kaip kunigelis — sakī—da—vo. —

Ilgā valandā tili; nei Mikolas nei Aliutē nieko neatsako.

Mirkuvienė iškėjusi:

Žadėkita! — Bus — mirti — mân lengviau! — Pa-
liksiu — savo — vaiku — doru, — kes — kaip aš —
ir viskân. —

Mikolas, atsitrūkdamas nuo motinos guolio, su didžiu nusi-
minimu:

Nežino ji, jog kėsdamas negali pasilikti doru! Ne-
žino! Mums kentšiant — ar dūkūnas nenaikis doribės!

Mirkuvienė:

O judu tilit! Žadėkitos! — Pasižadėkita! — Mân
nors — ant — mirties pátalo! — Ir būsita — Dievo
— palaimintul —

Abu vėl tili.

Mirkuvienė:

Kodėl — nesakot — nieko? — Pasiskubinkit! — Jau
— rodos ártinas — mân — giltinėl! — Jau prie kojū!
— Mat, Mikol, — paskuti —

Mikolas, didžiai sujudes, klaupdamas prie jos guolio:

Kesiu — kesiu — kiek galėsiul —

Mirkuvienė uždėdama ranká jâm ant galvos:

Taip — ger —, ir danguje — pasi—matį—

Apalpsta.

Aliutė dâr labiau nuliūsdama:

Dâr nemirki, motuzėl! Dâr nei!

Glaudziasi prie Mirkuvienės.

Mikolas po valandelės pasilenkes klausos:

Dâr, rodos, kvėpuoja. — Dâr neatsiskirusil —

Toliau, atsistodamas:

O! kân pažadėjau! Kân pasižadėti turėjau! — Nei
— nesikeršitil — nei nesigintil — Viskân — viskân
— kentėtil!

Mirkuvienē staiga atbusdama:

Oi! — Ar krintu! — Mīkol! Aliute!

Mīkolas:

Motuzē!

Aliutē:

Motinel!

Mirkuvienē:

Tai — miegojau! — Tai miegojau! — Atsigavau! — Sakīdavo — senieji, kad tēvū-tēvai vis iš naujo — u3-gem — kaip vaikū-vaikai; bet pastoja vis silpnesniais, kad jū gimdītojai — apleid3ja savo tēvū būdus! Galū-gale 3monēs tiktai sentēviū 9e9ēliais telieka! — Todēl neapleiskita savas — o tuomi — ir neapleisita manes, kuomet mān vēl reikēs — u3gimti. — Kentēkit — ken — — oi — neger — —

Aliutē pa9okusi atne9a taurute vandens ir nor duoti.

Mīkolas:

Jau — vēl, ar miega —?

Abu stovi, tīli.

9. Reginis.

Virbalienē, Mīkolas, Aliutē, Mirkuvienē, Visuomis.

Virbalienē i9lengvo atverdama duris:

Oi, širdis ir dreba, taip dreba! Nenurimsta! Tas i9-gāstis tos baidīklēs! Gāli liga prisimesti. Būtinai turīu smilkīties. — Jau ne3inau — — širdis līg alpsta! — Jī eina baimīgai pas Visuomī.

Aliutē, pa9velgusi ir, Visuomī i9vīdusi, anai bekalbant:

Kas tai? Mīkol — ar ne —?

Mīkolas ramiai:

Keleivis! Meldē nakvīnēs!

Aliutė žūri neramiai i Visuomį ir i motina.

Visuomis prisartinantšiai Virbalienei:

Eik tik, paikutė!

Virbalienė, prisokdama ir jam nukirpdama žirklemis mažumą
barzdos:

Susimildamas, tik duok!

Išbėga.

Mirkuvienė junda.

Mikolas ir Aliutė duoda vandens.

Mirkuvienė paragāvusi:

Skanu — taip — ger — mieg — —

10. Reginis.

Virbalienė, Mikolas, Aliutė, Mirkuvienė, Visuomis.

Virbalienė grįsta ir atplėsdama duris:

O dabar tik varikit iš buto tą seną baidyklę! Atein
per lieptą — dikūnas — kaip sako jo tėvą — ėjus
naktį per lieptą. — Kad nors drįstšiau pasiskūsti dėl
tos baidyklės! — Bet ateis bene ir pas jus! Tai tu,
Mikol, iduosi — —

Uztrenkia greitai duris.

Mikolas, anai bekalbant, neramiai ėmė bėgioti nuo guolio pas
krosni ir atgal; paima kirvį ir jį vėl padeda, sau:

Mirti berods galėššiau, bet ne ginties!

Aliutė, taipojau pasokusi, tuom patšiu laiku taria:

Oi! kaip bijaus!

Ir vėl prie Mirkuvienės pasiklaupdama:

Motinė! neapleisk manes! Mikol, eikš pas motuzėle!

11. Reginis.

Orstenšteinis, Mikolas, Aliutė, Mirkuvienė, Visuomis.

Orstenšteinis tjeina, išdidusiai apsidairdamas stuboj,
nenuosiimdamas trikampės kepurės nuo galvos.

Mikolas ir Aliutė, jam įžengus, pasikelia ir jam priešais
eidamu giliai pasilenkia.

Orstenšteinis:

Tai ištikro tšia nubėgusi dailioji Aliutė! — Neapsiri-
kau! — O kaip gal tokia miela mergaitė taip nepato-
giai pasielgti? Kán padarisiu bloga? Ar jau toks
plėšrus?

Mazumą lūktelėja, i juodu žvelgdamas:

O kodėl taip nusimine? Tark!

Mikolas kalbėdamas kas karta labai nusilenkia:

Nepalaima prie mūsų, maloningasis dikūne!

Orstenšteinis su žingeidumu:

Kokia nepalaima?

Mikolas:

Motinėlė marinama.

Orstenšteinis:

Ei, kán tu sakai! — Bet-gi — tai tik niekis! Mirtis ne
taip labai skubinasi! Pasveiks! Matisi!

Mikolas:

Jau beveik šeši mėnesiai, kaip nei iš pátalo!

Orstenšteinis:

Vis dėlto dár nėra reikalo nusiminti! Bet būtų ga-
lėjes seniai mán pasiguosti. Ar nepazinau geros mano
širdies? Niekuomet nei neklausiau, kodėl ji nebat-
eina baudžiavon! Maniau, sena, tesiilsie! Nors dabar
žinosi, jog tokie vis buvo von Horstenšteinai!

Mikolas:

Maloningas dikūne, mano tėvas tūnkiai pāsakojo, kām mes iš savo maloningūjų dikūnū sulāuke esame!

OrstenSteiniškis:

Tai ir žinosite, kaip reikia pasielgti. O dėl motinos nenusiminki! Tokiū senū Lietuvininkū tai nieks ne-
Iveikia! Ar ne taip? Tai tik nurimk!

Mikolas:

Nepalaima grūva iš visū pusiū ant manes!

OrstenSteiniškis su nauju žingeidumu:

O kas tai dār būtū?

Mikolas:

Karvutė mano briaudamos istrigo ir nužuvo.

OrstenSteiniškis:

Tik visai menkas dalikas! Prirengsiu judviem vestuves, dovanosiu ir kārve! — O kām dabar besakai?

Mikolas:

Didžiai malonus — maloningasis dikūnas!

OrstenSteiniškis:

O kām sāko dailioji Aliutė? Tik ir bus protinga! Ar ne, Aliute?

Priėjes, ja už smakros nutvėres, sāko:

Na, tik žvelgki i mane!

Aliutė, nuleidusi galva, tik skersa akimi žvilgterėja.

OrstenSteiniškis:

Ar išveiziu, lig norėšiau tavo nelaimės? Didžiai ta-
ves pamilau! Kaip galėšiau tū kām bloga padariti!
Eisi pas mane! Būsi kaip dikūnė! Būtšiau tave
seniau įžiūrėjes, nebūtumei tiek vargti privāiusi. Tai

lig vestuvių pabūsi prie manes! Visaip tad prisiruoši
joms!

Tili valandele.

Ir Aliutė, galva nuleidusi, tili.

Orstenšteiniškis, ja glostidamas:

Nieko nesako mano dailioji Aliutė?

Aliutė:

Ar tai tuoj — — ?

Orstenšteiniškis:

Kuo veikiau, tuo geriau! O šiuose namuose tu jokiu
būdu ši vakarą nebusiliksi! Ar girdi?

Aliutė:

Nėra man, kur galėčiau nueiti. — Tėveliams pasimi-
rus — užaugau tšia!

Orstenšteiniškis:

Tai dar geriau! Žinosi, kur dabar nusiskubinti reikia!
Mikol, tu pats rūpinsies, kad paklaustū!

Mikolas, dantis sukandęs:

Rūpinsiuos!

Orstenšteiniškis, išimdamas iš dėželės žibanti retėželi ant
kaklo kabinti, rodo Aliutei:

O štai, Aliute, kan tau dovaną! Ar dabar matai?
Su tavimi kitoks dalikas, negu su kitoms baudžiaunin-
kėms. Tavo grožibė verta, kad būtų puošiama! Tai
imki, dailioji mergaite! Imk ir ateik!

Aliutė ilgstinasi ir žiūri skersai į dovaną.

Orstenšteiniškis:

Tik imki, pauštiti!

Aliutė staiga paimdama:

Dėkui, maloningasis dikūnel!

Mikolas sviruoja atbuls prieš sieną dejuodams:

Akl —

Orstenšteiniškis:

Kan sakai, žmogau?

Mikolas didžiai nusilenkdamas:

Nieko, maloningasis dikūnel!

Orstenšteiniškis Aliutei:

O tu — ateisi?

Aliutė vėl ilgstindamos žvelgia į dovaną ir į dikūną ir sāko

šnibždomis, gālva nuleisdama:

At—ei—siu!

Mikolas į sieną atsiremdamas visai išgąstingai pažvelgia į dikūną, tojo nematomas.

Orstenšteiniškis:

Tai ben protingai! O jei kuomet prireiks judviem mano malonės, sakiki drāsiai! Išpildisiu! — Bet lauk-siu — o tu ateisi! — Pasilikite sveiki!

Apsisuka eitū.

Išvīsta, prie durīū artln priėjes, Visuomī, ir didžiai nusigandes trāukiasi ātbuls:

Ha, was? — Kas — tas? — tas? — tšia?

Visuomis rimtai, iš kertės atsikeldamas ir prie Orstenšteiniškio prisiārtindamas, labai tvirtai, bet ramiai:

Nenusigāski, vaike! Tik pikta sāginė tesibijol!

Orstenšteiniškis atsipeikėdamas:

Aš vaikas! — Kām aš vaikas? — Aš nusigāstu? Kas tu toks mān? — Ar ne ans valkata, kurī liepiāu su-
imti?

Visuomis:

Tik bōki ramus, vaike! Aš nesugriebiamas valkata! Aš tikrasis esu šio krāsto dikūnas! O kad pavidalas

mano ir tēra tik Mg koks šešelis, žinoki: tu ir visi
tū ligūs, jį pamate, dreba!

Orstenšteiniškis:

O aš tūn šešeli ant kartuvių pakabindinsiu! Vėjai jį
tuomet veikiai išblaškis!

Kreipiasi į Mikolą:

Kaip tas atėjo į tavo namus?

Apsidairėdamas:

Ar kokie spāstai tšia? — Ar?

Mikolas:

Nepažistu jo, maloningasai dīkūnel! Nuvarges užėjo,
kaip koks pakeleivis ilsėtūs!

Orstenšteiniškis:

Kuomet atėjo?

Mikolas:

Pirm valandelės, maloningasai dīkūnel!

Orstenšteiniškis:

Taip! Taip! — Gerai pataikīta! — Priėmei jį, tai jo
nebeišleisi, kol nepaliepsiu patsai. Ar supranti?

Mikolas:

Suprantu, maloningasai dīkūnel!

Orstenšteiniškis:

Savo gālva atsakīsi mūn už jį, jei jis iškliūtū mūn iš
rankū! Tuoju su vīrais grīsiu iš rūmū. — Aliute, pri-
siruoški eiti tuomet drauge!

Greitai išeina.

Mikolas giliai nusilenkia prieš jį.

Aliutė taipojau.

12. Reginis.

Mikolas, Aliutē, Mirkuvienē, Visuomis.

Visuomis labai ramiai eina i kerte ir atsisēda, pasiremia ant savo kankliū ir ziūri didžiomis akimis i Mikola.

Mikolas, rankas sugniauzes, stovi ties durimis ir ziūri līg nesavij i Visuomi.

Valandele tilu.

Aliutē pašveitalu džiaugdamos:

Jis, rodos, nieko blogo man nenori!

Mikolas, žigiu sukutes, pažvelgia i Aliute, toliau i duris ir šok prie kirvio, per dantis sakīdamas:

Aliute!

Aliutē nusigandusi:

Mikol!

Mikolas baugiu balsu:

Žūt mums — ar jam! Nēr kito kelio!

Aliutē:

Meski tik kirvī, mīlimas, tik meski!

Mikolas:

Mesk tā pašveitala! Po kojū! Ar girdi? — Po kojū!

Aliutē ilgstinas.

Mikolas:

Ar jis taip greit papirkt galėjo tavo širdi? Ar tiek tevertas tau skaistumas, kurį tiek branginau? Ar tiek ir tavo meilė? —

Aliutē susiprasdama:

Ak Mikol! Stai! —

Ir mesdama pašveitala, nor Mikola apglōbti.

Mikolas, nieko nebodamas, ima trūpti pašveitala:

Taip sutrūpkim savo vergiškumą! Taip i plentā!

Aliutė nerimastingai:

O kas dabar? Kas bus? Dieve! Mikol!

Mikolas:

O aš dar šišon!

Su džiaugsmu:

Oi, kirvi!

Mirkuvienė tartum pabusdama ir išgirdusi:

Mikol! Mikol! Kán tu keti — ?

Mikolas lig nusigandes:

Nieko, motuzėl! — — O tik turiu!

Mirkuvienė:

Kentėkit — viskán! — Vaikeliai, kentėkit!

Mikolas:

Ir zadėjes! — Tik lieka — mirt — patšiam!

Kreiplasi į duris ir, išvėdes Visuomį:

Nors tu man kán patartumei!

Aliutė prie Mirkuvienės, kuri didžiai nerimastauja:

Kesim, motel, kesim viskán! Tik būk rami!

Visuomis Mikolui:

Kán likimas uždeda, reik nešti, bet ne, ko prašo pikti
žmogaus — troškimai!

Mikolas:

Ne? — Ne? O kaip?

Visuomis:

Kur žengia dabar — — troškimai? —

Mikolas:

Žengia — troškimai?

Visuomis:

Ar nesvirkuos po jais ir lieptas? O vanduo sriau-
nus!

Mikolas žiūri lig nesuprasdamas:

Lieptas svīruos — vanduo —

Sušunka:

Ir aš likimo pirštas!

Šok laukan pro duris, jas užtrenkdamas.

Aliutė pašokdama paskui jo:

Mikol! Mikol!

Višuo mis, pasikeldamas jos sulaukītū, labai ramiai:

Likims — tevaldo!

Aliutė suklupdama:

Susimilki, Dieve, maloningojo dikūno, su—si—milk

— ir —

Tīlu.

13. Reginīs.

Mirkuvienė, Aliutė, Višuo mis.

Mirkuvienė pradeda sunkiai dūsauti:

Mikol! Mī—kol! Mano vaikeli!

Aliutė pašokusi puola pas senąją.

Mirkuvienė:

Kur Mī—ko—la? — Kur! Keskit! Keskit! — O —

likit. — Rašte — rašīta: Aš at—si—ker—šī—siu! —

Aliutė, vėl pašokdama ir kambarij lig be proto lakstīdama, tūria atsikartodama:

Kaip mūn baugu! Ak, Mikol! — Mikol!

Ir vėl grīsta pas Mirkuviene, pasiklaupia prie jos guolio, apsi—
kniaupdama.

Valandele viskas tīlu.

Mirkuvienė su īpatingu ramumu:

Ar — ar gūl būti? — Ar teisībė —?

Atsisėda:

Mano — Mī—kola — Mī—ko—la —

Skaudžiai suklīkdama:

Mikola zmogzudis! Dieve, susimilk!

Augštfnoka virsta.

Aliutē, globdama Mirkuviene, vaitoja:

Ak, Mīkol! Mīkol! Žūva — viskas! Motuzēlē —
miršta! — Ji miršta.

Klūpodama verkia.

Ilgai tīlu.

14. Reginis.

Mīkolas, Virbalienē, (Mirkuvienē), Aliutē, Višuis.

Mīkolas ņjeina, iņbāles, tīlai galvā nuleides eina pas motfnos
guoli ir pasiklaupes iņ antros pusēs:

Nenutark, motfnel! — Kentņiau — ir gīniaus!

Ilgai tīlu.

Virbalienē ikiņa galvā pro duris:

Ar kas atsitiko? Buvo toks rēksmas, ar lauke ar
ņiņon?

Viskas tīlu. Eina pas lavonā, žīdri i jī:

Ar tai — kad — ji — pabaigusi? — — — Ir be ku-
nigelio! Ben pasimelskime uz josios vēle? — Taip
smagu pasismilkus!

Atsiklaupia asloje.

Lauke kīla didis žmoniū rēksmas. Girdēti, kaip ņian ir ten bēgioja.

15. Reginis.

Kūnelienē, Virbalienē, Mīkolas, Aliutē, Višuis, (Mirkuvienē),
vēliau keli kaimīnai.

Kūnelienē, puldama i kambari, be žādo:

Ar girdite, kaimīnai: Dīkūnas — Jūravoj — skesda-
mas ņaukia. — Virai — beg — bēgkime visi galbēti! —

Sok laukan, duris palikdama prāvīras.

Virbalienē, anai tējus, pašokusi ima bēgioti po kambarī, līg
papaikusi ir toliau, Kūnelienei išbēgus, rēkia atkartodama
3odžius:

Dangus grīdva! Dangus! Kur dingsiu! Pasaulio
gālas! — Mūsū nuodēmēs! Mūsū nuodēmēs — o
dikūnas — maloningasis dikūnas — u3 visus — vi-
sus! Toks jaunas — dailus — sveikas! Ak tu, Dievel
— O jūs beširdžiai! — Kas dabar bus! Kas mus ap-
rūpins! Ak tu mano! Nors melskimēs! Gāl dār iš-
gelbēs! Gelbēkit! — Gelbēkit!

Suklumpa ir meldžiasi tīliai.

Rēksmas lauke nuolatinis.

Kaimīnas, izvelgdamas pro duris ir ņeidamas, kiti u3 jo:

Ir nei kārtšiu — nei virviu — nieks nesusigriebial

2. Kaimīnas išokdamas:

Nors duokite deganti šakalī!

Sustoja abu.

1. Kaimīnas:

O tai ir tšia — lavonas! —

2. Kaimīnas:

Mirkuvienē — ir išvargusi! —

Abu nutīla, nulenkdamu gāvas, tīli valandele ir tuoj šok laukan.

Vidōje tīlu, lauke rēksmas ir bēgiojimas nesiliauja.

16. Reginīs.

Kūnelienē, Virbalienē, Aliutē, Visuomis, Mīkolas,

(Mirkuvienē).

Kūnelienē vēl išoka:

Nebeģivas! Nebeģivas! Jau plaukia lavonas pasroviui!

Maloningasis dikūnas! Nelaimē! Baugul!

Virbalienė atsistodama:

O ar ne mano tiesa! Kas kaltas!

Rodėdama į Visuomį:

Tai, kur žmogžudis besėdis! — Begąsdindamas nekaltus žmones! Beskandindamas nekaltuosius!

Visuomis, pasikeldamas ir savo kankles bei savo lazda pasimdamas, ateina į priešakį:

Tik susiprotėkite ir supraskite, kur esą. Žvelgkite ten ir tūlėkite! — Jau trauksiu tolin savo keliu. — Kąn likimas mán uždavė, pradeda pildities. Jau randasi tokių, kurie nors nori sau-žmonėmis tapti!

Tarpdurįje:

Mikol! Žengki žmoniškumo taku! — O kad tu, ar tavo vaikai, ar tik ir vaikų vaikai išgirsite skāmbant iš kapų, iš miškų, iš daubų ir nuo kalnų — mano kanklių stūgas, tuomet žinokite, jog jaunas vėl Visuomis! Savo žmoniškumo krauju jūs jį atgaivinate! Tuomet pavasaris Tėvinei bus atėjęs!

Uždanga.

== SVENTA UGNIS. ==

Mystėrija trijose dalise.

Regikla:

Regiklos išvaizda, kaip Angoje, tik patšiam jos vidurije tuššia, ir ūkanos tšia nebndrukusios lig žemes. Viriausieji atsitikimai lšgiai šitoj vietoj vidurij atsilieka. Toliau gilumon plinia žimiai kila augštin ir dingsta labai didžiū medžiū tankumine.

Šžimus didis senovės kapas, kurs šžambiai plinioj po kairės pusės guli. Vienas jo galas ten, kur tuššias plinios viduris, antrasis, smailusis galas, priešakij po kairės. Po dešinės nuo-pat gilumos tarp krūmeliu bei kelmū matiti takelis, kursai, beveik visai priešakin prie krašto priėjes, atgal metasi į viduri ir skersai per senovės kapą dingsta gilumoj po kairės. — Kita kas visai kaip Angoje.

Laikas:

Praeitis, Dabartis, Ateitis.

Asmens:

Tautvėda, kaip Angoje.

Mergaitė, Lietuvaitė, dailiai lietuviškai-tautiškai apsitaisiusi; vėliau pasirodo kaip sena moterėlė, ant gėlo kaipo Daiva.

Duobkasis, didis gėgantiškas viriškasis, pilkas pavidalas; barzda ir plaukai žili ir labai ilgi, akis didžiai idubusios, veidas žimiai išbales.

Verstis, savo tautos atšžadės Lietuvos; iš pradžios duobkasis, vėliau keleivis ir pirkliš.

Dvi Lietuvi moteri, vidujo amžiaus, imanštinai dailiai apsitaisiusi. Girtuoklis, žmogus vidujo amžiaus, apsitaisės juoda sermėga su rausvu kaklėrišiu.

Keleivis, aūgalotas vėras, ilga tamsiai-ruda barzda, gražiai apsitaisės, kaip didžiūnu būdas.

Dainuotojų būris.

Pūslis, savo šventumu pasipūtes, be tautiško jausmo Lietuvos, apsitaisės juoda ilga sermėga ir rudu kaklėrišiu.

Kaulius, Lietuvos mokslininkas su akiniais; karšto tautiško jausmo žmogus, paprastai apsitaisės.

Kelios mergaitės Lietuvaitės, kuriū dvi kalba.

Visas spietišius vaikiukū kašutėmis rankose.

Keli Virukai užjautšią mokslininka.

Ainokas, be tautiško jausmo Lietuvos, Tautvėdos kaimėnas.

Kiūtra, karštas Lietuvos, partijos žmogus, apsitaisės lig kokia uniforma.

Žmoniū Lietuviū daugbė.

PIRMOJI DALIS.

1. Reginys.

Duobkasis ir Verstis.

Žalsva silpna Sviesa liejasi iš viršaus į regiklos priešakinę dalį.

Duobkasis, pasirėmęs ant spąto, stovi, rūkuose vos matomas, gilumoj po kairės nuo žiūrėtojų už senovės kapų kalnelio.

Verstis, uždangai pakilus, žengia iš priešakio pagal kalnelį izambiai gilumon, tartum kalnelio ilgį žingsniais matuodamas, su savim vilkdamas spātą; sustojęs, atsigrežia ir taria sau, ilg susimąstęs:

O — tik ir nuostabu!

Duobkasis vis labai rimtai ir gramzdžiai kalbėdamas:

Kas — nuostabu?

Verstis:

Tas mano dárbas.

Duobkasis:

Nors dárbas!

Verstis:

Tai ilg iš miego bustšiau!

Kaip tšia ir pakliuvau

prie tokio dárbo?

Nesuprantu!

Tamsus vidurnaktis!

Visur pilki šešėliai slánkioja!

O šitas mano dárbas —

jau koku tik įsiai pavirto!

Plaukai net šiaušiasi!

Duobkasis:

Ir, tarsi, didis daigtas

ankstibà rítmeti iškasti duobe!

Verstis:

Matau gana gerai,
kad jau kitu pastojo mano dārbas!

Duobkasis:

Teisībā, kasant pasirodē,
kas apdengta ilsējos kapuose!
Kas tšia būt nuostabaus?

Verstis:

Kān aš matau, mān nieks nebepraslēps!
Apkast ramiāi galējau.
Vienok dabar — gīvībā stojis,
mān dirbant iš-po zemēs, —
iš Probotšiu kapū! —
Kas tšia tik atvedē mane!
Baugu, kaip dulkēs atsigāuna!
Jau bēga šurpulīai!
Nors pats likims neimtū vīti!
Kaip tik iškliuvus iš jo kilpū?
Nenoroms isipainioji!
Nebiškentšiu! — Einu!

Duobkasis:

Tik nepaliksi savo draugo!

Verstis sustoja, tik dabar suprasdamas draugā turis:

Tu — draugas?

Kas dedas tik jau su manim?

Ar šiaip ne vienas kasdavau,
kad reikdavo palaidoti — lavonā?

Dabar — tu — draugas —?

Gal — pats šī dārbā taip mān iškripei?

Ar — baisiai — tik dabar — sapnuoju?

Duobkasīs:

Kas tai sapnuot, o kas budēt?
 Jau mudviem dārbas toks!
 Tu mēgai tik apkast,
 kas rodēs nebebuvo gīva.
 (Berods ir dār toliau reikēs
 nevienā siūsti prāgaran!)
 Vienok tu ir žinai, kaip kalbama,
 būk Lietuva — didi kapai,
 o laiks priējes kaulus rankioti.
 Tai kaskiva! Netingīniuok!
 Ir tik žiūrēk, kad daug iškastum!
 Tšia kaulai ne numirēliū!
 Gīvieji stojis mudviem iš kapū!

Verstīs nusigandes žiūri i kapa ir, lig sustinges, i savo draugā:
 O kas — tu — tu? — Sakik!
 Ir — kaip — aš — pakliuvau
 tau i tarnibe — išguldik!

Duobkasīs labai rimtai:

Matai, toks tu, toks aš!
 Ir su tavim sikiu aš stojaus
 prie šio svarbaus ir didžio darbo!

Verstīs, mažuma prisiartindamas, grūmojantšiu balsu:

Taip mán tu neiškiūsi!
 Dār pasakīsi, kas tu toks!

Duobkasīs lipa ant šale stovintšio kelmo, tiesdamos i nuo-
 stabū diduma, ir taria:

Tai pats pasižiūrēk!

Verstīs trūkiasi atbuls:

Ar — šmēkla tai — kokia?
 Nejaugi — nor prarīt — ?
 Ima bēgti.

Duobkasis tvirtu, isakantšiu balsu, bet negreitai:

Sustok!

Verstis sustoja, spata iškeldamas atsigintū.

Duobkasis:

O! jūs silpni šešeliai!

Nesizinojime palaidoti!

Kad prademat suprast givibe,

kad laikas būtū prisikelti,

tad baimė apdumia akis!

Bedirbant stropiai po kapais,

jie virstū jums laukais derlingais!

Bet reik dramos, reik ir tvirtumo,

kad iš kapū sužadinus givumā!

Tik eik jau, eik, ir dār gyvenk!

Nuo dārbo neištrūksi!

Kitaip, o dār bene baugesnis,

giveness tū stosis iš kapū!

Verstis, lig nuo virves paleistas, sprūsta gilumon.

Duobkasis tebestovėdamas ant kelmo:

Ak bėgkite, kiek norite, šalin!

Jau tos givibės nebenuslopisit,

kuriā sužadinu, bedirbdamas

slaptšiai vaikū tėvines — širdise!

Su svarbumu:

Kas ilsis po žeme,

tesikelia i viršū!

Slankiojantieji rūkai

tesutver, kaip rasos lašus,

gaivius, veiklius pavidalus!

Bet, kurs tėvinei jau numires,

tas prāgaran tegrimesta!
 Taip Lietuvoj naujai prašvis
 tėvīnės meilė, tikras žmoniškumas,
 žmoniū širdij — šventa ugnis!

Nulipdamas:

O kad įviktū — nesiliaudamas
 aš rausinėsiu Probotšiuŋ kape.

Sustodamas:

Kaip āmžiuŋ neužgāunamas akmuonis,
 dār gīvas pat ir kapuose — Vīsuomis!

Išlengvo dingsta kape.

Valandomis iš apatšios sudreba rūkai, ir krūmai sukrunta.

2. Reginis.

Tautvīda.

Silpna melsvai-rausva šviesa liejasi iš viršaus į regiklā.

Tautvīda, Duobkasiui paskutinius žodžius tariant, ateina pa-
 lengva takeliu, kā priešakij pro plinia bėga. Jis žiūri su pa-
 siilgimu į plnios tamsumā ir taria:

Sunku tik taip iš tolo žvelgti!

Artin prieiti trāukte trāuk mane!

Mielai aš keštšiau ir nuliūstšiau

ir pasidžaugtšiau, gintšiaus, žūtšiau,

nors tik iš naujo tšia galėtšiau stoties,

kur, Mantvīdu bebūdamas,

kaip atsiskirėlis žuvau,

o, kaip Mikols, išlengvo tik,

kas brangu mān, apgint susipratau!

Apsizvalgėdamas:

Bet — lig aš vienas!

Ir viskas taip tīlu.

Ta pīnīa — ir aš pats,
 lig nebegīvu — jau abu!
 Skaudi — tokia teisībē!
 Apleistas savo sapnuose!
 Apleistas milimos Daivos!
 — Klausīti pamiršau!
 Uz tai grimste ir nūgrimsdau, —
 kur vis tamsiū sapnū tik maišos rūkai!

Luktelējes:

Ir stoviu tšia!
 O kas dār buvo lig gīvībēs pilna,
 vos tik šešēliai praeities garsios.
 Ir savo sūlēs nebegīu!
 Tatšau be jos gīventi nebgaliu.
 Patsai jau lig šešēliu pavirstu!

Sirdingai:

Ar tu manes nebatsimīsi,
 uz vis mīlētoji Daiva?
 Kad nors išgirstšiau balsā,
 pajaustšiau mielāja artībē!
 Su Tavimi mār viskas dingo!

Klausīdamos dairos:

Ir nieks! Tik rūkai slānkioja!
 Tamsībē baisiai slēgia
 Sirdies pasiilgimo krāstā!
 Ak, dār kart kreipkisi manespi!
 Tu tik mane mīlējai
 ir vis sirdingai palidējai!
 Su pasiilgimu zvelgiu tavēspi!

Vēl mājūmā luktelējes:

Bet kaip nebuvo, taip nėra!
 Tie rūkai neišduoda
 ir nei menkiausio balso!
 Nutilo vėtros!
 Kas buvo — praūžė.
 Ir štai — tilu,
 ir viskas — nebegīva!
 Mān tik pasiilgimas lieka
 dār kārštas, kaip gīva liepsna!
 O šisōn, rodos, jai prašvist vieta!
 Bet kaip vėl susiprasiu? —
 Kaip vėl gīvibe susirasiu? —

Sėdasi prie stuobrio, ir ant jo pasirėmes mąsto.

3. Reginys.

Mergaitė, Tautvīda.

Tautvīdai paskutinius žodžius betariant, gilumoj skaidriai sušvinta, ir po to regīkla pasilieka mažumā šviesesnė, negu pirma; mātoma ateinanti, šian ir ten tarp rūkū vaikštinėjanti,

Mergaitė, iš rūbū Lietuvaitė; ant galvos turi vainikėlį su blizgantšiu ant kaktos kibantšiu pašveitalu, lig rasos lašu. Artinas išlengvo ir, tīliai priėjusi, dėda Tautvīdai ant peties rankā, tardama:

Tai atėjau.

Tautvīda pirmiau vos gālvā pakeldamas, bet išlengvo akiliau į jos veidā žvelgdamas:

Tu — atėjai? — Bet — kas?

Mergaitė:

Mān rodės, kad nueit
 lig šisōnai turėtšiau, —
 kad aš kaip-nors
 tū patarnaut galėtšiau!

Tautvīda nustebeš gīri ī jā:

Mān reikia — rods! — Vienok —?

Sau patfīlomis:

Gāi bīt pavidals toks!

Sviesos apsireiškimo

ir līg — — tikrai — nēra!

Bet jos artībē jautšīama.

Ir balsas, rodos, jos!

Ir — neapsākoma palaima

širdis mān prisipildo!

Atsikelia ir pasistoja šale jos ant plīnios krāsto.

Mergaitē:

Kame norētum, kad padētšīau?

Tautvīda, dār vis susimastes ī jā žiuredams:

Nei nezināu!

Bet pasilik!

Artībē tavo

pagālba mān geriausia!

Pasiilgimas šīson atvedē mane, —

būk aš matisiās tšia

gīvībēs pilnā — Lietuvā,

ir sāu atšīgaivinimo

dalele — pasiimsiās. —

O mat, jiji, — līg nebgīva —

ir mano dār naikin gīvībe.

Mergaitē:

Šmogus išveizdi toks,

kokia širdis īra.

Be ne taipjau ir Lietuva.

Todēl jos širdī turiv žādint.

Tai bus graži ir bus gīva.

Tautvīda māstīdamas:

Jos — širdī — žādint?

O kaip? — Ar tai tu nezinai?

Mergaitē:

Nereiktū atsidējus laukti

gīvībēs gāuti is tēvinēs.

Pradžia jos duota kiekvienām.

Tān reik dabar auginti

ir nuolatai kitiems dalinti.

Žmogus tēvinēje tiek gīvs īra,

kiek ji jame, jo širdīje gīva!

Kad tšia šventa ugnis

lig ant senovēs aukuro sušvis,

tad mums pastos gīva tēvinē.

Tautvīda:

Kaip tu tik ir sakai?

Manīj līg viskan apverti!

Ar, gāl, pati Daiva esi?

Mergaitē:

Aš Lietuvaitē!

Rodīdama:

O tai tēvinē mano!

Tautvīda visai nustebes:

Tēvinē tavo?

Ar galima?

Tokie ziedeliai žldi tšia?

O aš, — aš sāu maniau

ji negraži ir — negīva!

Mergaitē:

Grazi tikrai tēvinē.
 Kān mīli, tat grazu.
 O meilē nor mīlēti,
 kaip saulē nor spindēti!
 Tuomet zīdēte zīdi viskas!

Tautvīda:

O gēdinties beveik turīu —
 toks menkas, māžas aš esu!

Mergaitē:

Mīlēti gāl kiekvienas.
 Permenkas nieks nēra.
 Ir nieks nēra perzemas.
 Didībē taip atsiekama!
 Todēl išmok mīlēti!

Tautvīda su karštumu:

Mergaite, tu, kaip koks stebuklas,
 sužādini mām visā viltī,
 sužādini jiegas manīj visas,
 sužādini ir gīvas mām liepsnas!
 Jau nīksta, kas tiek liūdno manel!
 Tēvine suradāu
 sutikdamas tave!
 O duok mām pasistoti,
 kur aš apreikšt galētšiau,
 kaip mām širdis pilna,
 kad, būdamas mīlētōju,
 ir savo veikimu visu
 išrodītšiau, kiek mīliu.

Ima jos ranka.

Mergaitė mažumą traukiasi nuo jo:

Tu miels berneli!
Ar ištiesos nesupranti?
O tas, kurs mīli širdimi,
neklāusia, kaip apreikšti meile.
Jis mīli, kur jisai.
O kurs veiklus tikrai,
tas dirba, kur jis stovi,
bī tik širdings jo dārbas!

Tautvīda labai švelniai:

Dabar tesuprantu
širdies pasiilgimą!
Maniau jī jieškant vien tėvīnės
ir jos palaimos, jos kilimo.
Bet, širdije sušvitus gaisrui,
matau, kas traukte traukia
su neapsākomu skausmu!

Karštai:

Augštesnės meilės nebēra
už tā, kuria tave, mergaite, miliu!
O! kaip mane jī pildo!
Ir visas mano āmžiaus dārbas
tik vienas būti gāl:
tave — tave milėti!
Nor jā apglobti.

Mergaitė atsitraukia nuo jo.

Tautvīda ilg sugėdintas nusikreipia.

Mergaitė jī ramindama:

Ak, miels berneli,
kān tu dabar tari?

Taip greitai pamiršai,
 koks mudviejū uzdavinis!
 Kurs mīli, nieko sāu negeidzja.
 Milēt ira zinot vienībe,
 nepasimēgt pavidalais,
 kur susirast vienībē nesileidzja.
 Tāu reikals dār pritirt skausmū,
 o māt — su tavimi kartu išķesti jū. —

Nueina liūdna gilumon ir atsigrezdama rōkuose tāria išķengvo:

O mīlims mano,
 nors šventajai ugnelei
 neduoki niekuomet uzgest širdij!

Sušvinta vēl rōkuose, ir ji dingsta. Regla vēl temsta ir vēl randasi
 išķengvo zalsvoji šviesa.

4. Regins.

Tautvīda, Duobkasis.

Tautvīda, staiga krustelējes, Mergaitei paskutinius zodzius tāriant, stovi lig sustinges. Po valandelēs tartum pabUSDamas tāria:

Kas buvo, kāt regējau?
 Visai nesuprantu!
 Tai sālūē uztekējo
 ir vēl jau nusileido.
 Dār lig jautsiu jos mielājā artībe!
 Oi, kad jā sulaikt galētšiau!
 Viena ji māt tēvlnē!
 Nenoriu nieko šiaip!
 Lig-pat pasāulio gālo eitšiau,
 kad jā tik vēl surādus!
 Bet ji — ji lig pati — mane atstūmē!

Tu juods likimas, tu!
Ko tu tik nori iš manes?
Išvien tu m̄n sunaikini
graziausius ziedelius vilties
o ir veikimo spurganas!
Iš amžinibės tu,
kaip miegas iš nakties,
parėjes prie pasilpusio sustoji,
ir tik šaipais iš jo!
Tatšau aš eisiu,
nors ir suklyptšiau sapnuose!
Eina gilumon.

Duobkasis, iškildamas m̄zum̄ iš k̄po, išmeta kaukolę Taut-
vidai po koj̄, tardamas:

Saugokis! Mat,
senūj̄ kaukolės,
tos ne iš molio!

Tautvida stabtelėjes:

Kas tai? — Kaip nuostabu!
Ar ne kapai ir duobkasis?
Pirmasis žingsnis meilei v̄ti,
ir jau mirtis — m̄n grumzdžia!
Iš kaukolės — ji šiepias ū manė!

Duobkasis:

E, kokī meile tu vijai?
Ū prieglobst̄i mirties ūtr̄uk viena!
Vilioja ū givibe tik antra!

Tautvida:

Nėra dabar m̄n laiko
givibės ar mirties atbot!

Aš jieškau jos,
kuri brangesnė man už viską.

Duobkasis, vis pasilikdamas tik mažuma iš duobės iškilės:

Tai toks tu jau smarkus!
Bet valandele nors parimk!
Bene dar atsitrenksi, štai,
prieš situos kaulus.
Žiūrėk, kas mūsų buvo Próbotsiai!
Mes tik prieš juos vaikiukai,
suliginant tik šiaudgalviai.
Bebėgdamas neatsitrenk prieš juos!
Gal subirėti tavo kaukolė.

Tautvīda pasilenkdamas paima kaukolę ir, į ją valandele stelges, taria:

Ištikro ištabu!
Ta kaukolė tuštėja, kaip rodos,
tatšau iš jos ilg koks stebuklas spindi.
Ištikro, ištabi dirva — tėvinė! —

5. Reginis.

Merginų būris, Tautvīda, Duobkasis.

Silpna rausva šviesa liejasi iš viršaus į regiklą.

Girdėti ištolo, Tautvīdai dar bekalbant, kaip **M e r g i n o s** dainuoja.

Eina jos rūkuose skersai iš kairės dešinėn per regiklą. Kelios visai arti. Dainuoja:

Sėdžiu ant kalnelio, sau dainuodama.
Mielas tas kraštelis! O tai Lietuva!
Bestovis bernelis, va, po aužuolu!
Susimāstes žvelgia; til kaip su skausmu.
Rieda ašarėlė jam per veidelius.
Leidžiasi saulelė, sveikin kalnelius.

Merginū viena tuom tarpu priėjusi žvelgia į duobe, kur Duobkasis, ir, pertraukdama dainą, taria:

Tik eikite žiūrėti!

Nei kapuose neduoda

senųjų kaulams pailsio!

Mat, Probotšiū kapus išrausinėja!

Tardama Duobkasiui:

Ar tu Lietuvis, o nesidrovi

taip mėtiti senųjų kaulus?

Kitos merginos prieina.

Duobkasis:

Tai mat, kaip viskas turi savo naudą.

Siandien Lietuviai jau beveik be kaulū.

Kad puspuvius šiuos pasiims,

tai bus dar gal šiek-tiek ben viraus!

Kita mergina:

Užaugęs ir Lietuvai gana tokiū!

Ar mes merginos jau be kaulū?

Pirmoji mergina:

Ir tu dar tūtšokis!

Antroji:

Tai tūtšiojims! — Bet ko tšia stovim?

Ji ir kitos nueina tolin dainuodamos:

„Ko gi nebdainuojai? Miel pasiklausit!

Ak, tėvinės žodi tu tarei, mergit!

Kaip seniai, šalele, nematšiau taves!

O tėvinė laukė, taip dar lauk manes!“

Paskutini žodžiai visai ištolo beskamba.

Pirmoji mergina, kitoms einant, žiūri dar valandėlę į duobe ir paskui eina.

6. Reginis.

Tautvīda, Duobkasis.

Duobkasis, i nueinantšias merginas pažvelges, kol dār nenutilo
viskas, tāria:

Gīvībē, mat, merginū gīslose!

Tautvīda susimāstes:

Toks īpatingas jūtū balsas!

Ir vēl pasiilgimā mār sukēlē!

Nebūtšiau niekuomet tikējes,

jog tiek tēvīnē dār gīva!

Tai līg ant rūkū plaukte plaukia

zīdra — tēvīnēs meilē!

Duobkasis:

Tū rūkū glūdumuose

daugiau gīvībēs paslēpta,

negu manīte numanai.

Tik reik gīvībei duot prisiviliot,

o nesileist varīti prievartai,

kuri nezinoma širdīj,

līg rausia, grauzia, skaudzia,

mane primindama zmonēms.

Īšleto dingsta kapuose.

Tautvīda:

Kaip aš jausmū ir drāskomas!

Ar tai, gāl, ne tēvīnēs meilē zīdi,

kad mīlīma mergaitē mīlī?

Ir greitai padēdamas kaukolē:

Eik, eik tik mār īš kelio!

Aš josios meilēs trokstu!

Jaunībēs kraujas teka

mān greitai gīslose!
 Mergaitēs meilē mān brangi!
 Palaimā duot vienat gāl jī!
 Zengia zingsnī gilumon.

Rūkai skleidziasi; giluma atsiveria, bet pasilieka tamsi.

Tautvīda sustoja, tāria:

Ir zvilgis vēl jau prasiskaidrina!
 Aīskiau mān plīnia pasirodo!
 Tai pamatisiu vēl gražiausiaj
 tēvinēs ir širdies ziedell. — —

Atsidējes zvelgia:

Bet nieko negaliu išvīsti,
 kaip krūmelius, kupstīnus!
 Ar tik neprasiskaidrīs ākis?
 Rūkai vēl apkloja regiklā.

Tautvīda:

Tai, rodos, vēl išnaujo apsīniaukia!
 Ir līg tuštīa tebūtū plīnia —
 taip jau grazi pastojusi tēvlnē!
 Vienok mergaitē kilo iš to krāstō!
 Tīa jī padingo, tīa jā reik surastī!
 Zengia gilumon.

Sušvinta līg silpnas zaibāvimas.

Tautvīda padingsta rūkuose.

7. Reginīs.

Duobkasīs.

Liejasi zalsva šviesa ī regiklā.

Duobkasīs Tautvīdai nueinant, palengva iškīla āugstīn ir, anām
 nuėjus, tāria:

Seki berods ilgējimā!

Tatšau vis klīdinēji,
karštumo vāroms, kaip kiņi.
Nurimes māžumā savij,
veikiau surastumbei, ko jiešakai.
O taip sugriši vēl, ir vēl kentēsi,
kur genijaus šešēlis slaptšiomis
bedirba rūkuose ir kapuose,
kur slēgia tamsuma, kvailībē,
kur skaust širdis ir nusiilgsta,
svajoniū tviska tik zaltvīkslēs,
kur savo sunkū darbā vāro
nezinomas īstātīmas teismus,
nezinomas — Visuomis!

Jām taip bekalbant ir vis daugiau ī milžiniškā didumā beklant,
regīkla visiškai aptemsta.

Uzdanga išlengvo nusileidžia.

ANTROJI DALIS.

1. Reginis.

Tautvīda, dvi Moteri, Girtuoklis.

Regīkla vēl visai tamsi, ūkanota. Tik iš priekšakio tesilieja ī ja
zalsva Sviesa.

Tautvīda, matomas gilumoj tarp krūmū, dairosi:

Ir niekur nesurast!

Tilus irgi negīvas — visas krāstas!

Bet — tsit — tšia kas ateina.

Žiūri priekin.

Moterīdvi ateina iš rūkū po dešinēs nuo žiūrėtojų, nešdamosi
rankose giesmiū arba maldū knygas su lapeliais bei žiedalais
ī skarale išvīniojusios. Už jūdvių svīruoja Girtuoklis.

1. Motera išeidama:

Ui, tu Dievuliau, ui! Tai šios dienos

jaunuomenē! Ko tik neprasimāno!

Tai parengia, kaip sākoma, Sventes.

Merginos jāunos, pasitaisiusios

kaip tikros senēs, pāmētšiojasi,

o sāko, esās tai vaidinimas.

O kā dainuoja, nebišpasakīsi!

Tiesiogiai bēga prāgaran!

2. Motera:

Gāl būt pasaulio gālas jau nebtoli!

Betgi, jaunieji nieko neatboja!

Girtuoklis besvīruodamas užkliūva už 1. Moteros ir bando
sustoti.

1. Motera:

Na, jau ir gālas!

Kur mudvi, tšia ir jis!

Pasimeldė, už mudvies klūpodams,
ir jau dabar vėl girtas!

Girtuoklis:

O tik lašeli! — Pasimeldžiau! Gerai!
Lašeli gėriau! — o rodos — dar geriau!

1. Motera:

Eik, eik, bedievi!
Tave ir glva velns pagāus.

Girtuoklis besviruodamas ikimba i 1. Moterā ir taria:

Pagāus, pagāus visus! Ir tu
jām neištrūksi! Bau nebežinai,
kai išileidai pro langeli
mane ne kartā nākti?

Jā apkabindams ima dainuoti:

Oi merguzėle, mano jaunoji!

1. Motera mėgina jį nusikratyti:

Toks pasileidėlis! Ar tu neeisi!
Nekaltajā mergele išvadžioji,
o tai senātvėje dar apžodžiooji!

Girtuoklis ja paleisdams:

Na, tai tik eik sūu, lelijele!
Keliaukita namon! Ir aš keliausiu!
O eikita dangun! — Ir aš nueisiu!
Kas buvo, tai jau buvo!
↑ kedelius vis aš ikibsiu!

Ir vėl ikimba i ja.

1. Motera:

Atstoki nuo manes! Aš su tavim
jokios nebeturiu dalies!

Girtuoklis:

Gerai, gerai, kad nebturi!

Bet kartą ir nemaž turėjai!

Ima dainuoti:

Oi, aš nekaltas avinelis!

Apleid mane, kuomet senelis!

2. Motera pradeda grūsti Girtuoklį, tardama:

Tik pasiseks dār jī nusikratīti!

Girtuoklis:

Ak eikita! Aš judvies neapleisiu!

Ir aš, mat, noriu eit dangun!

Duobkasis iškila lig strenu iš duobės:

Taip! Taip! Tik vis artin!

2. Motera susukdama:

Ar tu girdėjai? Apsaugok!

Trūkiasi atbula.

1. Motera, taip-pat išvidusi Duobkasi:

Dievuliau! Bėgkiva!

Sokdama atgal partrenkia Girtuoklį.

Abi nubėga į rūkus po dešinės.

Tautvėda ilgai žvelges į juos visus:

Į kokį tšia bedugnį bežiūriu!

Kur tik ir jau nuklidau!

Eina tolin gilumon.

2. Reginis.

Duobkasis, Girtuoklis.

Girtuoklis, visai parvirtęs, bando pasisėsti ir taria:

Paliko vieną po velniais.

Galiu dabar žinotiesi su jais.

Viens kišo vienoj kojøj,

antrasis gi antrojoj — — !
 O kur kiti, nei nežinau.
 Īlindo jau besimeldziant.
 Tai rēkē vienas viduje.
 Degtinēs saukē. Prišaukē kitus.
 Jau gāsiu padarīt su jais derības.

Atsisēdes dairos:

Tšia tiedvi, regis, mātē vienā —
 bekiūtant! — A! ten berīmās!

Rēplioja pas Duobkasī ir prislinkes maldauja:

Augštoji velniškoji vīresnībe!
 Aš varģas ir visū apleistas!
 O dār uzējo mār tamsībē!

Duobkasīs:

Girtībē tavo — velnio taisoma
 vaidintuvē, kuri visur
 tār rodo velniškus pavidalus.
 Aš ne iš jū gaujos!

Girtuoklis:

Tu ne? O ko tai šišon?
 Mes po velniais visi.
 Vienok — bene tik nori
 mēginti mano nuolankumā?

Vēl pradeda maldauti:

Augštoji velniškoji vīresnībe!

Duobkasīs jam zodi pertraukdamas:

Neduok girtībei taip niekus plepēt!
 Aš taip, kaip tu, begīvenu, padēt
 zmonēms iš tamsumos iškopti!

Girtuoklis:

Tai su velniais tu jokio dārbo —?

O kas tu tai esi?

Prie mūsū vis gerieji su velniais.

Kaip šiaip žmogus ī dangū ir feis!

Duobkasis:

Kurs su velniais ne tiek draugāus,

to jie taip veik ir nepagāus!

Taip bekalbēdamas, jis īslengvo kūla ī didumā ir stovi nesijūdindamas,

kaip kokia stovīla.

Regīkla aptemsta visai.

Girtuoklis, ī ji nežiūrēdamas, susimastes sēdi ir kalba sāu:

Tai taip! — Tai tu ne! — Bet mudviejū

viens tur būt velns! — Ar tai — aš pats?

Atsiguldams:

Ak, nelaimingi mes tai visiškai!

Va, Lietuvoj jau varģai ir velniai!

↑minga.

3. Regints.

Tautvīda, Duobkasis, (Girtuoklis).

Mazumā vēl prašvinta, bet šviesa vis zalsva.

Tautvīda, ateidamas iš dešinēs:

Ir po kiekvieno žingsnio līg tamsiaul!

Dairos:

Bet kur nuklidau? Ar ne tšia jau buves?

Priējes prie Girtuoklio:

O tšia! Ar gīvs žmogus? — Ar gāl

apsvaigusi pati tamsībē?

Ima jī judinti:

Žmogeliau, kelkis! Ko miegi?

Ant plīno lauko pavojinga!

Duobkasis:

Duok jām tik iſmiegot!

Girtībē ne kitaip iſvāromai

Tautvīda dabar tiktai iſvīdes Duobkasi:

Kas tai? — Vēl tu? — Tai aš —

Vēl dairos:

tik vis ant vietas sukinējuos?

Ar apzavētas — apkerētas? —

O tu? — Kas tu? — Ar ne žmogus?

Ar gīvs? — Ar negīvumas koks baugus? —

Iškur tu kiles, tu ſešēli!

Līg būtum tamsuma pati —

ir ſviesā — ir gīvibe — be-rī-ji!

Duobkasis:

Œešēlis aš — pasiilgimo tavo!

Tautvīda:

Tu — o — pasiilgimas mano?

Duobkasis:

Savij aš rankioju tamsumā visā,
jeib atīduotšiau āmžinajai ſviesai.

Manim iſvien sukrušami

visi, kuriuose zudoma gīvibē.

O krušama vargais ir kantšiomis.

Manes todēl saugokis!

Ir atsimink geriau save!

Œvieson tave miels spindulelis ſaukia.

Tai sek jī nesustodamas.

Aš prievarta! Dabar žinai!

Sunkus manes jau dārbas lāukia!

Išlengvo leidžiasi žemīn.

Tautvīda:

Ar kad skaudzīau pajaustīšīau,
 tu jī mīn primeni?
 Sakīk tai, kur jīs? kur jī susīrasti?
 Ak, nors īstolo jījī pamatīšīau!
 Ar tu jī paslīpei,
 stebukle, toks tamsus,
 koks jīs meilīngs, švīesus?
 Kur vīl dīngai? — Kur jīs? — Tu tik zīnai?
 Priējes prie duobes, zīuri zemīn.

Aīšīkīai ūkanose gīlūmoj sušvīnta īr pasīlieka rausva švīesa.

Mergaitē atēina, Tautvīdos nepastēbēta.

Duobkasis īs gēlmēs:

Nesek manes! Aš prievarta!
 Suzeīsī tik save!

Tautvīda:

O! kaīp tu pats savēsī trāuki,
 līg būtumeī gīvoji baimē!
 O tai vīl atstumi!
 Nors pasakīk, kur jī!
 Pasiīlgīms marīna mīrdams!

Duobkasis īs gēlmēs:

Ar negīrdī? — Neatsītrenkī!

Staīga priēs Tautvīdos veidā īškelīa vīna ranka labāī dīdžīā kaukolē,
 īr po valandēlēs vīl nuleīdžīa.

4. Rēgīnīs.

Mergaitē, Tautvīda.

Mergaitē tuom tarpu īs uzpakālio uzdēngīa rankomīs Tautvīdāī
 akīs, taīp jog tasāī neīšvīdo kaukolēs, īr jī tāria:

O dabar atmīnk!

Tautvīda labai nudziuges atsigrežia:

Kaip neatmsiu!

Kas šiaip galėtų būti,

kad jau ne tu, širdelė!

Jā apglobdamas:

Nors vėl susiradau!

Dabar tave laikysiu!

O! tu esi mergaitė!

Tokia tur būti mīlima!

Be paliovos ir pasilik tokia!

Mielai juokuoju su tavim.

Bet jau paleisti nepaleisiu.

Mergaitė:

O kaip galėčiau tai juokuoti,

kad m̄n nei laisvės nebeduodi?

Tik šia širdis gal būt linksma,

kur ji irgi tikrai laisva!

Tautvīda jā paleisdamas:

Na, lėk paukšteli,

tik nors nelėk šalin!

Mergaitė mazum̄ atsitraukia ir sustojusi labai rimtai žiūri ir klausia:

T̄u tinka taip niekiuot?

Tautvīda, norėdamas prie jos vėl artinties, bet jos ištiestos rankos atlaikomas, t̄ria:

Kaip tik ir nepatiktū,

k̄n tu m̄n užmanai!

Mergaitė susim̄stidama:

Kazln, ar aš tai užmaniau?

Buvai prispaustas ir nuliūdes!

Tai, rodos, kad guldīti reikia
antraip, ant antro šono, širdī.
Linksmums ir nuliūdīmas
tik dvi pusi to vieno daigto!

Tautvīda:

O kaip ir nenuliūsi!
Kad nēr tavēs, tai taip tamsu!
Ir visas krāštas toks negīvas,
kad ir patšiam ilg mirti prisieina!

Mergaitē:

Berods, tšia tamsumos ir negīvībēs!
Bet kān tai jau nuliūsti!

Tautvīda:

Tuomi tėvinē zūva!

Mergaitē:

Tuom zūva, tuom ir būva!

Tautvīda:

O kaip tai būtū?

Mergaitē:

Kur juoduoja didžiausioji tamsībė,
tšia ir visai artī skaistšiausioji šviesībė!

Tautvīda:

Kuomet prašvis! — Kuomet ateis tas laikas?

Mergaitē:

Kad pats šviesibe vīsi!

Tautvīda:

Bet kaip? Kān reiktū veikti?

Mergaitē:

Dariki vis, kaip rāgina širdis!

Tautvida:

Kaip rägina širdis?

Ir staiga imdamas mergaitē i glebi:

O štai, kaip rägina!

Dabar nunešiu lig pasaulio gālo!

Tšia pastatisiu sau namell,

sau parsivesiu tšia mergele,

širdingai jā tšia numMēsiu,

ir tšia tėvne tikrajā turēsiu!

Mergaitē širdingu, bet liūdnu balsu:

Ak, mīlimas, paleisk mane!

Tai ne širdis, kuri taip rägina!

Ta tavo „meilē“, ak, skaudi!

Tautvida jā paleisdamas:

Skaudi! — Ar meilē ir gal būt skaudi?

Mergaitē:

Labai skaudu, kad meilē miršt

liepsnojantšiam geismū gaisre!

Klausik, mielasis!

Tokie meilāvimo zaislai

nebtinka mudviem!

Ne tām aš leista,

ir tu to nei nepasiilgsti,

kad viens iš antrojo

jieškotuva palaimos!

Neesava viens antro!

Kiekvienas sau! Ar ne?

O vienu tik patšioj esibēje!

Tautvida susimāstīdamas:

Kaip tu tik tām sakai?

Aš visiškai nesuprantu.

Mergaitė:

Sakau, kaip aš jautsiu.
Žinau, kad prie tavęs man būti reikia,
jeib draugiškai pakeltuva akis,
o, dirbant tau tėvinėje,
prašvistu dar šventa ugnis!

Tautvīda:

Teisibe sákant, nei nebežinau,
ko dar jieškot reikėtų,
kad nebelemta man tavęs milėti!

Mergaitė:

Tau reik žinojimā igiti,
jog vis tėvlnē kuo daugiau gīva,
kad pats žmogus daugiau žmogum ėra.
Todėl pirmiau reik šitā tikslā vīti!

Ir staiga jį apglodama:

Ak, mīlimas berneli mano,
dar daug reikēs patirti ir iškesti!

Toliau atsitraukdama, lig persikeitusi, sako linksmai:

O suvok mane!

Greitai krūmuose ir rūkuose padingsta. Sušvinta, ir toliau pati re-
gikla tamsi, kaip ir mergaitei dar neatėjus.

Tik priešakį mažuma apšviesta. Ūkanos vėl apdengia visa regiklā.

Tautvīda ūmai nesusigriebdamas; toliau kaip ir ūpingas:

Koksai tik pasitfšiojims!

Ar vėl mane vilioja ū rūkus?

Tšia nieko nēr! Aš nebmiegu! —

— Bet kaip reikėtų jā suprasti!

Tai rodos, lig ta Lietuvaitė —

parėjusi man iš Augštībės,

o vēl, līg būtū ji mergaitē
 prasta, kaip visos kitos,
 ir jos širdelē plaktū
 tik paprastai mergaitiū viltīsel
 Ir kursto, rodos, ūtšia,
 giliausiājī širdies pasiilgimā!
 Ar žādin, rasi, uolūjī veikimā?

Mergaitē is gilumos, neregima, līg juokuodama:
 Teisibē, kurstau! žādinu!

Tautvīda:

A! tai tu īšia! — Palāuk,
 dār susirasiu!

Greitai šoka gilumon ir, sustojes rūkuose, tāria:
 Tai, kad kār nori greit atlikt,
 net ūkanose tenk sutrikt!

5. Reginis.

Duobkasīs, Vaikiukai, Tautvīda.

Duobkasīs, nemātomas, pradeda, Tautvīdai bekalbant, tarš-
 kinti. Vēliau īškila, rankose turēdamas pažandkaulius, ku-
 riuose dār dantīs, ir tārškina, kiek īmanīdamas.

Rūkai vidurīje prasisklaido.

Vaikiukai is visū kampū atbēga su tošelēmīs ir ima tarp krūmū
 rankioti uogas.

Duobkasīs, māzumā paliaudamas tarškinti, tāria Tautvīdai:

Ir neišmoksil! Tai žiūrēk,
 kaip vis gīliu tave
 ītrāuksiu ī sapnus,
 kad līg slogutšio slēgiamas
 norēsi bust, o nepabusi!

Tautvīda atsigrēzes, Duobkasiui betarškinant, zengia i ji zingsnī:

Tai tu kliudai — iš tikro tu —
kiekvienā mano zingsnī!

Duobkasis visai nustoja tārškinēs:

Kad rūpi tau pasiekti savo tiksli,
ko painiojies, kur valdo prievarta?

Tautvīda:

Pasiilgimā — aš seku!
Ko tu gi nori iš manes?

Duobkasis:

Pasiilgimā tu seki?
Ak vaike! karššio tu tik vāroms!
Palāuk! Dār aš tave supāntšiosiu,
jog ir suklupsi nesijaUSDams!
Kad ištiesos pavtī nori šviesā,
tai kām veji pavidalū sešēn?
Bet aš tave mokīsiu,
kol su skausmu dangun ir nesišauksi!

Tautvīda:

Tai visas šitas mano sāpnas
tik tavo monai, tu zavētojai?
O nesidzauk! Nesibijau taves!

Ateidamas visai i priēšaki:

Ir kad apšiaustumei mane
zavētojo tinklais dār daug daugiau —

Duobkasis:

Saugokis, vaike! Nesitšiki!
Ar jau taip greitai pamiršai
kietuosius kāulus Prōbotšiu?
Aš prievarta! O ta skaudi!

Sviesa tavij dār nedidi!
 Dār vos ilgējimas!
 Tasai sešēliū nepravāro!
 O dār pradējai stelgt ī juos!
 Tai mār tenki, kiek ir nesididzjuotum!
 Ir aš tave skandisiu sapnuose,
 kol nepajausi haugiai kantšiose —
 nors mirdams - nenumirdams — mane!

Ima vēl tārškint ir dingsta.

Rūkai junda, tai apkloja regīkla, tai vēl atsitrāukia.
 Išlengvo tārškinimas nutlla, tuomet tiktai tārpais girdimas, — ir
 galiausiai visai sustoja.

Tautvīda, lig pritrenktas, svaigaliuoja atbuls priekin. Sviesa
 kenšiasi, pastoja tamsiai-raudona.

6. Reginis.

Keleivis, Tautvīda, Vaikiukai.

Keleivis, tuom tarpu ateidamas iš gilumos, dār ūkanose be-
 būdamas, tārja:

O tai tie svetimieji kaip žiogai
 apspito milimā tėvīne mūsų!
 Bet aš pašviesiu jiems Aušra!
 Ir jie išnīks, kaip sniegs nuo saulės.

Ant krūmū visuose kraštuose sušvinta žiburiai visokiose spalvose,
 gesta ir vēl sušvinta, kaip žaltvīkslės, lig pabaigos.

Tautvīda atsigaudamas:

O, kaip tu ateini laiku!
 Sviesos, kažin dėl ko netekes,
 sešēliams ī tinklus krintu,
 Ir lig žavinamas esu!

Keleivis, jieškodamas kišenēse, bet nerasdamas:

Palauki, bus tuojau! — —

Ir tu svetimtautšius regėjai,
kurie po mūsų krūmus slankioja —
surinkti, kán mums ámžiai atnešé.

Is lengvo vaikiukai pradeda šalinties, vis dėlto dar ilgai rankioja.

Tautvída žvalgídamos líg sapne:

Kazín, ar aš ir kán matšiau? —
Ar mūsų niekas nerenka? —
Bet mán — Aušra pašviest norėjai!

Keleivis išnaujo bejieškodamas:

Teisíbė! Tai dabar Aušros gadínė!
Kad Lietuvá Aušros šviesoj matšis,
tikrai stebédamos išvisi,
kokia garsi, graži, gíva
jí buvo ir líg šios dienos íra.
Didvíríú jos negalima
nei suskaitít! Ir praeitj jí buvo
pirmoji šio pasáulio žemė.
O jos kalba! Ak miels žmogeli!
Labai toli jí pralenkia
turtíngumu ir savo gražumu
visas kalbas pasáulio, net padangiú!
Su ja nesusilígšs nei viena!
O jau bereikalinga pásakot,
kaip Lietuva graži ir kaip galinga!
Nenoroms já turi mílėti!

Tautvída:

Kaip tu kalbi! Ir trokšte trokštu
matíti, kán tu pásakoji!
Taip, rodos, tik sapnuoji!
Aš tematau tuo tarpu vien tik pliniá.

Krūmeliai smēkšo rūkuose.
O, vėjui putšiant, glamšt sakelės!
Berods ėra ir tšia kokia didībė!
Vienok tai tik senū laikū — kapai!

Keleivis:

Kur tšia kapai? Kur tu matai?

Tautvīda:

Nei rodīti nereikia!
Ar Lietuva visa — ne didis kãpas?

Keleivis:

Vīruži, pats ne gīvas!
Tai ir tėvīnė negīva.
Ar jos kalbos tu negirdi?

Tautvīda:

Tiktai krūmeliai šnibžda!

Keleivis:

Gerai irgi krūmeliai! Bet kokie!
Tai skindams uogas nesusibadik
rankas! Beto, kiek tšia ir slėpiniū!
Pasãulis visas mint iš jū!
Su Lietuva tikrai dãr žmonija
kaip gīvu stebuklu pasveiks visa!
Šiu, uogos kãdagū, tie gīdimui!

Tautvīda:

Taip lengvai tavo žodžiai lekia!
Nors malonėtumbei parodīti
didībe Lietuvos irgi gīvumã!

Keleivis:

O tik pasiklausīki mano žodžiū!

Ir sek mane, kur tik nueisiu!
Stai, Sviesiu į senovės glūdumus!
Eina gilumon.

Tautvīda dairo ir seka jį ilgstinėdamas.

Keleivis gilumoj rodiđamas:

Manik, kiek apmatīti galima,
tai buvo kitados tik Lietuva!
Gali dār šiandien rast visur vardū,
kurie grīnai lietuviški!
Beto, visi didieji medžiai
iš mūsų Lietuvos išaugo!
Kur žinomas koks - nors didvīris,
tasai tikrai iš mūsų kiles.
Visai neteisiai sūvinas kiti.
Pastātšius juos, kur jū vieta,
veik mūsų plīnia bus kita!
Aurē ansai! Po jojo šakomis
visi augštšiausieji pasaulio mokslai
bekrauja savo ivairius lizdus.
O klauskime, iškur jis kiles?
Reik prisizint, neaušinant burnos:
Iš mūsų plīnios, mūsų Lietuvos!
Tuojau parodšiu, kaip tšia, kur stovi,
neturi nei jokios šaknies.

Dingsta gilumoj.

Tautvīda jau toli nuėjes:

Nors aš žinotšiau ištikrōjū,
ar tšia sapnuoju, ar budžiu!

Keleivis iš gilumos, nemātomas:

O kur tu? Ar nesiklausai manes?

Didībēs Lietuvos tū kitas
 is pāmatū taip neišrodinēs!
Tautvīda taipojau dingsta gilumoj.

7. Reginis.

Girtuoklis.

Girtuoklis atsisēdes dairos:

O tai — gražiai pasimiegojau!
 Gražus tik šis pasāulio kraštas!
 Irģi tamsus gana, kad reik
 ben māžumelī — pamiegoti!
 Kazin, kām tšia susapnavau! —
 Ar ne kapai arti, kur Lietuvos
 senū laikū palaidoti didžtūnai? — —
 Ar ir ne mano tšia koks draugas? —

8. Regints.

Moteridvi, Pūslis, Girtuoklis.

1. **Motera**, rodīdama ī Girtuokli, išėjusi is deimēs:

Tai mat, kur sēdi!

Pūsiis, rankose laikīdamas krīziū ir degantšia žvake, šale jos
 eidamas:

A! tas! Pažīstu jī!
 Pakliuvo velniui ī nagus
 visokius beskaitīdamas raštus!
 Gailēki Dieve! Jū tarp mūsū
 jau šiandien visokiū īvlsta!

2. **Motera** Pūslui:

Tik nepriimk uz pikt! Tikrai žinau,
 kad tas žmogus nemok skaitīti!

1. Motera:

O tik suprask gudrība velnio!

Pūslis:

Jau tai visai ilg daug.

Jis brāngina dār kalbā Lietuvos;

o ta, pagoniška, kaip buvo,

tokia jau pasiliks ir visados.

Ir ans, matisite kaip bus,

dār gīvas prāgaran nugrius!

Prieina prie Girtuoklio.

1. Motera Girtuokliui:

Nors pasitrāuk iš kelio!

Girtuoklis:

Ir jau ant tavo žodžiol

žinoki, velniška didibė sišon!

Pūslis:

Žmogau, ar nuodēmės nesibijai?

Girtuoklis:

Nuduoda velnia garbinās,

o gārbinti nenor manes!

Pūslis:

Palikim jī! Jau jis prapuoles!

Pūslis eina, aplenkdamas Girtuoklī, gilumon.

Moteridvi taikos jo pēdoms sekti.

9. Reginfs.

Duobkasis, Pūslfs, Moteridvi, Girtuoklis, tolumoj

Dainininkai.

Duobkasis iš gelmės:

Ir aš jau laukiu!

2. Motera:

Ar girdite? Tšia lăukia.

Sustojusi traukiasi atgal.

1. Motera:

Girdėjau! — O tai iš — kapū!

Girtuoklis:

A, mano draugas!

Dainininkai toluoj dainuoja:

Lai givuojų augštai! —

Ir vėl nutila.

1. Motera:

Oi, tu Dievuliau! Kur mes dingsim?

Traukiasi taipojau atgal.

Pūslis žimiai pabūges:

Nors palūkėkita! Sustokit!

Girtuoklis:

Dār jūs pajusit, kur didfbė!

Pūslis prie Moterų priedamas:

Tšia piktos dvasios susitelkusios!

Tai galingesnio daigto reikia.

Atnešim Sventą Raštą! Ir ištolo

tai jos niktė išnėks!

1. Motera prie jo kabindamos:

Apleisti nori mudvi!

Pūslis:

Tik jau nesibijokita!

Paliksiu judviem daigtus, štai, šventus!

Tik nesitraukita iš vietos!

Duoda 1-jai Moterai krizių, 2-jai žvake ir taria:

Sugrėšiu veikiai, o tuomet matėsit,

kaip mes nueisime namon!

Nueina.

10. Reginis.

Girtuoklis, Moteridvi.

Girtuoklis, ant zemēs sēdēdamas, slenka, anām bekalbant,
pas Moteridvi ir ziūri ī ziburī. Po valandelēs surinka:

Tik ir nešviesk taip ī akis!

2. Motera:

O ko tad šišon atlendi,
kad ākis taip šviesos dār bijosi?

1. Motera:

Tai kaip tokie šventi dalikai
pravāro ir girtibe!
Prieš viskān jie galingi!

Abi pasitšiodamos kiša jam krīziū ir zvāke ī akis.

Girtuoklis besēdēdamas ant zemēs:

Tai judvi mānota, kad māt
patikti neprivālo,
kas judviem līg kokie dievaitšiai?

Ir staiga jomdviem paima krīziū ir zvāke, tardams:

Tai nors galēsiu judviem padēkot,
pašviesti ir krīziu dār pamosuot.
Ir tūls galibe šiu daigtū išvis,
kad jie paikumā judvies pravaris.

1. Motera nusigandusi:

Nors, susimildamas,
pasibijoki nuodēmēs!

2. Motera:

Gāl dār uzdegti visā pliniā!

Girtuoklis:

Tai Lietuvoj nors kartā bus šviesu!
Švaisto ziburiu.

Girdēti vēl aiškiai dainuojant.

1. Motera taikdamas bėgti:

Jau nelabasis viršū gauna!

2. Motera:

Tai dainininkais ir girtuokliais!

Bėg Salin.

Sviesa vėl pastoja tamsiai-raudona.

11. Reginis.

Dainuotojai, Keleivis, Duobkasis.

Visai arti girdėti:

Lai gėvuoj āugštai!

Atkartojama nuolatai. Dainuotojai artin ateina.

3altvikslės (žiburiai) ant krūmū izfmiai sušvinta.

Viens plonas, bet aiškus balsas iš lengvo atsikartotinai f tarpā taria:

Mūsū tėvinė Lietuva!

Dainuotojai ateina visai f priešakī iš gilumos, pro Girtuokli praeidami, rankose laikdami alaus puodelius, ir dairo. Balsai pradeda nebesutarti.

Viens iš Dainuotojų kitiems dar bedainuojant:

Tik nesutrikite! Sutarkit!

Antrasis:

Kas trinka? Tik dainuok!

Tretšiasis:

Pradės dar vaidīties!

Visi sustoja dainave, tūli geria.

Antrasis:

Ir balso nebetekom!

Apvaikštīnēja būtumēm

veik visā savo Lietuva!

Tik jūsū ta kvailībē!

Pirmasis:

Kas kvailas? Kas?

Antrasis:

O kas? — Tu pats!

Pirmasis:

Kad duosiu kumstšia!

Tretšiasis:

Taip trāukiame po Lietuvā!

O taip ir jos garbē auginama!

Pirmudu susikibusiu pešasi. Kiti ima skirti; visi veržiasi gilumon per senovės kapus.

Kits Dainuotojų, tuom tarpu išvidams galtviksles ir rodīdams ī jas:

Tai, mat, kokia šit nuostabi šviesa!

Duobkasis patšiu laiku iškīla iš duobės.

Keleivis, atbėgdamas iš gilumos, taria tā pāti akies mirksnī:

Oi, vīrai, vīrai, būkit vīrais!

Susitelkē, o tik dār kaip vaikai

nemoka nei susivalditi!

Tretšiasis ir keli kiti, aniems besipešant, vėl užtrāukia:

Lai gīvuoj āugštai!

Ir ans balsas taria ī tarpā:

Mūsū tėvīnē Lietuva!

Duobkasis, besiveržiantiems atėjus prie jo, moja ranka tardams:

Ī prāgarā!

Daugumas iš jų grimsta, kiti šoka ī rūkus, bet dainavimas nenustoja, tik labai silpnai beskāmba. Taipojau anas vienas balsas dār girdīmas.

Palengva visi atsitolina.

12. Reginīs.

Tautvīda, Pūslīs, Moteridvi, Girtuoklis.

Tautvīda, atbėgdamas iš gilumos, po dešinės, dairo:

Prapuolē iš akiū — ir jis ir — viskas!

Kaip vētra ūzē, nusiblašķē!
 O kiek ir bēgau, tik nepavijau! — —
 Bet jau ir vēl aš tšia!
 Su kokia gudribe tik tas sešēlis
 mane sukļaidziot moka? —
 Gīva tēvīnē! — Betģi kaip!

Pūslis ateina, Tautvīdai bekalbant, atskleīstu Sventu Raštu nešinas.
 Regīkla dār māzumā daugiau aptemsta

Pūslis:

Ar girdit, kaip īsniksta?
 Līģ rūkai dingsta sāulei patekant!

Girtuoklis kišdamas moterim krīģiū ir zvāķe:
 Tik imķit greit! Mān dēģa pīrštai!
 Kas Sventa, jau tik pasilieķa Sventa,
 kad rankō laikoma Sventū!
 Ziūrēķite, ar jōsū Sventos!

Moteridvi ima godģiai krīģiū ir zvāķe.

Pūslis:

Tai zēģķime be baimēs!
 Uzģes tikrai ir veik visa
 klaidinanti nelāboģo Sviesa!

Eina.

Moteridvi īs abieģū pusiū īsikabina ī ģī ir nori eiti drauge.

Girtuoklis, ant zēģes beķiūtodams, aniems pro ģī praecinant,
 staģga īķimba ī Pūslio skvermus, tardamas:

Jau nenuēisit be manes!
 Dangun varģiai kas nenorēs!

Pūslis:

Tai jau visai nustoģes proto!
 Ar nepaleisi?

2. Motera:

Kabinasi prie mūsų
nejaugi visos piktenibės!

1. Motera dūsaudama:

Oi, tu Dievuliau!

Girtuoklis ėtempdamas Pūslio skvernus:

Jums terūpi vieniems iškliūti!
Mat, aš galėčiau ir prazūtū!

Pūslis, bandėdamas pažengti, galuka pavelka Girtuoklį, tardamas:

Neaimanuokim! Žengkim!
Tikrai namon nueisime!

Sustoja neįstengdamas ir atsigrežia prieš Girtuoklį.

Tautvėda:

Ak žmonės, ar nejautsiate,
jog apžavėti jūs visi!
Toliau nebeikit, meldžiami!

1. Motera i Pūslį:

Tik tu neisileiski!

Pūslis:

Ar tu manai, aš aklas?
Jau tokius vadovus pažįstame!

Bando vėl pavilkti ir lig kampo nuvelka Girtuoklį, tūia sustoja:

Jau iš tiesų! Per silpnas Sventas Rąštas!
Tai kad lietuviškai rašitas!
Siaip jis, kaip žinoma, labai galingas!

Tautvėda:

Ar jūs nematot kampo?

Duobkasis, tuom tarpu iškiles, turi dabar baisų didumą.

Moteridvi, jį išvidusi, sušunka:

Mirtis! Smėkla!

Duobkasis modamas ranka:

Į pragarą!

Pūslis ir Moteridvi akimojuje nugrimsta, tartum ant svarstiklės antro galo užėjusios.

Rūkai labai sujunda. Suteksta akies mirksni visiškai.
Toliau regikla vėl žalsvai apšvietžiama.

Tautvėda trūkiasi atbuls priekin.

Girtuoklis nusigandes atsitiesia:

Tai — eisiu — sau — jau — viens — dangun!

Nueina ir dingsta ūkanose po dešinė.

Duobkasis kaip milžiniška stovila stovi gilumoj po kairės.

Valandele viskas tūlu.

13. Regintis.

Tautvėda, Duobkasis.

Tautvėda, visai atsitraukęs iš dešine puse, Duobkasiui:

Ar dar ir iš manes ko nori?

Ar ir mane žavinti?

Duobkasis:

Kad pats nesisaugosi!

Tautvėda pasidrasindamas:

O tik nelauk, kad nusilenktisčiau

ir aš kuomet dar prieš tave!

Matau, kad tu ši kraštą gramzdini,

kad tu nuolat jį marini!

Ir viskas, kán regiu, kán patiriu,

tik baisūs tavo monai!

Duobkasis:

O ko tai duodies apsimoniti,

kad jau pastojęs toks gudrus?

Tu vaike, pergalvi,

tu galva sienos nepramuši!
Bandik nusikrauti monū!
Tik vis spartšiau mán eisi í tinklus!
Dingsta iš lengvo.

14. Reginys.

Tautvída, vėliau Mergaitė.

Tautvída:

Neeisiu! Niekuomet neeisiu!
Gana aš jau sekiau klaidinimū!
Kaip kūdikis bėgiodamas vaikiau
apie tėvīnė, Lietuvā,
visokias mārgas svajones! — —
Vaikiau ít kokiā pleštekele, —
ar jaunā Lietuvos mergele,
manīdamas, tai āngelas! —
Dabar gīvenimā tesuprantu.
Apmonītas buvau, ir dār — esu!
Tikrai jau laikas atsigāuti!
Ko negallu sutšiuopti, to nēra!
To aš dabar laikisiuos!
Reik girdīt geidulius, kol tik nesprogsiu!
Lig soties rīti smagumīnus!
Aš kvailas vaikas!
Ji tšiojos tik iš manes!
Nei vardo neįinojau.
Perlėtas jai! Tai kas jai vīras toks!

Mergaitė iš gilumos labai skausmingai:

Ak, Tautvíd! Tautvíd!

Tautvīda:

Kas tai? — Ar neatsiliepē
 lig gīvas skausmas! — —
 Ak! Tik nesuprantu gīvībēs!
 Tšia stoviu lig sāu vienas!
 Ir viskas tili kaip kapai! —
 Staigu tad baisā vēl girdžiu,
 lig bôtū mano meilēs meilē
 tikroji mano siela,
 kuri manļ, mān klistant,
 raudoti praded kruvinai!
 Ak, duok dār praregēti!
 Atverk iš naujo mān akis,
 jei tu manes dār susimilsti!

Tautvīda, rankas skausme suimdamas, nulenkia nusimines galvā.

Valandele viskas tīlu. Po to giliai regtkloj sušvinta melsvaj,
 skleidziasi rūkai ir

Mergaitē aiškiai mātoma. Stovi augštai vidurļ tarp didziū me-
 dziū, nuliūdime uzdengdama akis kaire ranka, dešine ištiesia
 zīburi, laikidama jļ priēš Tautvīda.

Tautvīda galvā pakeldamas ir išvīsdamas mergeite:

Tu? — Iš tiesos! — Tai tu!
 Pro skausma prasidzaugdams atmenu!
 Iš tikro tu!
 Ir grīsta vēl širdin mān lūkestis!
 Ir atsigāuna vēl gīvībē!
 Tai grīsk ir tu! —
 Ir duok atgīti tām,
 ko taip aš pasiilgstu!

Mergaitē liūdnai ant krūtīnēs sudēdama ī križiu rankas:

Aš — grīsti — neb galiu!

Patsai mane atstūmei!

Nesitiki, kad aš skaisti, āugsta!

O tik īš seno aš vardu — Alva!*)

Jos pavidalas apsīniaukia ir dingsta. Ūkanos vēl apkloja regīkla.
Melsvoji šviesa nīksta. Regīkla apšamsi pasīlieka.

Tautvīda tuo tarpu:

Ak būki, mīlima! Ak pasilik!

Nestumk manes ī prāgarā

nebeapveikiamo nusiminimo! —

Nebeatsīliepi!

Ir tu — ir tu — toli,

kaip jau seniai paties gīvībē!

O! kas galētū mīn patarti,

kaip jā atgaut īš naujo!

Ak, taip aš sektīšiau, taip klausītīšiau!

Jau visa siela atsidējes!

Be jos — līg be širdies!

Jos vietoj vien telieka skausmas!

Kān veikti tik turētīšiau?

O kaip? kad nebeusidētīšiau!

Mergaitē, nemātoma, īš gilumos:

Tu nori veikti,

kur vietas tīu nēra!

Ir nori gelbēti,

kur tām neduota tīu jīegos!

Ir taip tik susīpainioji

tamsuoliū ir karštuoliū sapnuosē!

*) Senas vardas, kurs reiškia baltoji, skaistioji.

Tautvīda:

Bet kaip išvengti tū sapnū?

Mergaitė:

Ramiau ir atsidėjes žvelgk i viską,
taip i tamsumą, kaip ir i paikumą.

Tautvīda:

Akl taip kratu mân tik jau viskas!

Mergaitė:

Jei tu nežvelgsi atsidėjes,
tikrai gyvenimo tu nesurasi,
o ir jame sãu vietos nesurasi.
Labai margai pasãaulis mirga.
Irgi, kas augsta, dãr apvertsiama.
Taip, mat, šventais šventiãės mokslais
padidinams tiktai žmoniũ aklumas,
irgi vergais pavertsiami varguoliai.
O jie tai, visiškai apjãke,
kitiems kinkiti ãrklan duodasi.

Tautvīda aitrai:

Tai aš aiškiau jiems mokslã skelbsiu!
Tat būs tãviniẽj tikras mano dãrbas!

Mergaitė:

Bandik, jei nori, ir moklki juos!
Matysi veik, kaip tãu dẽkos.
Gyvenimas kitũ neširdingumas
o skausmas — jiems tikri mokltojai.

Tautvīda:

Bet kãn tad aš darit turẽtsiau?
Tik gelbẽt reik — save ir Lietuvã!

Mergaitė:

O pasiduoki tikrajai givibeil
 Ir pasišveski tikrajai šviesibeil
 Milėki ją ir gārbink ją!
 Taip gelbėsi save ir Lietuvā!

Tautvīda:

Ėet kur išvīdus! Kaip tik ir pažinus!
 Tas apžavėtojas — tikrai galingas!
 Ir nieko nematau, kaip jo monus!
 Ak rodik tu mān keliā!
 Tu spinduleli mano malonus!

Luktelėjes:

Jau nebatsiliepia! —
 Ir taip taves nebetenku,
 kaip ir sapnū neberegiu!
 Tik pasilieka mān didi niekibė, —
 kurios aš tušėšias branduolis! — —
 Oi, kad surastėšiau sāu esibe!

15. Reginis.

Kaulius, Tautvīda.

Atsiranda gelsvai-galsva šviesa, bet tik iš lengvo.

Kaulius, atėidamas iš rūkū, dairėdamas:

Kas tšia tik taip vaitoja?

Išėjes ir išvīdes Tautvīdā:

O jāunas, gīvas!

Vīruk, tu mān lig atsiūstas!

Tautvīda nesitikėdamas žiūri į atėivį ir išlėto kalba:

Ar tik ne naujas tu šėšėlis koks
 tū ūkanū mān pagamintas?

Kām dār save minēti?

Tik leiskite mām dingt —
nusiminimo tamsoje!

Kaulius nusistebēdams:

Gāļ bût istikro, kad tu ne savij!

Bet aš, aš gīvas kūnu ir krauju!

Ne tik šešēlis koks!

O dirbti atējau tēvīnēn!

Ir mām padēti — aš kvietšiu dabar
visus Lietuvius — īpatšiai tave!

Tautvīda:

Tēvīnēje tu nori dirbti?

Ak, kiek jau aš patīres,

nēra šia kām, ir ne kodēl

šmogus galētū ar turētū veikti.

Tēvīnē — tai tik didis šo nas!

Kaulius:

A, tokio, štai, taves

beesama šmogaus!

Laikeis vis prie svajotojū!

Todēl pasilikai sapnuotoju!

Aš jau šmogus kitokios rūšies!

Tik kām nutvert galiu, ī tām tikiu!

Tai pāmatas gīvenimo!

Ir pāmatas visos gīvībēs!

O tām aš noriu pastatīti

tēvīnēj, mūsū Lietuvoj, paminklā!

Tautvīda nustebes:

Gīvībēs pāmatui paminklā?

O parinktas aš — gelbėti tave?
Taip — ar jau pilditi — jos žodi?
Bet, — sišon, — kur givibės nei matit?
Tai sišon jai — paminklą?

Kaulius:

Žmogeliau, žvelgk ramiau!
Givibė stebuklingas daigtas.
Kur vienas nieko nebemato,
kitām šia jau gausi pilnibė!
Ligšol tu jos bene jieškojai
tik sapnuose. Todėl jos nematei!
Dabar reik žvilgį kreipti į tikrenbę!
O jei šmoktumėm ją pamatiti,
reik sišon jai paminklą pastatiti.
Į jį atidą kreipsim nuolatai.
Jis bus mums branduolīs gyvenimo.
Matysi, kaip mes susiprasim,
kaip Lietuvoj givibe susirasim.
Turėsime tuomet vienibės,
ir pasidzgausim tvirtibe.
Veik ūkiški žmoniū padėjimai
bus geresni, o taip irgi dora.
Ūmai pakils tad mūsų Lietuva.
Tik eikš! pagelbėk šitām mano!

Tautvida abejodamas ir dairidamos:

Prikalbinėt gerai tu moki!

Kaulius:

Drāsos, daugiau drāsos, viruzji!
Tuomet ir sekas, kån nusitveri!

Tik eikiva! Tuojau matīsi,

kaip dār ateis tūli kiti!

Abu eina ī rūkus, kurie vidurij prasiskleidzja.

Duobkasis īskāla uz jūdviejū, uzmoves kaukole ant zibantšio kardo.

Kaulius gilumon saukdamas:

Sišon, vīrai, sišon!

Abu dingsta rūkuor

16. Reginis.

Duobkasis.

Sviesa persikeitšia ī tanisiai-zalsvaja.

Duobkasis:

Ir vis giliau bredī! Gerai!

Nors veik pajusi skaudzjai,

kur susirasti reik gīvībēs pāmatā! —

īš kur parein dora,

pareina ir palaima,

pareina geros sanlīgos zmoniū,

pareina medega ir spēka!

Kad būtū īšgesinama,

kas gīva jūsū širdīje.

o kas atplūsta īš gīvībēs pāmato,

tikrai visa gīvībē galā gautū!

Ak! bredat ī skausmus, ī āšaras!

Kad nematītū āmziū nuoseklumo, —

Visuomis verktū, sekant jums aklumā!

Bet aš varisiu jus kantšiu kardu

tikros givibės veikt vardu!

Suvesiu su šviesībės gėniju.

Leidziasi išlengvo žemėn. Šviesa virsta raudona.

17. Reginis.

Kaulius, Tautvėda, keli Virukai.

Kaulius dar nematomas:

Tik kibkime tvirtai!

Stai — ir pasiseka!

Visi jie atstumia didžia tamsiai-pilkā akmenine pyramėdā i regėklos vidurė, kur senovės kāpas prasideda ir rūkai ligiai žeme sieka. Ant pyramėdos raudonomis, lig liepsnos vingiuotomis raidėmis parašėta: Spėka ir Medega.

Visi sustoje žiūri i pyramėdā.

Kaulius:

Tai Lietuvos kultūros bus pradžia!

Todėlei šito dārbo pašventimui
skaitėkime jo antrašā vienbalsiai!

Visi skaito:

Spėka ir medega.

Toliau ilgai tili ir su pagārba žiūri i pyramėdā.

Tautvėda, valandele žiūrėjes, pradeda ātbuls priekin trāukti

Kaulius prataria galiausiai:

Dabar tai eikime i savo darbā!

Ir šian atkreipkim nuolatai akis!

Gėvenimā tuomet tikrai suprasim!

Kiekvienām dārbei ir jėgū surasim!

Visi trāukiasi ī 9alis, atsikartotinai, zingsnī paženge, sustodami ir su
didžia pagarba ī paminklā pažvelgdami, kol nedingsta rūkuose.

Regīklos šviesa nīksta. Randasi pilka prietema.

3altvikslės dingsta.

18. Reginis.

Tautvīda, vėliau Duobkasīs.

Tautvīda su āgantšiu neramumu aniems bepaeinant:

Ir vėlei dingst visi! —

Ir vėl tai aš tik sapnavau!

Ir, kūr dariau, sapne veikiau!

Eina artin ir pyramidā aptšiuopinėdamas:

Sutšiuopiamas — tatšau!

Bet koks jis 9altas — ir negīvas!

Ar tik — aš baugiai neapsigavau!

Givībės pāmatui paminklā,

mān rodēs, aš statīt gelbās —

o paminklu jis mirtšiai tāpo!

Patsai tėvīnėje veikiau,

līg ji iš tikro būtū kāpas!

Patsai žavintoju tapau!

Iš tikro — aš dabar budžiu,

bet apkerėtas dirbu ir veikiu!

Patsai tėvine gramzdinu!

Mirtis ir tamsuma —

mane ir jā kartu jau rija!

Koks tšia baugus likimas! — —

A! suprantu! Tu, tu 9e9eli,
jau vėl suklaidinai mane,
iš rūkų tuos pavidalus gamindams!
Ir aš tarnauju jiems! O tu 9aipais!
Kān padarei gi iš manes!
Kaip tik išplėsei viskān iš širdies! —
Ak, māt atėjus šišon, atsivėrė
āugsti spindā pasāulio vartai!
O kaip drūtai dabar jie prisivėrė!
Išnīko viskas māt — kaip žiedo kvāpas!
Ir kām Tu, Amžinasis, dār mane
sutvėrei, kad tik vis giliau stumi
ī āmžināji apleidimā!
Patsai aš atsigultšiau
ī āmžinā niekībe!
Bet kaip ji tik prieinama!
A! ūkanos, ar jūs negālite
manes prariti!
Kapai, ar jūs negālit atsiverti!
Givībė, āmžina mirtis,
ak, viskas āmžinas tuštumas!
Ir šis 9alis — šis zemė negīva!
Tėvinė — negīvībė — āmžina!

Sugriūva prie senovės kapū. Dār jām bekalbant šviesa greitai
keitšiasi visokiomis liūdnomis spalvomis: tai 9alsva, tai pilkai-
sidabrine, tai tamsiai - raudona.

Duobkasis, Tautvīdai bekalbant, iškila ir anam pargriūvant
ziūri lig su pasigailėjimu į jį. Toliau taria:

Taip zudė skausmas, parbloškė!
Givibe vis dėlto dar išnešei!
Pasiilsėk! Miegoki saldžiai!
Miegu tėvinė tau užkloja skausmą.
O kad pabusi, dįgs bene iš jo
Sirdings, gīvasis išminties veikimas!

Kila visiškai į diduma ir taria dār Sirdingiau, šviesai pasiliekant
gelsvai-raudonai:

Praauš tuomet pavasaris tėvinei!
Ir vėl sugrįš pavidalas šviesybės!
Bus atliktas tai mano darbas!
Pakils tuomet balsai galingi!
Dzaugsmai, rikāvimai tik skris dangun!
Ir būsiu jaunas tad su tėvine!
O tai! Kokia diena tuomet Visuomiui!

U z d a n g a.

TRETŠIOJI DALIS.

1. Reginys.

Verstis, (Tautvīda).

Regīkla tamsiai-raudonai, betgi tik iš priesakio teapšviesta.

Tautvīda tebegui plinioj lig negivas.

Verstis, apsikraustes visokiomis prekėmis, puošalais: popieriniais žiedais, povū plunksnomis, margū žoliū pluokštis, kaip koks pirklis keliaujās buts nuo buto, išeina iš ūkanū po dešinēs ir sustojes dairosi:

Ištikro, kaip seniai sakīdavau,
ta Lietuva — tik didis kāpas.
Tili — tili ji — ir tamsi.
Pravārē išgāstis tuomet mane.
Nesizinodamas aš pajutau,
kad gālas jai priējes buvo.
Tai jau bīrēkit, āšaros!
Galiu dabar tikrai gailēties jos, —
kad šiaip ir nieko neverta ji buvo, —
ir puošti jā tuomi, kān parnešiau.
Kapus papuošti reik. Tai dora.
Matis kiti, ir su pagīrimu,
gāl pasakīs: Tai mat, kai skaudžiai
nusimina Lietuvis paskutinis
dēl apgailētinos tėvinēs savo!

Ateina daugiau i priesakī ir, išvīdes Tautvīda, su nusistebėjimu taria:

O tik dār vienas šia!

Uzgāuna ji koja:

Ir dār, kaip rodos, nesupuves!

Bet jau visai lig daug!

Apkasti ji turiu, tai pareiga,

o kad jis dar net gīvas būtū!
 Tas duobkasis — manį — prisikelia
 su neapsakomu džiaugsmu!
 Oi, tai tik bus pasimėgimas:
 apkast — Lietuvī — paskutinī!
 Likime, dėkui tūkstant kart už tai!
 Tuomi mane begalo augštini!
 Dabar tik spāto — spāto mán bereikia!
 Aprausiu jį kaupu didžiu ir augštu.
 Ir krįžiū jām dar grāžū pastafisiu.
 O tad krauju ant krlžiaus užrašisiu.
 Reikės — ar ne? — paskerst paršeli kokli!
 Sakisiu, mano tai, paties, tas kraujas.
 Bet dāzals tai ne vis tas pats,
 ar mano ar paršelio būtū!
 Bet spāto, oi, tik spāto!
 Gál dar tuom tarpu prisikelti! —
 Greitai bėga atgal dešinėn.

2. Reginis.

Tautvīda.

Tautvīda po valandelės atsikelia iš gilaus miego, lig atsimindams žvalgos labai išlengvo, toliau žengia priekin lig stuobrio. Stovi, pasirėmęs ant jo kaire ranka, ir žiūri į plėnią. Toliau, atsikreipdamas palengva į priešakį, taria:

O tik ta plėniā aš palikt turiu,
 kad ir taip neapsakomai — skaudu!

Susmunka prie stuobrio, apsidengdamas veida antra ranka. Po valandelės keliasi, ir žingsnis po žingsnio žengia per stuobrio šaknis žemin takelin, atsikartotinai grėždamas plėnion.

3. Reginis.

Moterelē, Tautvīda.

Moterelē, sulinkusi ir ant lazdeles pasiremdama, ataina i9 kai-
rēs priesakiniu takeliu Tautvīdos pasitiktū. Galva jos aprišta
muturu. Ant kaktos zvilgi pašveitalas. Jau ištolo, keldama
lazdele, tārta Tautvīdai!

Tu tik neesi i9 tēvīnēs?
Jauti patsai, kaip tai skaudu!
Todēl ir aš, matai, grīstu.

Tautvīda, sustodamas, ziūri i jā ir atsiliepia:

Grīsti, pasenusi, nuvargusi,
jeib zemei atiduotumei jos dāli.

Moterelē:

Tāu rodos i9veizējims — tai esibē.
Tebūn! Kurs daug skausmūn i9kentes,
tasai, gali sakīti, ir pasenes.
Nors jis, apstīai patīres, žino.
Vienok, tēvīnēj atsigāut gali.
Tuomet — kad atsigāves — jāuns esi.

Tautvīda:

Ak! nors mān leista būt pamiršti,
kad žmogui reik turēt tēvīnē!

Moterelē:

Oi, tu berneli mano!
Ar tu taip i šešēlius regiūri?
Esibēs tai tikrai i9visti negali.
Bet atsisēskiva šale stuobrelio!

Taisos atsisēsti.

Tautvīda dar stovi valandele. Vēliau ir atsisēda ant plnios
pākraštisio.

Moterelė tolin kalbėdama:

Taip jau pailsusi — nuvargusi!

Luktelėjusi:

Turėjau kitados bernėli.

Buvau jo taip labai pamilusi!

Ir jis mane taipjau — gana milėjo,
kaip sakė ir patsai tikėjo.

Vienok, dār meilės nepažino.

Tik vis geidavo ir norėjo,

kad visados tokia jam būtųšiau,

kaip jis širdij vaizdeli susitvėres. —

Ir jis milėjo tūn vaizdeli,

manėdams milis tik mane.

O meilė mili — ar tau žinoma? —

vislab vis taip, kaip kas ėra! — —

Nebeatsimena dabar manes.

Ir jau vargiai mane pažintū,

kadir sėdėtšiau šale jo

taip, kaip šale tavės dabar, štai, sėdžiu. —

Tautvėda:

O mili jė bene dār šiandien?

Moterelė:

Nors klaustū, jau vargiai beatsilieptšiau. —

O tu? Ar tavo skausmas ne tas pats,

kaip kart skaudėjus bus berneliui mano?

Tautvėda:

Dabar — lig nieko jau nebežinau!

Taip tūl manj tuštumas.

Seniau, taritum, pasirodė kartā,

kad atsivers gėvėbės vartai:

Prašvitus buvo iš Augštubės.
Bet vėl išniko kaip žiedelio kvapas.
Dār kaip iš tolo — tolo
mān moja mielas — moja sāpnas!
Tai buvo tšia, kur atvadines buvo
mane skaudus ilgėjimas. —
Bet eiti jau dabar turiu.
Nuolat aš šison mirštu.
Ir vis numirti — negaliu!
Atsistoja.

Moterelė:

Akl tik neik taip greit šalin, berneli!
Kad kartā susitink du keleiviu,
grazu, kad viens nusitiki antru!
Kodėl savij tu augini mirimā?

Tautvida:

Kodėl? — Ar aš jį auginu?

Moterelė:

Isistebeilijant i viskān, kas negiva,
uzgesta ir didi gyvenimo šviesa.
Jieškot, išvisti ir augint jā reikia —
visur, širdij pirmiau, toliau tėvīnėj.
Bet pasisekti gāl tik tām, kurs veikia.

Tautvida:

Kad nors pilnai suprastšiau,
kas ta šviesa,
kuri širdij sušvisti tur pirma,
o tai sušvisti ir tėvīnėj!

Moterelė:

Įra širdij toksai pasiilgimas.

Sirdingai jis irgi tiliai vilioja,
Ji sekant zinoma pastoja,
jog jis patsai tėvīnės pašaukimas.

Tautvīda susimāstes:

Berods — jī pažīnau — kiek atmenu.
Bet jis tiktai mane klaidino,
kol nenudingo ir visai nutilo.
Taip āmžiaus jau dalis praėjo,
o kān zadėjo, tik neištesėjo.
Matšiau — irgi pasigailėjau
nuvargusios tėvīnės,
bet kaip jā gelbēt reiktū,
to aš suprasti niekaip negalėjau.

Moterelė:

Ar tū nei omėnin nēra atėje
praskaidrinti tirštāsias ūkanas,
tamsumā juodā išblaškīti?

Tautvīda:

Gāl būt, kad lig srovelė
tos mintīs plaukė mān per širdī.
Bet jos tiliai tik kaip vilnelės plauškė,
kad jas vos kartais tepabojau.
Vis rodės, jau be paliovos,
kad niekur vietos mān nebēr tikros.

Moterelė:

Tikroji šia žmogaus vieta,
kur jis su širdimi kartu ėra.
O kad jis nejautšia, kur jo širdis,
tai savo sielos tur atvert akis.

Tautvīda:

Kaip tu tik ir kalbi, senute!
 Tai rodos, ligu vēl atmintšiau
 seniai pragaišusią palaimā,
 kā mām spindējo valandelēmīs.
 Bet jau nebliko ir nei atminties,
 ir, tartum, nebturētšiau nei širdies!

Motereļē taipojau atsikeidama:

Gāl dār ir tāu pareiti kitos dienos!
 Tuomet sukils veikimo noras.
 Ligšol dār neējai tikru keliu.
 Tēvine sāu tik susirast norējai,
 ir, kad ji tāu patikus būtū,
 šia dirbt su pasimēgimu.
 Bet nepamirški niekados:
 Šmogus tēvinēn tenuein per širdī.
 Tik viduje, kur paslēpta
 tikra dirva tēvinēs,
 šia gāl tiktai gīvibē prisikelti,
 šia reik suzādint ugnī šventājā!
 Tu nori gāuti sāu tēvine,
 bet reikia jā savij sutverti!
 — Tām tu galings. —
 Toliau daliki jā kitiems,
 kurie silpni! — Ar supranti?

Tautvīda:

Llg ir sušvistū. —
 Tik mām pergreit uzgesta.

Motereļē:

Jau senas — nebžinai.

kokie žodeliai tink jauniems!

Kiekvienas kūdikis tėvinės

īra sū īpatiška žvākė.

Nudiags tamsumas, dings ir ūkanos,

kaip veik prašvis jū kiekviena.

Ar tik sušvintant jū nepamatīsi!

Tautvīda:

Matšiau jau, regis, tūnkiai. Bet sušvito

mān vis tik kaip ugnis gesinama!

Moterelė:

Tai dār ilgiau žiūrėk,

ir pats savij sutverk:

Žmogaus didībe

ir dorā bei grožībe;

apreikški tai tėvīnėje,

ir ji jau tiek šviesībėje!

— Bet mān jau laikas eiti.

Dār tolīms mano kelias.

Tikroji meilė viskān mīli taip,

kaip kas jai apsireiškia ir īra.

Taip mīlint, žmogui užteka

skaidrioji meilės sūulė.

O ta galingai pradeda

irgi tame spindėti,

kān tu širdingai mīli.

Taip atsieitū veikiai

su tėvīne, su mūsū Lietuva.

Pakeldama lazdele āugštīn:

Kad vėl kartunt

tāu bus pasāulis margas,

tai žvelgk āugštīn.

Ten zvaigzdēs, sākoma, be skaitļiaus.
 O jos betraukia tolīmais takais
 graziu laigāvimu per āmzius.
 Zmogaus akis nemāto,
 bet iŕmintis nors kiek supranta.
 O tas, kurs klausos — klausos nuoŕirdzjai,
 iŕgirsta āmzinā padangiū giesme,
 kurios zmogus negāl nei apsakīti,
 kurios nesusiardo aidija!
 Ir zmonēs savo klīdinējīmais
 negāl jā trikint niekados;
 tik visu kuo, kān dāro,
 paāugŕtint jā ir jā pagārbint.
 Grauzis aldas balsi visados.

Tautvīda:

Stebiuos, kaip tu tai ir sakai!
 Kaipgi tik vislab ir zinai
 bebūdamā prasta senutē!

Moterelē:

Ak, slēpinius visus tasai veik zino,
 kurī skausmai gīvieji pamokino!
 O apmāstīk, ar tik
 negriŕtumei tēvīnēn,
 ir, kad manes nebematīsi,
 ar su ilgējīmu neatsimīsi!

Eina gilumon.

Suŕvinta aiŕkiau, ir po to regīkla valandele beveik visai esti tamsi.

Tautvīda ilgai tīlomis zvelgia, kur jī dingo, ir tārīa:

Tu nueini!

O su tavim

nueina mân tēvinē —
 kaip kart — kažin su kuom —
 ji mân gīva pastojus buvo. — — —
 Betgi — apvaikštiojau tiktai
 sapnū pakrašteliu,
 seniai jau laikas mân
 susijieškoti tikresnius!

Kreipiasi eiti šalin nuo plinios.

Balsas iš gilumos:

Milimas!

Tautvīda, staiga dėdamas ranką ant širdies:

Kaip skaudžiai tik širdis sujudo!
 Ir sens pasiilgimas vėl pabudo!
 Sugrižo dingusieji mân jausmai,
 ir tvenkiasi širdij gīvi skausmai!
 Išeit iš šia tikrai skaudžiau,
 nei nikt ir niktis vis daugiau.
 Kad nors žinotčiau kân pradēt! —
 Bet nieko negaliu nei pastebēt.

4. Reginis.

Verstis, Tautvīda.

Regįkla išlengvo vėl tamsiai-raudonai apsišvietšia.

Verstis, ateidamas su savo prekėmis ir spatu, sustoja gilumoj:

Ištikro — prisikėles! Kaip dabar
 tik vėl jį apmarinsiu?
 Na, reiks bandīt! — Kaimin!

Tautvīda, palengva atsigreždamas, žiūri. Toliau klausia:

Ar tavo aš kaimėnas? Nežinau!

Verstis, artin ateidamas, spāta palikes prie krūmelio, tārta:

Ištikro! Aš neklīdau!

Tu māt pagelbēsi!

Tautvīda:

Aš gelbēti? — Kas tavo dārbas?

Verstis:

Nesistebēkil!

Parsinešiau, kān tik sugriebiau,

keliadamas po zmones.

Išpuoši, rodos, reikia

kapus, kur ilsis mūsū Botšiai!

Tautvīda:

Ar tu netverdavais kuomet

už kito ir svarbesnio dārbo?

Verstis:

Tegul! Kas buvo — buvo!

Dabar, kaip rodos, šis māt pareiga!

Šmogus tik negali iškopti

iš vaikiško paikumo!

Tas krāštas, kur jisai užgimes,

kaip dumblas limpa jām prie kojū!

Tautvīda nustebes žiūri ī Verstī.

Verstis tolin ka'bedamas:

Tai eikš! Atliksiva tāt draugiškai.

Toliau galēsiva ir tvėrties už —

pelningo dārbo. Jis manes belāukia

prie Vokietšiu, prie Lenkū, Rusū.

Pašauksiu ir tave po laiko.

Garbēs igīsiva irgi naudos!

Prie svetimū iš mudviejū

didvīriai ir gerādariai pastos.

Tik imk, darfk, kân aš liepiaul

Tautvīda sujudes:

Tu prabilai tikru būdu!

Manij pravērei zaizdā.

Ir plūsta iš širdies skausmai.

O po skausmais,

lig aprausta po pelenais,

sušvint karšta ugnis:

āugštām veikumui prievarta,

kurios širdij īra šaknis — —

Verstis šipsodamos jām pertrāukia godi:

Nesuprantu taves.

Vienok — lig daug.

Tiktai paklusk manes!

Tautvīda:

Ar tu tiki, kad puošiu kāpinius?

Verstis:

Tik susiprask!

Tas dārbas tik paikušiu dēlei!

Tautvīda jausmingai:

Tēvīnē! Oi, kokie jau jos vaikai!

Aš tai — tikrai prie jos pasilieku,

ir puošiu jā — širdies krauju,

ne tais niekušiais!

Atsiveria širdis, tēvīne,

Tāu atiduoti visiškai

gīvībe tāt, kuriā Tu jai davei!

Nebe kapai — zali laukai —

vaisingi, kur tik zvelgsi —

5. Reginfs.

Ainokas, Verstis, Tautvīda.

Ainokas išeidamas i9 po dešines:

Kaip? Kaip? Kur t9ia laukai derlingi?

Verstis:

Pasi9aukiau j9 i pag9alb9 s9u
i9puo9ti 9iuos kapus,
kaip pridera 9mon9ems,
kurie i9 9ito kr99sto kile,
bet jis tai kalb, l9g b9t sumi9es.

Ainokas apsi9val9damas:

Kapai? — Teis9b9! Bet klaus9kit9s!
I9 j9 pasipeln9ti galima.
I9r9auti reik tuos kr9mus
ir kit9 veisl9 t9ia lveisti.
U9 toki d9rb9 mums svetimtaut9iai
u9moka pilnomis rie9kut9mis.

Verstis:

Tai a9 kalbu t9-pat.
I9 garbe j9 kviet9iau,
o tu dabar i9 peln9.
Mane jis seks!

Tautvīda:

Klaus9kit nors 9odeli!

Ainokas j9m 9odi pertraukdamas:

Nemisi vien tu9t9ia garbe!

Tautvīda:

A9 nebe vaikas!

Verstis:

9inau, esi garbingu v9ru!

Tautvīda smarkiai:

Negāl manes viloti
 nei pelnas, nei garbē!
 Nenoriu daugint tū Lietuviū skaitšiaus,
 kuriems garbēs dalikas
 tarnāut svetimtautšiams,
 o tik ne broliams, ne tēvīnei.
 Jūs pasitaise esate išrāuti;
 bet āugt patiems irgi auginti,
 to nesuprantate.
 Ar nesijautšiate, kaip velkat jungā?
 Kaip svetimūjū esate vergais?
 Aš savo dvāsios ikinkīt neleisiul
 Aš laisvas būti noriu šišon —
 tšia ant šventosios Botšion žemēs!

Is gelmēs jam bekalbant skamba lētus balseliai.

Verstis:

Nors liaukis šūkaves!
 Jau eisiu, eisiu.
 Kurs proto nehetekes,
 tām neipils.

Eina kelis žingsnius gilumon ir sustoja atsigreždamas.

Tautvīda:

O kur tu jo ir gāutum!

Ainokas i Tautvīda:

Pazīstamas pasididžiāvimas
 jau ir be šitū tavo žodžiū!
 Tupėki savo plinioje,
 kol nesupūsi!
 O kad užeis kaitra,
 gāl, tai tuomet sudžiūsi!

Taisosi eiti su Verstšiu.

6. Reginīs.

Kiūtra, Ainokas, Verstis, Tautvīda, Duobkasis.

Kiūtra iš gilumos po dešinēs atbēgdamas:

O tik sustokite, sustokit!

Pasikalbējote smagiai.

Oi, buvo tai māt dzaugsmas!

Tiktai kad nesusipešēt — —

Ainokas atsigreždams ir atbuls eidamas:

Netinka pešties su plikiu! —

Verstis taipojau atsigreždams:

O kāt kalbēsi su kvailiu?

Duobkasis iškļa, jiemdviem bekalbant, uz jūdviējū nugaros.

Verstis toln kalbēdamas:

Per gīvājī pasāuli

aš vaikšiojau —

Duobkasis slaptšiai ir gramzdžiai:

Ī prāgarā!

Verstis ir Ainokas akimojuje atbulu dingsta kapuose,

jūjū leidžiasi ir Duobkasis.

7. Reginīs.

Kiūtra, Tautvīda.

Tautvīda, aniems beeinant ir dingstant, Kiūtrai:

Iš Lietuvos gīvibē duota,

dēl Lietuvos tur būti ir naudota.

Kiūtra:

Taip! Taip gerai!

Girdējau ir kāt jau pirmiau sakei!

Tu supranti tėvinēs reikalus!

Visi mes turim dirbt,

visi tautos, tėvinės ląbui!
Karštai kalbėjai.
Draugijai mūsų tu tinki!
Eikš, mūsų darbe dalįvauk!
Taip ąugs mums draugija,
o tuom ir tarpš tėvėnė!

Tautvėda:

Tu taip kvieti širdingai,
kad jau ir eitšiau —

Kiūtra:

Nėra, kodėl užtrukt reikėtū!

Tautvėda:

Pirmiau turi pažinti dąrbą,
kad nori veikti pasekmingai!

Kiūtra:

Tik eikš! Nelaikas daug apmąstinėti!
Bi-koks veikims dabar nėra naudingas!

Tautvėda:

Veikimas būti tur visoks,
jei tik širdis ir jausmas bus vienoks.
Skąmba aiškiau iš gelmės.

Kiūtra:

Kas vis jausmū dār pasikląus,
tas abejoti nesiliaus,
ir dirbti ne taip veik pagąus.

Tautvėda:

Tik tas veikims tėvinei tederės,
kurs plūsti iš vidaus pradės!
Vėl suskąmba
ir toliau nuolatai girdimas tylus skambėjimas.

Kiūtra:

A, suprantu!

Tu nori būt, kaip vamzdis koks,
kuriuom gaidas tik bešvilp gėnėjus.

Labai gerai! Vienok tuom tarpu Lietuvai
tokiū dār visiškai nereikia,
o gėnėjus ir ne kuom-noris veikia.

Tautvīda:

Ak, gėnėjus tikrai kiekvienu veikia,
kurs dirba nuoširdžiai ir atsidėjes,
kurs vis irgi visur apreiškia,
jog svetnaudibe pergalėjes.

Kiūtra:

Žmogau, nors tik pabusk!

Per daug jau Lietuvoj
sapnuotojų prīvisol!

Mums puolas veikt ir vis tik veikt!

Iš vien tikt dirbt ir dirbt!

Žmonėms reik duonos, reik ir laisvės!

Svajonėmis nei vieno nepasotīsi.

Aiškiai suskamba iš gėmės ir toliau skambėjimas lieka aiškesnis.

Tautvīda:

O visiškai tame sutinkava!

Iš tavo žodžių sprągsi kibirkštis!

Ir manje liepsna sušvito!

Kiūtra:

Na, nors galiausiai žodis!

Tautvīda:

Tai eikiva tarnaut tėvinei!

Kiūtra:

Stai, mano tū ranka!
Draugijai mūsū būk draugu!
Ir zengkiva artin prisiekt Sventai,
kaip tai draugijos liep istātīmai,
prie šio paminklo, kurs —

Tautvīda staiga:

Prie to — paminklo?
Ar nematai, kad tai kapū paminklas?

Kiūtra:

Kur tšia kapai? Gi spēka, medega,
tai pāmatas gīvenimo! —
Be to nuo mūsū pats atsiskiri!

Tautvīda:

O tik netarki taip kietai!
Aš tokiu būt tiktai galiu,
kaip kokiu pats širdij jautšiuos.
Ir taip tēvīnei tegaliu tarnāuti.

Kiūtra:

Koksai ir kas tu, nesvarbu!
Tšia klāusimas, ar nori nusilenkt
• ar ne prieš tūn, kān sutarēm visi?

Tautvīda:

Jūs be vergībēs apsieit negālit.
Vos svetimūjū numetēte jungā,
ir sāvāji draugāms tuoj uzdedat.

Kiūtra jān vos iškālhējus:

Svajok ir svaitšioki, kiek nori —
anapus Lietuvos kraštū!

Ir neišdrisk skaitties jos vaiku!
 Tokiū jai kvailiū nebereikia.

Su paniekinimu atsikreipia ir žengia gilumon.
 Sušvinta akies mirksni paminklo antrašas kruvina šviesa.

Tautvīda i nueinantįjį tardamas:

Kad nenusilenkiu prieš juos,
 tai manot, aš tėvinei jau prapuoles!
 O aš dabar tikrai jautšiu,
 kaip jau givibės pilnas sugrištu,
 kaip ji karšta man gisl ose,
 kad verstinai net privertšia
 mirties paminklā sudaužiti.

Žmogau, dievaiti savo apsaugok!

Švalgos, išvidės palikta Veršio spāta, ima daužiti paminklā.
 Iš āugštosios gilumos krinta ant paminklo balta šviesa. Ir paminklas
 pradeda iš visu kampū baltai šviesti. Dār aiškiau suskamba iš apatšios.

8. Reginis.

Duobkasis, Tautvīda, vėliau Mergaitė.

Duobkasis tuom tarpu iškila iš kapū ir, atsisėdes ant kāpo
 krāšto, skāmbina kankles.

Tautvīda, belaužidamas pyramidā, taria:

Tenikst mirtis tėvinėje!
 Tetvist kaip tvānas jai givibė!
 Ir vien tik jai aš noriu givu būt!
 Ne givas sāu, bet givs tėvinei,
 jā savo givumu gaivinti!
 Tesie kaip žaibas man dvāsia!
 Teuždega ji šventā ugnī!
 Lai apsiautš visā Lietuvā
 giva, šventa širdies liepsna!

Balsas girdimas:

O Tautvīdā! O Tautmīlā!

Duobkasīs beskābindamas kankles:

Ir iškasiau, prikēliau!

Tikra gīvībē stojasi

iš Probotšiuņ kapū!

Tai tesirand šviesa!

Lai skāmb aldējimas!

Nebereikēs jums vārīmo!

Jus ves āugštin pavidalas šviesos!

Gīvībē iš kapū prisikelia!

Dingsta kanklēmīs skāmbindamas ir godžius tardamas:

Gīvībē Probotšiuņ vēl pasistos!

Tautvīdā, kurs nustebes ir atsigrežes klausēs:

Tai tu mān, tu senasis ir tamsusis,

pasiilgimo skāmbinai aidas,

kad su graudžiu džaugsmu tave

vēl atjautšiu? — O vēl dingai?

Kas bus mān tavo vietoje?

Kas bus širdis veikimo mano?

Kreipiasi f paminklā, kurs pradeda grīūtī ir vis aiškiau iš kampū šviesti.

Balsas girdimas:

AS, Tautvīdā! AS, Tautmīlā!

Tautvīdā:

O kas mān tšia prisimena?

Ir lig apglob mane visai

palaima ir pilnībē neapsākoma!

Līg mān sugrištū vēl sena gīvībē!

O ta tatšau jauna, skaistšiai jaunā!

Paminklas visiškai dingsta. Jo vietoj lieka skaidrioj, iš apatšios
prasimušantšioj šviesoj

Mergaitė, su šviesiu žiburiu rankoj. Ji apsitaisiusi baltai ir taip išrodo kaip Daiva, tik plaukų sutaisymas ir papeties papuošimas primena Lietuvaite.

Iš augstosios tankumino gilumos švietšia rausva šviesa, kuri tuoj persikeičia į geltoną, toliau į mėliną, ir vėl į rausvąją ir tt. Mėlinoji vis ilgiau pasilieka bešvietšianti.

Tuom tarpu ir skambėjimas iš apatšios tampa galingesnis. Jau ne tiktai vienos kanklės, bet kanklių daugybė girdisi. Gaida iš pradžios sunki, liūdna, išlėto pastoja lengva, linksma, ir vėl prasideda liūdnoji jos dalis, kuria pakeičia linksmoji.

Ūkanos junda ir galinas. Žvilgiui atsiveria plinia.

9. Reginis.

Mergaitė, Tautvida.

Tautvida akies mirksni nustebes:

Tšia — Tu? Sugroviau Tąu kalėjimā?

Ir — Tu grįsti, Tu milimojil

Ar aš to vertas? Aš?

Iš atminties ir iš širdies

buvau tave kuo neprapuldės!

Mergaitė, augštai iškeldama žiburį, prisiglaudžia prie jo ir taria:

Kaipgi galėčiau būt negrįžusil

Labai o su skausmu milėjusil

Susiradai beveikdamas save,

susiradai taip ir tėvînėje,

susiradai tuom ir manel

Stai, imki šitā žiburil

Laiklki jį kaip meilės viduril

Irgi klausikis mano ausimis!

Regėki aiškiai mano akimis!

Jau veriasi žiedinga ateitis!

10. Reginis.

Žmonės, Mergaitė, Tautvėda.

Mergaitė prisiglaudusi prie Tautvėdos. Abu, augštai iškėlusiu, laiko žiburį ir žiūri į gilumą. Mėlinoji šviesa dar ilgiau pasilieka bešvietšianti.

Plinios gilumoj matyti augštoki medukai. Vidurij keli stuobriai. Ant jų matomi švietšiantieji antrašai, pasimirusiųjų Lietuvos veikėjų vardai.

Žmonės telkiasi pakraštšiais ir gilumoj. Kiekviena ir kiekvienas turi rankoj ar židintšia gėlele ar žalia šakele. Visi žiūri stebėdamos į šviesa.

Mergaitė, valandele lūkėjusi, taria:

Tai, mat, kaip mūsų plnioj
 stebėtini jau augo medžiai,
 tikri milėtojai tėvėnės,
 kurie ir žūdami nežuvo!
 Svajonių jau žaltvikslės nebk laidis!
 Skaidri šviesa visur platšiai prasklis!

Tautvėda:

Jau rodos, kad ir žmonės jos pamilo!
 Kaip renkasi visi būriais!
 Ateina net iš tolimiausio šilo!
 Visi, visi nor būti apšviestais!

Mergaitė:

O ir šviesa daugiau sušvinta,
 kur taip ji jieškoma ir milima!
 Todėl tik vis laikiki su džiaugsmu

Augštai iškėles Sventā žiburi!

Nes tai dabar bus tavo amžiaus darbas.

Taip tardama atsitraukia iš lengvo nuo Tautvidos.
 Iš apatšios tarp jūdvių kila tamsiai-mėlėna debesis.

Mergaitė be sustojimo tolin taria:

Ir tik tuomet bus pabaigtas įsiai,

kad susilies širdies šviesa

su amžinąja visiškai. —

Tai šis on palieku dabar tave. —

Toliau jau beveik mėlėnos debesies apklotā, taria:

Ten po darbū vėl būsiva abu

šviesibėj toj, bet viena aš ir tu!

Visai dingsta už debesies, kuriai pakilus, Mergaitė nebematoma.

Girdimas jos balsas augštai iš gilumos:

Kreipk žvilgį nuolatai šviesibėn!

Tautvīda:

Mielai aš seksiu vis Tave,

save surast pilnai šviesibėje!

Žiburį augštai iškėles, žengia lig regiklos vidurio.

Balsas iš gilumos:

Kreipk žvilgį nuolatai šviesibėn,

ir be paliaubos šviesk žmonėms!

Tautvīda:

Klausiti noriu ir tarnaut šviesibei,

dorībės, žmogiškumo būt paveikslu —

ant vietos, kur likimo pastatitas!

11. Regīns.

Daiva, Tautvīda, Žmonēs.

Skambejimas nuolatinis. Žmonēs vis daugiau susirenka. Pakraštšiai visur pilni. Pradeda mesti gēeles ir šakeles gilumon už Tautvīdos, iškur mirgantšioji šviesa skleidžiasi.

Tautvīda laiko žiburį augštai iškēles ir žvelgia į jį. Vēliau, Daivai bekalbant, pradeda po žmones žvalgīties ir, šlg nuilses, žiburį žemin leisti; tuomet ir temsta.

Daivos balsas iš gilumos aiškiai girdimas, vēliau išlėto tampa tylesniu. Taipo kalba:

O švents ūra atsiminimas!

Atsiminimas Prōbotšūn!

Atsigavims tikros esībēs!

Atsigavimas amžinos gīvībēs!

Jame susipin, kas ūra,

kas buvo ir kas bus!

Jis tvirtina gīvenimā. —

Širdij sušvinta kibirkštelē,

kaip saulēje raselē,

ir blizga kaip žvaigždē,

sukīla kaip ugnis,

kol pagaliaus nesutvirtēja

glvosios meilēs saulē.

Ta spindi tad ir lieja

šviesibe į visas šalis.

Ir kaip žiedeliai

taip širdis verias,

ir kvėpia malonių kvapu
 grožybė ligiai kaip ir geras,
 ir viskas, kas teisu.
 Tatai šventa, šventa ugnis.
 Taip tad atgija Lietuva,
 ir išvaduojama tauta.
 Tikra tšia Píóbotšiuń tvirtibė,
 nebe šešėliai, tikrenibė.
 Išniksta tai tamsumas,
 Išniksta priešingumas.
 Tšia jau vienibė,
 kur meilė žinosi,
 ir aušt giedri diena
 Įstátims pildosi.
 Gíva, gíva tauta!

Tautvídai í žmonės žiūrint ir žiburi nuleidus,
 Žmonės meta ant jo gėleles ir šakeles.

Balsas iš gilumos:

O švents ĩra atsiminimas!

Šauniai sutemus, žmonės nustoja mēte gėles í Tautvídą
 ir skirstosi.

Tautvída dairoi ir švaisto žiburiu labai nerímastingai.

Skambėjimas vos tik girdimas.

Balsas iš gilumos visai tliiai:

O švents ĩra atsigavimas!

Tautvída sujudes tária:

Neduokime užgesti!

Neduokime nutilti

O kurstikim!

Balsingai švieskime!

Nuolatai žvalgīdamos tārīa skausmingai, vėliau karštīšiau :

Nei vienas, kaip tik aš!

O aš — bene patsai ir gesinau.

Ak! pasiilgstu

Taves, šviesa!

Taves, Augštībės aidija!

Ak neapleisk manės!

Dār vis ir suprantu, kad Tu,

Aiva, pati esi šviesa,

pati Tu mīlima Daiva!

Vel Augštai iškeldamas žiburį žiūri į jį ir tārīa tolin:

O dārbas mano tšia

augint stebuklą:

vienībės liepsnā kurstīti,

vien tik į jā vis žiūrint,

širdingai atsidėjus,

ir niekū nieko neatbojant.

Abiem rankom laikidamas žiburi:

Ji tai šventa ugnis.

O Lietuva, tėvīnė,

paskirta mārīa vieta,

kur tur būt sergīma

šita šventa liepsna,

kaip kitā kart senovėje!

Suteiki mán maloniai tán tarnībā!

Iš sielos mán teplūst šviesa!

Ir tesilieja iš širdies gīvībē!

Lai āuga noras vis vien kurstīt jā!

Iš naujo sušvinta gelmēje dar vienā kartā visa spalvū eilē, o toliau
nuolatai tik mēlinoji.

Ir vēl pradeda skambēti, bet iškilmingiau, kaip pirmiau.

12. Reginfs.

Daiva, Tautvīda, Duobkasis, Žmonės.

Daiva iš gilumos vēl aiškiu balsu:

O švents fra atsiminimas!

Atsigavimas amžinos esībės:

Atsigavimas Probotšiuŋ gīvībēs!

Negrimski i šešēlius niekuomet!

Laikik āugštai ir garbink šviesā!

Tautvīda:

Per gīslas tesilieja noras mán,

kad kaip ugninga ir gīva srovē

jis vīkintū tikt žmogīškumā,

kad sāu-žmogum kiekvienas būtū;

īvīkintū vienībe,

kad nesišālintū nei viens nuo kito,

kad būtū viensirdžjais tautos vaikai,

ir žmonija gīventū broliškai!

Lai susiranda Probotšiu kiekvienas!

Lai susiranda gēnijuj tautos,
 galiausiai gēnijuj žmonijos!
 Tvirtai aš tām tarnāusiu visados!

Daiva:

Tai žengk āugstšiausia žingsni!
 Aukok save ant meilės aukuro!

Tautvida:

Kaip Tu liepi, taip aš klausau!
 Tenksta iš akių niekibė!
 Testojas āmžina esibė!
 Aš atiduodu visiškai save!
 Tesie tėvinė didis laužas!
 Tepradedu liepsna liepsnoti,
 irgi apkloti pāšalius visus!
 Tšia aš nudingti noriu,
 jeib ji pakiltū lig dangaus
 ir savimi visas žemes apklotū!
 Išnikti tur, kas dār tamsu!

Sviesa aiškiau sušvinta, ir skambėjimas aiškiau suskamba.

Žmonės, ipatšiai jauni, telkiasi iš naujo labai didžiu skaitliu
 visose šalise.

Duobkas iš apatšios:

Visuomis — jāunas širdise!
 Tenksta jo šėšelis visiškai!
 Givibė prisikėlė iš kapū!
 Galingai veikia širdise jāunu!

Visuomis darbā savo pabaigē.
 Jau Svinta be kraštā Sventa ugnis!
 Visuomis jāunas visuomis!

Kīla kelios pilkos ir mēlinos debeselēs iš kapū ir išniksta ī šalis,
 tartum tāi būtu duobkasio pavidalas.

Tautvīda tuom tarpu stodamos ī jū tarpa:

Dabar teskāmba āmžinos aidijos!
 Lai Svietšia ir visi pasāulīai!
 Tegied, kas gāl apreikšt gīvibe,
 zmogaus, tautos, zmonijos giesme!
 Ji tepakīl liepsnodama dangun!
 Irgi liepsnū sparnai tepakelia mane!
 Aukoju meilei visiškai save!

Meta savo žiburi ī šviesā, kuri iš apatšios Svietšia, ir dingsta, ap-
 klotas tamsiai mēlinos kilantšios debesies.

Suskāmba galinga gaida*) ir stojas iš gilumos skaidri saulē, ī kuria
 žiūrēti negalima. Jai pasirodžius matīti apatšioj po ja:

Daiva ir šale jos **Tautvīda**, ant vieno kelio klūpantis. Po
 valandelēs sumirgsta prieš juodu šviesā įvairiose spalvose ir
 tuoju žemiau saulēs matīti didi žvaigždē, o po ja mažesnē.
 Daivos ir Tautvīdos nebematīti. Veikiai mažesnioji žvaigždē
 kīla ir dingsta didesniojoj, ir toliau toji dingsta saulēj.

Skāmbantšioji gaida prasideda iš naujo, ir visa žmoniū daugībē, kuriū
 sklīdini visi pakraštšiai, gieda:**))

*) Kaip antai: Hymnus, kurī komp. L. van Beethoven.

**) Žodžiai pritaikinti minētām Hymnui.

Sāule mūsūn,
Tu Probotšūn siela,
kaip āmžīn jūros Tu giva!
Taip valdo, veikia
nemirstama meilē,
taip zēri isminties liepsna!

Ji pildo sirdi!
Jos klausome balso!
Nušvinta Lietuva visa!
Ir tarpsta, āuga
zmonijos vientbē!
Valia taip valdo āmžina!

U s d a n g a.

TURINYS

Anga	7
Vėtra	23
Ne sau žmonės	55
Šventa ugnis	95

VYDŪNO FONDO RĖMĖJAI

Lietuvių Rašytojų Dr-jos ir Mažosios Lietuvos Tarybos rūpesčiu 1953 m. liepos mėn. sudarytas šios sudėties Vydūno paminklui statyti ir raštams leisti fondo komitetas: pirm. Erdmonas Simonaitis, vicepirm. Benys Babrauskas, nariai Mykolas Krupavičius, Stasys Lozoraitis, Vaclovas Sidzikauskas, Leonardas Šimutis ir Karolis Žalkauskas. Į Vydūno Fondo Komiteto atsišaukimą, paskelbtą spaudoje, atsiliepė gražus būrys tautiečių ir kelios organizacijos. Jų atsiųstos aukos panaudotos laikinam Vydūno antkapiui, granito paminklui, kuris pastatytas Detmolde 1953 m. rugsėjo mėn. su tokiu įrašu:

V Y D Ū N A S

1868—1953

Toliau, Vydūno Fondo Komiteto finansuojama, Terra išleidžia šią Probočių šešėlių laidą. Likusiais pinigais bus paremtas Vydūno monografijos, kurią rašo žinomas monografijų autorius Aleksandras Merkelis, leidimas.

Aukojo:

NN (vienas Amerikos lietuvis) \$ 20;

Prudencija Bičkienė \$ 10;

VI. Jakimavičius \$ 9;

Vanda ir Juozas Kralikauskai (Toronto, Ont.) \$ 7;

Po \$ 5 — D. Adomaitis, dr. S. Aliūnas, Ben. Babrauskas, Vikt. Bačinskas, Č. Bačinskienė, K. Dabulevičius, kun. J. Danielius (London, Ont.), prof. St. Dirmantas, Pr. Gedvila, Br. Gladkauskas, Petras Jaras, K. ir L. Jasėnai, J. Klimas, Pr. Linkus, J. Mackus, K. Mažonas, Petras Palubinskas, B. Pauža (Hamilton, Ont.), E. ir J. Pušneraičiai, H. Rakauskas, Anis Rūkas, Rapolas Serapinas, J. Stulga, Br. Tautvilienė ir D. Tautvilaitė, Antanas Vaičiulaitis, kan. M. Vaitkus, dr. Gr. Valančius, V. Valteris, Ona Vildžienė, Eug. Vilkas, V. J. Višnius, Jul. Zabaraušienė, Ona Zailskienė, Jonas Žadeikis, O. Dobilienė, J. Jurkūnas, J. Karvelis, VI. Vijeikis.

K. Žilėnas \$ 4, V. Ramonas, B. Rimantas — po \$ 3, K. Brencius, St. Džiugas, dr. Z. Rudaitis — po \$ 2, J. Vosylis \$ 1. Visi, išskyrus trejetą kanadiškių, gyvena JAV.

Mažosios Lietuvos Lietuvių Dr-jos Chicagoje nariai

suaukojo \$254: po \$10 — Ieva Grigaitienė, Jonas Juzaitis, Jonas Kreicas, Mikas Kūjus, Mikas Nagys, Mikas Parnaras, kun. Jonas Pauperas, Jurgis Péteraitis, Marija Proškienė, Martynas Purvinas, Jonas Skvirblys, kun. Anas Trakis, Alfredas Vėlius, Kurtas Vėlius, Vilius Žiobrys; \$8 — dr. Martynas Žiobrys; po \$5 — Rūta Albicaitė, Vilius Albrechtas, Jonas Anysas, Vilius Augustaitis, U. Dumpytė, Martynas Gibišas, Jonas Kubilius, Jurgis Lampsaitis, Jonas Lukaitis, Martynas Nagys, Martynas Nauburas, Jurgis Padagas, Kristupas Plonius, Vilius Puodžius, A. Schwager, Pranas Srugys, dr. A. Zauniūtė Šaulienė; po \$3 — Jonas Kleinaitis, Jurgis Klimkaitis, Jonas Žibas; \$2 — Ieva Kiūlytė.

Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio Toronto, Ont., skyrius — \$67: iš skyriaus kasos \$30, dr. J. Kaškelis \$10; po \$5 — V. Butrimas, K. Liutkus, V. Lunys, S. Paciūnas; po \$2 — St. Jakubickas, A. Klimas, J. Preikšaitis; \$1 — I. Budrys.

Mažosios Lietuvos Bičiulių Dr-ja, Toronto skyrius — \$50.

ALT Sandaros 29 kuopa, Detroit, Mich. — \$31.50: F. Motuzas \$5, A. ir O. Ambrozevičiai \$4; po \$2 — Jurgis Augustaitis, Vl. Barauskas, J. Jonynas, J. Laukonis, J. Pilka, Z. ir J. Rudvaliai, A. Strazdas, J. Tamošiūnas; dr. Br. Baleniūnas \$1.50; po \$1 — dr. J. Brundza, P. Molis, A. Naruševičius, S. Paulauskas, P. Vaitiekūnas.

Rockfordo, Ill., L. Kult. Dr-jos Meno Mėgėjų Ratelis — \$29: iš ratelio kasos \$10, St. Petrauskas \$5; po \$1 — M. Anderson, J. Bacevičius, V. Keršys, A. Kravcanas, J. Makūnas, J. Petkelis, A. Piščikas, A. Pocius, J. Salučka, J. Stružas, J. Šernas, P. Šernas, A. Šmotavičius; smulkių \$1.

Chicagos Lituanicos tunto Dr. Vydūno vardo skautų Vyčių Būrelis, vadov. sktn. Igno Serapino — \$25.

Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio Montrealio skyriaus nariai — \$20.75: po \$2 — J. Lukoševičius, J. Lukošūnas, J. J. Narbutai, E. ir J. Mačioniai, J. ir P. Baltuoniai; M. Augustas \$1.50; po \$1 — J. Bytautas, S. G., J. Grigaliūnas, P. Markauskas, V. Remelka, A. Skrebutėnas, A. Urbonas, smulkių aukų \$2.25.

Lietuvių Tremt. Bendruomenės Indiana Harbor, Ind., apylinkė — \$20.

SLA 308, 328 ir 365 kuopos Boston, Mass. — \$ 10.

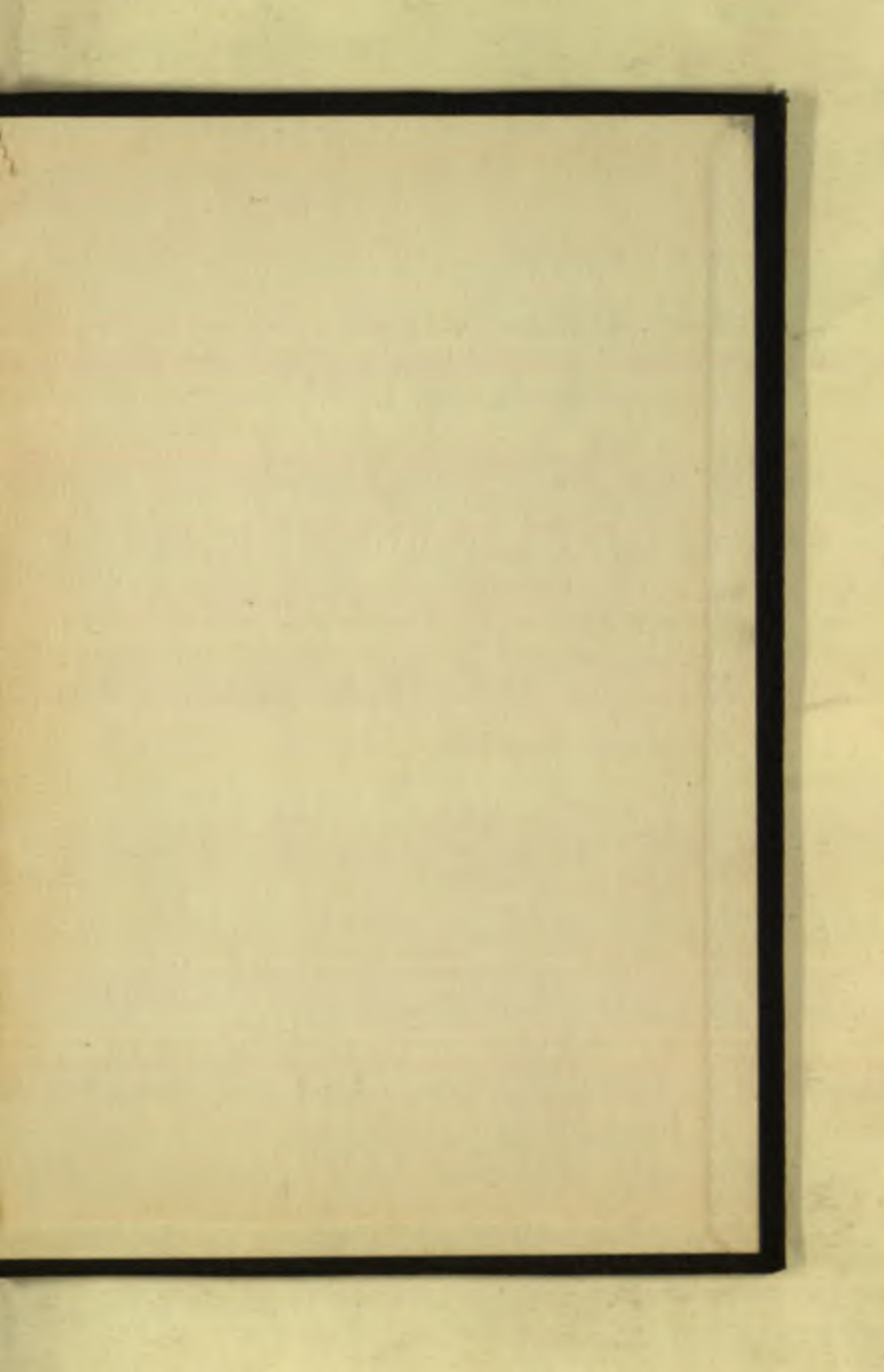
Tėvynės Mylėtojų Dr-jos 121 kuopa Racine, Wis. —

§ 10.

Visos tos aukos (770.25) įteiktos LRD pirmininkui Ben. Babrauskui. MLT pirm. E. Simonaičio, kuris rūpinosi Vydūno paminklo pastatymu, gauta šios aukos: A. Krausas (surinkta Australijoje per Vydūno minėjimą) DM 91.68; A.L.S. Ramovė Boston, Mass. DM 83.40; Mažosios Lietuvos Bičiulių Dr-ja, Adelaidės skyrius (Australijoje) DM 68.47; Frank Lavinskas (Long Island City, JAV) DM 25.02; Grožvyda Giedraitytė (Vasario 16 gimnaz.) DM 20; mokyt. S. Antanaitis (Vasario 16 gimnaz.) DM 10; A. Mikalauskas (Lintorf bei Duesseldorf) DM 5; J. Medušauskas (13b Tutzing) DM 2; Lietuvos Atgimimo Sąj., Adelaidės skyrius — 9 austral. svarai; Lietuvos Įgal. min. Povilas Žadeikis ir atstovybės tarnautojai DM 415.40. Prancūzijoje Lietuvių S. Dr-jos pirm. p. Bačkienės surinkta 12.831 frankas.

Vydūno Fondo Komitetas.

7

C144 81

LIETUVOS NACIONALINĖ
MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKA

3.291558

Lietuvos nacionalinė
M. Mažvydo biblioteka

000520161